

Az ellopott gyermekkor

A Jehova Tanúi vallási mozgalom gyermekekre
és ifjúságra gyakorolt hatása

Jelszó: MKN 723

Lezárás dátuma: 2014. július 6.

Tartalom

BEVEZETŐ	3
PROBLÉMA FELVETÉSE	3
ELMÉLETI HÁTTÉR	5
VALLÁS, KULTUSZ ÉS SZEKTA.....	5
RÖVIDEN A MAGYARORSZÁGI JEHOVA TANÚI EGYHÁZRÓL	7
<i>Magyarországi megjelenésük és terjedésük okai</i>	7
<i>A korai egyház fogadtatása a hatóságok és a történelmi egyházak részéről</i>	8
<i>Az üldözések hatása</i>	9
<i>Destruktív vagy nem destruktív</i>	10
TANÍTÁSBELI HÁTTÉR	12
<i>“Hű és bölcs rabszolga” szerepe, avagy a kiadványok hatalma</i>	13
<i>Az abszolút tekintély elismertetése és az erőszakos módszerek elfogadtatása</i>	14
<i>Indoktrináció folyamata, az információ visszatartása és korlátozása</i>	16
<i>Kizárt tagokkal való bánásmód</i>	20
TÁRSADALMI ÜGYEKBE VALÓ RÉSZVÉTEL	22
JOGI HÁTTÉR	22
KORÁBBI KUTATÁSOK ÖSSZEFOGLALÁSA.....	25
A JEHOVA TANÚI CSALÁDOKBAN FELNEVELKEDETT FIATAL FELNŐTTEK KÖRÉBEN VÉGZETT KUTATÁS	26
ELŐKUTATÁS.....	26
CSOPORTOS INTERJÚ	26
<i>A módszerválasztás indoklása</i>	26
<i>A csoport összetétele és körülményei</i>	27
<i>Kérdések</i>	28
<i>Tapasztalatok</i>	29
<i>Az eredmények kiértékelése</i>	29
KÖVETKEZTETÉSEK	35
ÖSSZEFOGLALÁS	37
MELLÉKLETEK	41
1. SZÁMÚ MELLÉKLET: MAGYARÁZATRA SZORULÓ SZAVAK ÉS KIFEJEZÉSEK	41
2. SZÁMÚ MELLÉKLET: JEHOVA TANÚI MAGYARORSZÁGI TAGLÉTSZÁMÁNAK ALAKULÁSA AZ 1991-2012 KÖZÖTTI IDŐSZAKBAN ...	42
3. SZÁMÚ MELLÉKLET: AZ ELŐKUTATÁS SORÁN MEGOSZTOTT TÖRTÉNETEK	43
4. SZÁMÚ MELLÉKLET: A 2013. JÚNIUS 7. - JÚLIUS 30. KÖZÖTT LEZAJLOTT ASZINKRON ONLINE CSOPORTOS INTERJÚ SZÖVEGE	46
FELHASZNÁLT IRODALOM	56
TÁBLÁZATOK ÉS GRAFIKONOK JEGYZÉKE	58
<i>Táblázatok</i>	58
<i>Grafikonok</i>	58

Bevezető

Témaválasztásom részben személyes élményeken alapul. A Jehova Tanúi közösségével ápoltnak közvetlen kapcsolatomban során intelligens, kellemes modorú és segítőkész embereket ismertem meg. Ennek ellentmondani látszik az a tény, hogy a vallás tanításaival és gyakorlataival folytonos vitát generál.

Probléma felvetése

A Magyar Iskolai Szociális Munkások Szervezete 2008-as felmérése szerint iskolában előforduló tizenkét, szociális szakértelmet kívánó, legsúlyosabb probléma között említi meg a szekták hatását¹. Az iskola nem mehet el a szekta-jelenség mellett: ha a gyerek szektás lesz, annak jelző értéke van, a szekta *“olyan, mint a láz, jelzi, ha valami baj van.”*² Dolgozatomban arra a mostoha feladatra vállalkoztam, hogy a Jehova Tanúi közösség tanításain és gyakorlatain keresztül megkísérlek bepillantást nyújtani abba belső logikába, melynek bizonyos aspektusai a kiszolgáltatott egyének – köztük gyerekek - kárára lehetnek.

A Jehova Tanúi vezetősége kiadott egy füzetet³ abból a célból, hogy segítse a tanárokkal és az iskola személyzetével jobban elfogadtatni a gyermekek hitnézeteit. A pedagógusok tapasztalatai szerint azonban a tájékoztatóban leírtak és a hétköznapi gyakorlat között ellentét áll fenn. Emiatt azok a fiatalok, akik felvállalják vallási háttérükből adódó másságukat, pedagógiai szempontból különleges igényű tanulókká válnak, akik nézeteinek tiszteletben tartása kétségtelenül kihívást jelenthet a pedagógusoknak⁴. A Jehova Tanúi hitnézetei gyakorlatilag az iskolai tevékenység összes területével ütközik⁵. A szociális munka ökológiai⁶ megközelítése alapján, az egyén és környezete között fennálló folyamatos kölcsönhatás rendszerében a vallási csoport, mint másodlagos szocializációs terület jelenik meg, ezért a

¹ Jankó J. (Bábosik István-Torgyik Judit szerk. 2009) *Szociális szakértelem az iskolában...* 77.old.

² Cselényi I. G. (1993) *A szekták és az iskola* In: Pedagógiai műhely, 19. évf. 3. sz. 20.old.

³ *“Ezt a füzetet Jehova Tanúi és az iskolai hatóságok közötti jobb együttműködés és a kölcsönös megértés előmozdítása céljából bocsátjuk ki. Az a vágyunk, hogy együttműködjünk mindazokkal, akik azon fáradoznak, hogy a gyermekeink a lehető legjobb alpműveltséget szerezhessék meg az iskolában.”* (Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (1989) *Az Iskola és Jehova Tanúi* 3.old.)

⁴ Mesterházi Á. (Mikonya György- Szarka Emese szerk. 2009.) *Jehova Tanúi* In: Új vallásos mozgalmak...104-106.old.

⁵ A Tanúk nem énekelhetik a Himnuszt, nem állhatnak fel, illetve nem tiszteleghetnek a zászló vagy nemzeti jelképek előtt. Nem ünneplik meg a születésnapokat, névnapokat, Mikulás- napot, karácsonyt, húsvétot és anyák napját sem. Nem vesznek részt az iskolai bálokon, farsangon, osztálykirándulásokon és egyéb rendezvényeken. Elutasítják a tanulmányi és sportversenyeken való részvételt is.

⁶ *“A szervezetek és a környezet kapcsolatainak tudománya, mely a személyiséget és a környezetet egységes egészként tekinti, olyan rendszernek, amely a tényezők egymás hatásának függvénye, ahol a hatások folyamatosan alakítják és változtatják egymást”* Berman, C. B. (1996. Jankó Judit szerkesztésében) *Ökológiai megközelítés az iskolai szociális munkában* In: Iskolai szociális ismeretek.... 142.old.

szociális munkások, *“hogy segítsék a gyermekeket koruknak megfelelő szociális kompetencia kialakításában”*, nem árt ha tisztában vannak ezekkel a társadalmi kapcsolatokkal és összefüggésekkel⁷.

Kutatásomban a kérdésben legilletékesebbekhez fordultam: olyan fiatal felnőttek egy csoportját szólítottam meg, akik a Jehova Tanúi tanításainak hatása alatt nevelkednek. Vajon ők hogy élték meg a kirekesztettséget, azt hogy nem vehettek részt az ünnepeken, iskolai programokon és egy mesterséges ideológiai válaszfalat állítanak fel köztük és korabeli társaik között? Megjelent-e az életükben a vallás, mint elnyomó elem, és ha igen, akkor milyen vonatkozásban?

Arra keresem a választ, hogy a Jehova Tanúi családokban nevelkedett gyermekek milyen hatásokkal találkoztak az iskolában, hogyan élték meg a vallásukból adódó másságukat. Kaptak-e segítséget az iskolában ahhoz, hogy képesek legyenek megbirkózni neveltetésük és közösségük mások által nehezen felfogható, illetve negatív aspektusaival? Egyáltalán milyen negatív aspektusokról van szó, leselkednek-e rájuk valós veszélyek a szektatagságuk/vagy szüleik tagsága miatt? Mennyire voltak tudatában annak, hogy milyen következményekkel járhat, ha elkötelezik magukat a szekta tanai mellett? Milyen árat kellett fizetniük, ha felnőtt fejjel szakítani akartak a csoporttal?

Mindezekre a kérdésekre a válaszokat a Jehova Tanúi saját magyarországi történelme, tanításbeli háttere – kiemelten a fiatalok indoktrinációjára és az abból fakadó kiszolgáltatottságukra – áttekintéséből és egy csoportos interjún keresztül keresem, amelyet olyan fiatalokkal folytattam, akik szülei a vallási mozgalom hatása alatt voltak az ő gyermekkoruk idején. Az interjúalanyok részvételét ezúton szeretném megköszönni.

A dolgozatomban feltárt információval nem célom a Jehova Tanú Egyház vallási hitnézeteit kritizálni. Inkább mint egy eszközt – egyfajta nagyítót - szeretném felhasználni arra, hogy jobban átláthatóak legyenek az ideológiai rendszerekben élő emberek döntési folyamatai, és az azokból származó kiszolgáltatott állapotok, melyek áldozatokat követelnek. Ez talán közelebb visz a gyerekek egy olyan csoportjához, mely a gyermekvédelem számára nehezen elérhető⁸.

⁷ Mesterházi Á. (Mikonya György- Szarka Emese szerk. 2009.) *Jehova Tanúi* In: Új vallásos mozgalmak.....142.old.

⁸ „*A probléma mibenlétét nem könnyű felismerni, mivel „a felszínen semmi sem látszik”. A gyermek igyekszik boldognak látszani, ahogy a szüleitől látja, és közben nem tudja feloldani belső konfliktusait.*” Mesterházi Á. (Mikonya György- Szarka Emese szerk. 2009.) *Jehova Tanúi* In: Új vallásos mozgalmak... 108.old.

Elméleti háttér

Vallás, kultusz és szekta

A vallás szó a *re-ligio* kifejezésből ered, mely jelentése *újra összekötni, helyreállítani a viszonyt*, ami megszakadt, Isten és ember között. A vallási élet⁹ egy folyamatos megújulást, átalakulást foglal magában¹⁰. A meglehetősen pejoratív értelmet nyert *szekta*¹¹ szó értelmezése alapvetően két fő oldalról közelíthető meg: vallástörténeti és a szociológiai szempontból. Vallástörténetileg a szekta¹² egy fő vallási irányból kiszakadt saját tanrendszerrel rendelkező vallási közösséget jelent. Ezen értelmezés alapján a legtöbb egyház *szekta*-ként kezdte pályafutását. A szociológiai értelemben a szekta egy alternatív vallás, egyfajta deviancia, mely a valamilyen értelemben társadalmi perifériára került emberek gyűjtőhelye, akik kezeletlen - vagy kezelhetetlen vélt - lelki problémáikat egy valamilyen központi irányításnak való alávetettségben kísérlik elfedni¹³.

Bár a szekta¹⁴ kifejezés kapcsán a leggyakrabban vallásos értelemben asszociálhatunk, Steven Hassan, egy kultuszokból kilépőknek tanácsadó nemzetközi hírű szakember, a vallásos kultuszokat csak az egyik változatnak tekinti. *Combatting Cult Mind Control* című könyvében a politikai, az oktatási és a kereskedelmi divathullámokat is kultuszokként említi meg.¹⁵ Ugyanakkor a szerző különbséget tesz elmekontroll és agymosás között. Az agymosás áldozatai eleinte tudják, hogy egy ellenséges hatalom kezében vannak, de az átélt hatásoknak köszönhetően azonosulnak a kínzóikkal. Az elmekontroll alkalmazása azonban sokkal

⁹ A 2011. évi lelkiismereti és vallásszabadságról szóló törvény (6. § (1)) értelmében a „*vallási tevékenység olyan világnézethez kapcsolódó tevékenység, amely természetfeletti irányul, rendszerbe foglalt hitelvekkel rendelkezik, tanai a valóság egészére irányulnak, valamint az erkölcsöt és az emberi méltóságot nem sértő sajátos magatartáskövetelményekkel az emberi személyiség egészét átfogja.*”

¹⁰ Süle F. (1990) *Vallás vagy pszichoterápia* 131.old.

¹¹ Egyes köztudatban szektaként emlegetett csoportok, melyek a szó teológiai értelmében nem felelnek meg az egyház kritériumnak, mégis az 1990-es lelkiismereti és vallásszabadságról szóló törvény szerint egyházakként vannak nyilvántartva az előnyös adózási szabályok, és költségvetési támogatás végett (Máté-Tóth A. (Gombos József – Kis Mária Rita szerk. 1998.) *Szekták, vallásszociológiai megközelítésben* In: A kisebbségekből álló társadalom konfliktusai 121.old.) A cikk szerzője elismeri, hogy a szekta kifejezés sértő lehet a szektába tartozóknak. Ennek ellenére nem mindig lehetséges elkerülni ezt a terminust.

¹² Vallástörténeti szempontból, míg a szekták az adott ország fő vallási áramlatával hasonló kulturális mintákat követnek, a kultuszok valami más, teljesen idegen, a már meglévő vallási közegek számára szokatlan gyakorlatokat takarnak. Ezek az eszmék gyakran bevándorlók vagy misszionáriusok által kerülnek az adott országba. (Szilcz D. (1996) „*Hazatalálók*” In: Vigilia 61. évf. 4. 273-274.old.)

¹³ Vernet, J (2003) *Szekták* 9.old.

¹⁴ Jehova Tanúi és más vallási kisebbségek esetében mind a szekta, mind a kultusz kifejezés alkalmazható lenne, azonban pejoratív értelem elkerülése végett csak új vallási mozgalmak (New Religious Movements) néven utalnak a kisebb egyházakra, csoportokra. Egy 1998-ban kiadott szekták és új vallási mozgalmakról szóló tanulmánykötetből Jehova Tanúi éppen azért maradtak ki, mert tevékenységük hazánkban akkorra már jól ismert volt. (Lugosi Á. – Lugosi Gy. szerk. (1998) *Szekták - Új vallási jelenségek...*)

¹⁵ Hassan, S. (1990) *Combatting Mind Control* pp.39-41

kifinomultabb, mivel a manipulátorok az áldozataik barátainak vagy társainak tűnnek. Az áldozatok saját akaratukból adnak ki információkat magukról, melyekről nem is sejtik, hogy azokat ellenük használhatják fel. A destruktív hatású szekták által alkalmazott kifinomult elmekontroll új hitrendszert alakít ki, mely internalizálódik, az áldozat személyiségének részévé válik¹⁶. Robert J. Lifton a *Thought Reform and the Psychology of Totalism: A Study of "Brainwashing" in China* című könyvében nyolc olyan módszert említ meg, melyek jellemzőek azokra a közösségekre, amelyekben az emberek gondolkodását a beleegyezésük nélkül változtatják meg¹⁷.

Az új vallásosság egyik jellemzője, hogy a tagok számára egy szervezeti keretet kínál fel, amely egységét a csoport maga teremti meg az ideák és viselkedésformák egységesítése révén, mely mintegy átláthatóvá, összerendezetté teszi a széteső világot¹⁸. Ez a folyamat az ún. totalitárius ideológia előszobája, mivel a mozgalom megkonstruált képe önálló életre kel és ahelyett, hogy összetartana, inkább fogvatart: áldozatai magának az értelmezési keretnek a szolgálatába kerülnek. A valós eseményeket a saját normáik szerint értelmezik, az így megkonstruált világkép koherensnek bizonyul, a külvilág felől jövő kritikát elutasítják, sőt nyílt támadásként értelmezik.

Az egyház (*eklésia*) kifejezés, a *szentek közössége*, a Krisztushoz tartozó, őt követő emberek összességére utal. Ez nem zárja ki a társadalmi párbeszédet, sőt előmozdítja azt, magában foglalja a hibákból vagy tévedésekből levont tanulás árán történő állandó megújulás (*re-ligion - újra kapcsolódás*) lehetőségét. A szekta és az egyház kifejezések között levő meglehetősen szubjektív és keskeny határterület koronként, társadalmi rendszerenként változhat, így nehéz meghatározni. A Jehova Tanúi Egyház magyarországi történelmében is gyakran váltogatták egymást az elnevezések a csoport külső szubjektív megítélése, és az egyes csoporttagok személyes megéléseinek függvényében¹⁹.

¹⁶ Hassan, S. (1990) *Combatting Mind Control* pp 55-56

¹⁷ E nyolc módszer: a misztikus manipuláció, a milliő kontroll, a tisztaság iránti igény (fekete-fehér gondolkodásmód, felsőbbrendűség), a gyónás kultusza, a szent tudomány, a sajátos nyelvezet, a csoportdoktrina egyéni érdek elé helyezése és az elitizmus. (Lifton, R. J (1961) *Thought Reform and the Psychology of Totalism*....pp 477-497)

¹⁸ Szilcz D. (1996) „*Hazatalálók*” In: Vigilia 61. évf. 4. 276-277.old.

¹⁹ Ebben a dolgozatban a szekta szót a szó szoros értelmében használok. A feltárt információ fényében egyesek talán pejoratív értelmet adhatnak ennek a szónak. A dolgozatomnak azonban nem célja ennek megítélése. Általában elmondható, hogy az első generációs új vallási közösség szervezeti formája inkább a szektára hasonlít, mely idővel esetleg kénytelen kompromisszumot kötni a társadalommal (Török P. (2007) *És (a)mikor destruktívak?*... 88. old.)

Röviden a Magyarországi Jehova Tanúi Egyházzal

A Jehova Tanúi jelenleg a világ 239²⁰ országában jelen vannak, erős központi tanítással rendelkeznek, mely különös interakcióba lép a helyi kultúrával. Az adott országban éppen aktuális legális vagy illegális helyzetük hatással van a közösség csoportdinamikájára.

Magyarországi megjelenésük és terjedésük okai

Magyarországon már a múlt század elején kezdtek tevékenykedni az első bibliakutatók, akik még személyesen az alapítótól²¹, értesültek a vallás tanairól és elsősorban a szegény parasztság sorai között tudták népszerűsíteni tanaikat²². Az I. Világháborút követően a tanok továbbra is a deprivált lakosság köreiben terjedtek meglepő gyorsasággal. Budapesten egy utcasöprő talált egy bibliakutatók által terjesztett irodalmat a szemétkosárban, aki megmutatta azt a feleségének. Az ő otthonuk később a magyarországi bibliakutatók²³ központi irodája lett a Tisza Kálmán téren²⁴.

A mélyszegénység, mint a szekták térhódításának elsődleges oka megemlítsésként kerül Féja Géza²⁵ két világháború közötti írásaiban, aki szerint a falusi és mezővárosi szegénység köreiből Jehova Tanúi²⁶ voltak az elsők, akik Budapestre is bemerészkedtek²⁷. A korabeli szociográfusok a szekták térhódítását a magyarság egyik fő társadalmi problémájaként említik meg²⁸. Féja a szegény emberek kilátástalan helyzetében, a parasztság polgárosodásának megakadásában, politikai jogfosztottságukban látta a szekták gyors terjedésének okait²⁹.

²⁰ Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2013) *Jehova Tanúi Évkönyv* 42. old.

²¹ Charles Taze Russel

²² Az egyik misszionárius, Szabó Károly, Russelhez intézett levelében így írta: „*Magyarországon jóval nehezebb végezni a munkát, mint Amerikában, mert a testvérek kevés kivétellel nagyon szegények, és a prédikálómunkát jóval szűkebb keretek között kell végezni . . . A különböző megyékben jelenleg negyvenkét kis osztály működik . . . Május 11-én és 12-én tartottunk egy kis kongresszust, ahol mintegy 100-an voltak jelen . . .*” Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (1996) *Jehova Tanúi Évkönyv*

²³ Lásd az 1. számú mellékletben

²⁴ Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2013) *Jehova Tanúi Évkönyv*: Az igazság eléri a fővárost

²⁵ Féja Géza újságíró és tanár volt, akinek írásai a falusi mélyszegénységben élő parasztság életformáinak közvetlen megfigyeléseiből születtek. Azt is szem előtt kell tartani, hogy mivel azon radikális kampányolók közé tartozott, akiknek direkt céljuk volt a nagybirtokrendszer leépítése, így a szegény emberek gondjait meglehetősen egyoldalúan és érzelmektől nem mentesen interpretálta. Ebben a dolgozatban munkáit egy korabeli szemtanú hiteles beszámolója alapján idézem, nem feltétlenül a tudományos bizonyítás erejével. Féja kritikája olvasható Rézler Gyula válogatott tanulmányai 1934-1944 c. műben (Tóth P. szerk. (2005)).

²⁶ A bibliakutatók, vagy millenárisok 1931-ben vették fel a Jehova Tanúi nevet.

²⁷ Féja G. (1984 Féja Endre összeállításában), *Reszketősök, adventisták, lélekidezők és Jehova Tanúi, Mutasson példát az egyház!* In: Magyar haláltánc 69. old. (Gergely Jenő a Szekták Magyarországon c. írásában szintén említést tesz arról, hogy a Jehova Tanúi a kispolgárság rétegei között hódított tereket az 1920-as években)

²⁸ A másik két fő probléma az egyházak és a kivándorlás volt.

²⁹ „*helynek... súlyos következményei lehetnek!*” Féja G. (1984 Féja Endre összeállításában), *Reszketősök, adventisták, lélekidezők és Jehova Tanúi, Mutasson példát az egyház!* In: Magyar haláltánc 70. old.

Mások is felfigyeltek arra, hogy a tehetséges, de kevés műveltségű és aluliskolázott néprétegek számára vonzóan hatott a szekták által kínált gyors felemelkedés³⁰.

A korai egyház fogadtatása a hatóságok és a történelmi egyházak részéről

A társadalmi bajok orvoslásában mind az egyház, mind az állam kudarcot vallott, mely teret nyitott a a szegényeknek arra, hogy *“vallási tévelygésekben élje ki magát”*³¹. Az aránylag pontos háttérelvezés ellenére, erre a mélyszegénységi problémára, erőszakos válaszreakció született: a szektákat tűzzel-vassal írtották³². A hatóságok az egyházakkal karöltve erőszakos támadásokat és hamis vádaskodásokat³³ zúdítottak a kisegyházak képviselőire³⁴, köztük Jehova Tanúira³⁵. 1939. december 2-ra a többi törvényesen el nem ismert felekezettel együtt teljesen betiltották működésüket³⁶. Az Államvédelmi Központ 1942-ben mintegy 1200³⁷ vezetőt gyűjtött össze és hurcolt internálótáborokba, ahol brutálisan bántalmazták őket³⁸. A nácik a Harmadik Birodalom ellenségeinek nyilvánították őket³⁹. A II. Világháború alatt a koncentrációs táborokba hurculta Jehova Tanúi más nemzetiségű társaikkal együtt akkora csoportot képeztek, hogy lila háromszöggel különböztették meg őket.

A történelmi egyházak sem - a krisztusi szellemnek megfelelően - az elesetteket és kiszolgáltatott helyzetűeket látták a szektához csatlakozók csoportjaiban, hanem vallásos, ideológiai ellenfelet. A katolikus egyházi sajtóban rendszeresen szektaellenes írások jelentek

³⁰ Makkai S., Dr (1917): *A szekták keletkezésének lelki okai* 1917

³¹ Fazekas Cs. (1996) *Kisegyházak és szektakérdés a Horthy-korszakban* 134.old.

³² A Jehova Tanúi nem az egyetlen, sem a legnagyobb létszámot számláló kisegyház volt a két világháború között. A metodisták, adventisták, nazarénusok és baptisták sokkal elterjedtebbek voltak, és ugyanolyan bátorságról és becsületességről tettek tanuságot a hitük melletti kiállás szempontjából. Az 1920-49 közötti népszámlálások Jehova Tanúit nem nevezik meg. (Fazekas Cs. (1996) *Kisegyházak és szektakérdés a Horthy-korszakban* 244-245.old.) Ebben az időszakban az összes kisegyház nem kívánsnak, sőt üldözötnék számított.

³³ Pl: *“szektáriánus agitáció”, “rémhírterjesztés”, “szektaszervezetben való megmaradás vagy abba való belépés”*

³⁴ Fazekas Cs. (1996) *Kisegyházak és szektakérdés a Horthy-korszakban* 177.old: 1941-42-ben Szegeden 4, Nyíregyházán 44 Jehova Tanúját rendőri felügyelet alá helyeztek, ez utóbbiak közül 16-ot internáltak

³⁵ 1937-ben egy bizonyos Juhász Ferenc jehovista cipészsegédről egy újságíró *“leleplező”* cikket jelentetett meg, mely szerint a férfi kommunista kapcsolatait felhasználva lázítja a falusiakat. Az eset érdekessége, hogy Juhász feljelentést tett, de az újságíró felmentették a vád alól. (Fazekas Cs. (1996) *Kisegyházak és szektakérdés a Horthy-korszakban* 131.old.)

³⁶ Fazekas Cs. (1996) *Kisegyházak és szektakérdés a Horthy-korszakban* 169.old.

³⁷ Megjegyzés: Az 1996-os Évkönyv szerint Jehova Tanúi 1946-ra 837 fővel csúcslétszámot értek el, ami több volt, mint a háború előtt bármikor. Az 1200 személy feltételezhetően a többi kisegyház vezetőivel együtt értendő, melyek ugyanolyan bánásmódban részesültek, és a tisztviselők nem mindig tudtak különbséget tenni közöttük.

³⁸ Fazekas Cs. (1996) *Kisegyházak és szektakérdés a Horthy-korszakban* 186.old.

³⁹ Fazekas Cs. (1996) *Kisegyházak és szektakérdés a Horthy-korszakban* 187.old.

meg⁴⁰. A szekta, a hatalmon levők bűnbakjává vált, akiket vallásellenességgel vádolhattak, a magyarság bomlasztóiként és belső ellenségként tekinthettek rájuk⁴¹.

Az üldözések hatása

Az eredmény nem maradt el: a szekták rendkívüli mértékben megerősödtek számban és lélekben egyaránt. A megalázott, elnyomott lelkek üldöztetésükben krisztusi küldetéstudatuk megerősítését látták. A Jehova Tanúi a vallásuk gyakorlása érdekében figyelemreméltó leleményességet fejlesztettek ki, és a hatóságok rossz bánásmódjára való reakcióikat jó tapasztalatokként adták tovább egymásnak, mely másokat is arra sarkallt, hogy kövessék példájukat⁴². Féja beszámolója szerint a társadalmi létrán felfelé törekvő parasztság - akik közül sokaknak erre csak a szektákban adódott lehetőségük -, a megtisztulás iránti vágyukban pozitív változásokat eszközöltek életükben⁴³. A hatóságok és az egyház által rájuk aggatott destruktív jelző így módon üres vádnak bizonyult, amivel inkább hozzájárultak ahhoz, hogy Jehova Tanúi a II. Világháború utánra az addig csak kevés tagot számláló csoportból figyelemreméltó társasággá válják⁴⁴. Az államszocializmus ideje alatt imperialista bérenceknek tartották őket. Saját kiadványuk szerint egyes vezetőket az Andrássy út 60-ban tartottak fogva⁴⁵. A későbbi beszámolókból kiderül, hogy titkosügynöki módszerekkel figyelték őket⁴⁶.

⁴⁰ Fazekas Cs. (1996) *Kisegyházak és szektakérdés a Horthy-korszakban* 191. oldalán hivatkozik az Actio Catholica 1940-ben kiadott egyik füzetére, melyben Nyisztor Zoltán a katolikus egyházat az élet tengerén a mennyország felé úszó hajóhoz, míg a szektákat az azokon garázdálkodó kalózokhoz hasonlítja: „A kalózok már kipusztultak...a modern államok páncélos hajói kiirtották őket....de a szellemi világból, a vallásos életből - úgy látszik - még nem vesztek ki. Sőt többen vannak, mint valaha....” Nyisztor Zoltán: Szekták In: Actio Catholica 78. Bp. 1940. 10-19 o.

⁴¹ Fazekas Cs. (1996) *Kisegyházak és szektakérdés a Horthy-korszakban* 195.old. utalás: Szektások - országfűrók In: Krisztus Királysága, 1940. április 1-2. o. „ezek nagyobb veszedelmei a nemzeti életnek, mint a külső ellenségek. A külső ellenség fegyverkezik. Tudjuk mit csinál, ez ellen tudunk védekezni. De ezek a belső ellenségek úgy rágják a nemzet testét, mint a szű a fát”

⁴² Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (1996) *Jehova Tanúi Évkönyv*-ben (Leleményes hirdető 78.old.) így számolnak be azokról az évekről: „Kecskemétinét Etel, aki most a nyolcvanas éveiben jár, és még mindig hűségesen szolgál Budapesten, beszámol arról, hogy Tiszakarácson a testvérek kinn a határban az ebédszünetben tartották az összejöveteleket. Mivel közösen művelték meg egymás földjét, a csendőrök így nem tudták megakadályozni ezeket az összejöveteleket. Az őszi, téli időben pedig fonni jártak össze a testvérnők, a férfitestvérek pedig elkísérték őket. Bár a csendőrség figyelemmel kísérte a tevékenységüket, nem tudták őket megakadályozni. Ha ilyen lehetőségek nem adódtak, a testvérek a kora hajnali órákban vagy nagyon későn gyűltek össze valahol.”

⁴³ Féja G. (1984 Féja Endre összeállításában), *Reszketősök, adventisták, lélekidézők...* 71.old.: „Mihelyt a szekta tagjai elszaporodtak, egész zárandokmenetek indultak meg a gyár felé, vitték vissza az évek során ellopott vasakat és anyacsavarokat”

⁴⁴ 1946-ra 837 Jehova Tanúját tartottak számon (1996-os Évkönyv adatai szerint). Ugyanez év októberében kongresszust tartottak Nyíregyházán 600 fős hallgatósággal, a rákövetkező évben pedig Budapesten, ahol már kétszer annyian jelentek meg.

⁴⁵ „Bár a vallatásoknál itt nem használtak olyan mértékben és olyan súlyos fizikai kínzásokat, mint a csendőri kihallgatásokon, de az agymosás és az éjszakai szellemi kínzás néha még nehezebb volt, mint amilyen a fizikai

Destruktív vagy nem destruktív

Az Állami Egyházügyi Hivatal⁴⁷, mely a Jehova Tanúi és egyéb felekezetek tevékenységét felügyelte a kommunizmus évtizedei alatt, négy nappal azután szűnt meg, miután 1989. június 27-én feloldozta az egyházat érintő betiltási tilalmat. Ettől a dátumtól egészen 1994-ig Magyarországi Jehova Tanúi Vallásszervezet, majd 1994-től Magyarországi Jehova Tanúi Egyház néven lett a törvényesen elismert felekezetek között bejegyezve⁴⁸. 1993. és 1995. közötti időszakban a Jehova Tanúit⁴⁹ családelLENességük miatt, a destruktív szekták közé sorolták, de később az Országgyűlés jóváhagyta az egyház elnevezésének jogszerű használatát⁵⁰. A 2002. évi személyi jövedelemadó 1%-át az egyházak számára felajánló adózók száma alapján a Jehova Tanúi a hatodik leg támogatottabb vallás voltak, mintegy 5857 fővel⁵¹.

Mint minden vallásnak, Jehova Tanúinak is vannak negatív és pozitív oldalai. A válságban levő vagy lelkileg labilis személyek hajlamosabbak vonzódni egy olyan közösséghez⁵², ahol megértést és szeretetet kapnak. Kétségtelen, hogy egyes személyiségzavarokkal küszködő egyének csak szűk kereteket biztosító közösségben tudják megőrizni lelki egyensúlyukat⁵³. Durkheim csoportszolidaritás elmélete szerint minden vallás szerepet játszik a társadalmi szolidaritás szempontjából, így valamilyen igazságot fejez ki⁵⁴. Az egyik terület, ahol a destruktív gondolkodás felfedezhető a Jehova Tanúinál az, hogy a saját meggyőződésüket tartják igaznak, a tévedés minden lehetőségét kizárva. Az üldözöttség tényét hitük helyességének tekintik, saját mártíromságukból tartják fenn identitásukat. Ugyanakkor ők maguk is gyűlöletkampányt folytatnak mások ellen⁵⁵. Így az átélte szenvedések egyúttal éppen

volt akkoriban” Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (1996) *Jehova Tanúi Évkönyv* Fontosabb feladatokat ellátó felügyelők 99.old.

⁴⁶ Iványi G. (1997) *A Magyarországi Jehova Tanúi küzdelmes évtizedeiről* 56.old.

⁴⁷ 1987-ben az utolsó hivatalos adatban, az ÁEH 47 000-re becsülte a Szabadegyházak Tanácsának tag egyházanak összlétszámát. Jehova Tanúi nem alkották ennek részét, így róluk csak becslések vannak (kb 6000-8000). (Forrás: Gergely J. (2003) *Szekták Magyarországon* 124.old.)

⁴⁸ 1994-re már 14 556 személy vallotta magát a felekezet tagjának, amely tagság mindössze egy éven belül 9%-os növekedéssel elérte a 16 907 hírnökcsúcsszámot (Jehova Tanúi 1996-os Évkönyve alapján). Majd a következő néhány évben a növekedés lelassult. 2012-ben 22593 személyt tartottak nyilván, ami csak 1%-al volt több, mint az azt megelőző évben. Lásd 2. számú melléklet.

⁴⁹ a Moon vallással, a Krisna tudatúakkal és a szcientológusokkal együtt

⁵⁰ Egyúttal az 1994-ben megválasztott szocialista-liberális kormány a kérdést levette a napirendről. (Lugosi Á. – Lugosi Gy. szerk. (1998) *Szekták - Új vallási jelenségek...* 8.old.)

⁵¹ Gergely J. (2003) *Szekták Magyarországon* In: Vernet: Szekták 127.old.

⁵² Süle F. (1997) *Valláspatológia* 255.old.

⁵³ „Ilyen volt például az a kábítószeres vagy alkoholista beteg, aki egy ilyen közösségben normális életvezetést tudott folytatni.” (Süle F. (1997) *Valláspatológia* 257.old.)

⁵⁴ „A maga módján minden vallás igaz” (Mervay M. (2004) *A szekták a gyermekvédelem szempontjából* 30.old.)

⁵⁵ A hatóságokat és más egyházak képviselőit az Ördög szolgálóinak tartják.

úgy következményei saját tanaiknak, mint az azokban tanúsított kitartás bizonyítéka hitüknek és életképességüknek.

Az ideológiai háttér egy szigorú életformával párosulva rendkívüli vonzóerővel hathat olyan személyiségekre, akik szerint a vallás gyakorlása egy meghatározott viselkedésmintára redukálható. A hitbeli kérdések racionalizálódnak, a lelkiismeret, a belső élet háttérbe szorul⁵⁶. Süle Ferenc⁵⁷ valláspatológiával foglalkozó szakember szerint, lélektani szempontból egy mozgalom akkor nevezhető destruktívnak, ha meggátolja tagjainak szabad személyiségfejlődését, elválasztja őket valódi önmaguktól⁵⁸. E folyamat hatására egyesek tudattalanul elfojthatják személyiségüket, így az ún. árnyékszemélyiség⁵⁹ léphet életbe, mely a destrukció irányába sodorhatja az egyént. A vallásos önteltség, a mások vádolósa, lebecsülése, akadályozhatja a társadalmi párbeszédet⁶⁰, mely azt eredményezi, hogy bármiféle kritikát - mind szervezeti, mind egyéni szinten - hitük támadásának vélnek. A patológiás vonások kifejezésre jutnak a szorongásos élményekben, kisebbségi érzésben és az exhibicionista alázatokodásban⁶¹. A neurózis egy fajtája, az ekkleziogén neurózis⁶², kifejezetten vallásos tévképzetekben megnyilvánuló kóros személyiségzavar, melyet mind az érintett, mind a környezete nehezen ismer fel. A Jehova Tanúi Egyházban a lelkipásztori feladatokat végzők nem részesülnek akkreditált saját élményű önismereti képzésben, melynek következtében képtelenek megkülönböztetni a segítségre szorulóknak gondjait a saját kezeletlen,

⁵⁶ Vernet, J (2003) *Szepták* 40. old.: „A jehovisták tehát gyakorlatilag szinte sohasem hivatkoznak a lelki életre. Nem ismerik sem a misztikus kínokat, sem a vallási kételet... Vallási életüktől idegenek az érzelmek és a lelkiállapotok...” Természetesen ez nem azt jelenti, hogy mindenki érzéketlen, azt viszont igen, hogy nem tudják kezelni az érzelmeket, és leginkább titkolják egymás, de önmaguk elöl is. A hívőknek meg kell tanulniuk elfojtani érzelmeket, mint a ‘hústest kívánságát’. Főleg a központi patriarchális hierarchikus rendszerben a nőket hisztérikusnak tekintik, ha érzelmeknek mernek hangot adni. Kamarás István 2006-2007-ben folytatott, több vallás tagjait összehasonlító kutatásában a Jehova Tanúi „erősen kognitív beállítottságukkal” leginkább eltérnek a többiekől. (Kamarás I. (2009) *Vallásosság, habitus, ízlés (kutatási jelentés)* 22. old.)

⁵⁷ Dr Süle felmérése szerint „a Jehova Tanú között 3-szor annyi a skizofréniás és 4-szer annyi a paranoid skizofréniás, mint az átlag populációban” (Mervay M. (2004) *A szepták a gyermekvédelem szempontjából* 102. old.)

⁵⁸ Süle F. (1997) *Valláspatológia* 257. old.

⁵⁹ Süle F. (1997) *Valláspatológia* 269. old.

⁶⁰ A szepták hagyománytalansága a konfliktuskezelésben hátrányt jelent, mivel még nem léteznek a konfliktusai értékeléshez és azok megoldásához vezető modellek, melyekből meríthetnének. Ugyanez a hagyománytalanság, azonban előnyt jelent az igehirdetésben, mivel még nem követtek el – illetve tetteik nem ismertek a széles közönség számára - annyi kritizálhatót és riasztót, mint a történelmi egyházak. (Máté-Tóth A. (Gombos József – Kis Mária Rita szerk. 1998.) *Szepták, vallásszociológiai megközelítésben* In: A kisebbségekből álló társadalom konfliktusai 43. old.)

⁶¹ Süle F. (1990) *Vallás vagy pszichoterápia* 128. old.

⁶² Az ekkleziogén neurózis kifejezést E. Schaetzing vezette be 1955-ben az: „Egyházi dogmatizmus okozta neurózisok” jelölésére. Szerinte: „a „dogmatizmus” nem teológiai, hanem köznap értelemben veendő: olyan elhibázott vallásos nevelést jelöl, amely rideg szigorával, büntetéseivel akadályozza az egészséges fejlődést”. (Demeter J. (2006) *Félelem vagy szeretet*)

gyakran a tudattalanban elfojtott projekcióiktól, mely következményeként a valódi segítségnyújtás helyett egy bűnbakképzési mechanizmus indulhat be⁶³.

Az egészséges közösségek ismertető jele az integrált (érett) személyiségek jelenléte, az ökumenikus szemlélet és az aktív karitatív tevékenység. Jehova Tanúinál ezek egyikére sem létezik bizonyíték⁶⁴. Alaposan gyanítható, hogy a Tanúk a taglétszám fenntartása érdekében szellemi, fizikai erőszakot alkalmazhatnak - melyeknek legkiszolgáltatottabb célpontjai lehetnek azok a gyermekek, akiknek szüleik a szekta hatása alatt vannak.

Ma Magyarországon a legfrissebb rendelkezésre álló adatok szerint 22 593 személy⁶⁵ tartozik a Jehova Tanúhoz, az össznépszerűséghez viszonyítva, a lakosságból minden 429 személyből egy hivatalosan az egyházhoz tartozik. Az Emlékünnepen⁶⁶ résztvevők száma: 43271⁶⁷. Azok a problémák, melyek közvetlenül a vallási mozgalom saját hivatalos tanításaiból származtathatóak, nem elhanyagolható mennyiségű személy életét érinthetik, köztük gyermekeiket és tizenéveseket is.

Tanításbeli háttér⁶⁸

Egy külső szemlélőnek fontos megértenie, hogy Jehova Tanúi hogyan tekintenek a saját kiadványaikra, illetve milyen szerepet tölt be a nyomtatott anyag a hívő Tanúk életében. A Tanúk egyedi belső logikával közelítenek az élet dolgaihoz, és létezik egy belső törvényrendszer, ami mentén hozzák döntéseiket. A hit átadásának módja magában foglalhat külső-belső kényszert, ami egyeseknél erőltetett vallási élményt eredményezhet.

⁶³ A segítségkérő személy maga lesz a probléma. Ez később kifejtésre kerül a kiközösítettekkel való bánásmód alcím alatt.

⁶⁴ Kinda István, *Hívők. Egyház és szekta hatása egy székely falu cigány lakosságára* címmel 2004-2005-ben készített tanulmányában a jehovista szekta etnicizálódását, elcigányosodását a jehovisták cigányokra irányuló offenzív térítésének és a helyi református egyházszervezet cigányokat taszító magatartásának hosszabb távú hatásaként értelmezi. Az indoktrinációs folyamatot pszichés nyomásra történő kényszerű folyamatok összességének, illetve a gyors társadalmi mobilizáció és anyagi segélyezések kombinációjának tekinti. Az új vallás leginkább a depriváltak és a családi tragédiákat átélők körében terjedt. A vallásba integrálódott családok az alkohol és dohányfogyasztási szokásaikat is átvették, a hívők anyagi helyzete a stabilitás irányába mutat. A kedvező megítélés az életvitellel kapcsolatos (leginkább anyagi jólétben megnyilvánuló) előrelépés tapasztalatából születik.

A jehovisták mindig vallásuk kollektivitás-konstruáló jellegét, közösségük segítőkészségét, a rászorulókkal való szolidaritását emelik ki (<http://www.jw.org/hu/jehova-tanui/gyakori-kerdesek/segitseg-a-katasztrofakaldozatainak/> letöltés ideje: 2013. június 23). A szerző meglátása szerint a 2005-ben lezáruló árvizek - melyek előtörték a faluvégén élő szegényebb cigánylakosságot -, utólagos kiértékelése ezt az állítást megcáfolni látszik. Mind a református egyház, mind a Jehova Tanúi vallás szemet hunyt a több tíz családot érintő katasztrófa fölött. A megtérési folyamat felszínességére utal az, hogy krízishelyzetben a csoporton belüli segítségnyújtás és az empátia nem tudta átlépni a társadalmi-gazdasági egyenlenséget a bajba jutottak megsegítése céljából.

⁶⁵ 2012 adat szerinti átlagos hírnökszám, lásd 2. számú mellékletben

⁶⁶ Lásd az 1. számú mellékletben

⁶⁷ A 2012-es adat.. Lásd a 2. számú mellékletben.

⁶⁸ A dolgozatomban elsősorban a vallás azon vonásaival foglalkozom, melyek a gyermekek és fiatalok életére közvetlenül hatással lehetnek.

Egyes többgenerációs családok esetében, ahol elméletileg – és a gyakorlatban is – a nagy család és rokonság több tagja is a gyülekezet képviselője, különösen sérülékeny helyzetbe kerülhetnek azok a gyermekek, akik nem szeretnék osztozni a hitnézetekben. Hogyan történik az ilyen fiatalok indoktrinációja? Vajon mennyire vannak tudatában a csoporttagság elkötelezése felé hozott döntéseiknek és azok következményeinek? Hogyan jelenik meg az erőszak a tanításokban? Milyen módszert alkalmaznak a ‘normaszegők’-kel szemben?

“Hű és bölcs rabszolga” szerepe, avagy a kiadványok hatalma

A felettes én (Freud) vagy Selbst (Jung), vagyis az emberi személyiség legmélyebb magva, maga a lelkiismeret, ami minden embernek ‘megsúgja’ a helyes viselkedést és gondolkodást. Léteznek egyetemes emberi törvények, azonban az egyes emberek életútja nagymértékű eltérést mutathat, még akkor is, ha ugyanazt az egyetemes valóságot élik meg. A szekták vezetői, nárcizmusukban kizárják az övéktől különböző élmények megélésének lehetőségét⁶⁹. Ezért felhatalmazva érzik magukat arra, hogy belépjenek a követők legbelső magánéletének szféráiba, és átvegyék a lelkiismeret feletti irányítást. A Jehova Tanúi vezetősége biblia tanításokba bújtatott szavakkal igazolja saját létjogosultsát, mint akiknek kötelességük gondoskodni a ‘háznépről’⁷⁰, vagyis a gyülekezet tagjairól⁷¹. Szelíd, burkolt erőszakkal gőgösnek, önzőnek nevezik azokat, akik nem kívánják beengedni életük magánszférájába a tanácsokat. Ki az, aki gőgös vagy önző szeretne lenni, amikor tudja, hogy ezek a tulajdonságok isteni ítéletet vonnak maguk után?

A központi vezetés egy szervezeti felépítésben⁷² fejeződik ki, melynek képviselői a helyi vének⁷³. A heti három alkalommal történő összejövetelnek légkörében nevelkedett tagok - köztük gyerekek és fiatalok -, életében nagy jelentőséggel bírnak a társulati tanácsokat megtestesítő Örtorony kiadványok, melyek viselkedési szabályokat, öltözködési, testápolási

⁶⁹ Süle F. (1997) *Valláspatológia* 271-272.old.: Az alapító egyén lélektana

⁷⁰ „Kicsoda hát a hű és bölcs szolga, akit az ő ura gondviselővé tőn a házanépén, hogy a maga idejében adjon azoknak eledelt” (Biblia, Máté 24. feje. 45. vers Károli fordítás szerint)

⁷¹ “Jehova hatalmának az elfogadásához az is hozzátartozik, hogy őrizkedünk a függetlenség szellemétől. Ha gőgösök vagyunk, úgy érezhetjük, hogy semmiféle vezetésre sincs szükségünk. Például előfordulhat, hogy nem hallgatunk azoknak a tanácsára, akik vállalják Isten népe között a vezetés. Isten létrehozta azt az elrendezést, hogy a hű és értelmes rabszolga osztály megadja a szellemi eledelt a kellő időben (Máté 24:45–47).....Jehova hatalmának az elfogadása azt is magában foglalja, hogy összhangban cselekszünk a Szaván alapuló tanácsokkal. A hű és értelmes rabszolga osztály például arra int minket, hogy „maradjunk ébren, és maradjunk meggondoltak” (1Tessz 5:6)..... igazán bölcs, ha elfogadjuk a Biblia tanácsait, és nemet mondunk a Sátán világában olyannyira elterjedt önző életmódnak (1Ján 2:16). A hű és értelmes rabszolga osztálytól jövő szellemi eledelt a kinevezett vének osztják ki a gyülekezeteknek” (Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2008) *Fogadd el Jehova hatalmát!* In: Örtorony, 6/15 21.old.13.bek.)

⁷² A gyülekezeti vezetőknek a csoport tagjai vannak alárendelve, míg a férfiaknak, a nők, aki ellent mer mondani a hű és bölcs utasításainak, azt Isten ellenségeként bélyegezhetik meg. Ezt a belső hierarchikus rendszert, melyben a gyerekek vannak a legkiszolgáltatottabb helyzetben, teokratikus elrendezésnek nevezik.

⁷³ Lásd 1. számú melléklet.

szokásokat és egészségügyi döntéseket szabnak meg, ezenkívül a továbbtanulással⁷⁴, munkavállalással kapcsolatosan is irányelveket mutatnak, sőt még életcél is felállítanak a követőknek. A szigorú szabályrendszeren belül nem marad sok lehetőség a saját egyéniség és szabad akarat kibontakoztatására. A megtanultak, az állandó ismételtetés révén a tudattalanban rögzülnek, melyre bőven adódik alkalom a rendkívül intenzív vallásos élet keretében. Azok a gyerekek, akiknek szülei elkötelezett csoporttagok, a *hű és bölcs rabszolga* szellemi légkörét szívják magukba. A másodlagos szocializációs környezet, rokonok, barátok közege, egy ilyen család esetében az azonos meggyőződésűek társasága, mely könnyen sugallhatja, hogy *“minél több ember képvisel azonos meggyőződést, annál könnyebben feltételezhető, hogy ami elhangzik, az igaz”*⁷⁵.

Az abszolút tekintély elismertetése és az erőszakos módszerek elfogadtatása

A szülők a *hű és bölcs rabszolga* tanácsait⁷⁶ hivatottak a gyermekeik felé közvetíteni, akiknek kerülniük kell a születésnapokat, karácsonyt, húsvétot és a nemzeti ünnepeket⁷⁷. A szülők a szigorú szabályok betartását fegyelmezéssel érik el⁷⁸, az Örtorony tanítások felhatalmazzák őket a testi fenyítésre is: *“A ’vessző’, bár időnként szó szerint értendő, a szülői hatalmat jelképezi, amellyel a szülők határozottan, de szeretetteljesen és helyes módon élnek, azért, mert foglalkoztatja őket a gyermekeik örök jóléte”*⁷⁹.

Sajnos a tapasztalat szerint előfordul, hogy a szülők (vagy az egyik szülő) elég gyakran értelmezik ezeket a tanításokat szó szerint, melynek következtében a gyermekek ellen elkövetett szóbeli vagy akár fizikai erőszak elterjedt a gyülekezetekben⁸⁰. Ugyanakkor az Örtorony Társulat gondozásában kiadott fiataloknak szánt irodalomban sehol sem találni arra utalást, hogy egy Jehova Tanúja fiatal a családon kívül kérjen segítséget, esetleg egy tanárától

⁷⁴ *“De mi a helyzet a felsőoktatással, vagyis a főiskolai és egyetemi szintű oktatással? Általános az a nézet, hogy elengedhetetlen a sikerhez. Azonban sokaknak, akik ilyen oktatásra törekszenek, végül káros világi bölcsességgel telik meg az elméjük. Az ilyen oktatással elvesztegetik fiatal éveiket, melyeket Jehova szolgálatában használhatnának fel.”* Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2008) Mondjunk nemet az értéktelen dolgokra! In: Örtorony, 4/15. 4.old. 10.bek.

⁷⁵ Endraß, E. – Kratzer, S. (2006) *Megbetegítő hit? - Kiutak a válságból* 46.old.

⁷⁶ Mivel az Örtorony Társulat kiadványai gyakorlatilag minden tanácsukat bibliaversek sokaságával támasztja alá, így a hívekben könnyen kialakulhat az a meggyőződés, hogy egy isteni útmutatást követnek.

⁷⁷ Mindezekon kívül a gyerekeknek nem ajánlott részt venni osztálykirándulásokon, mert az “rossz társaság”-nak számít, a tanulmányi versenyeket és sportrendezvényeket kerülniük kell, mert az a versenyszellemet segíti elő.

⁷⁸ *“a fegyelmezés vesszeje a helyreigazítás eszközét jelképezi, bármi legyen is az. A szülők szeretetteljes fegyelmezéssel igyekeznek kiigazítani olyan hibákat, amelyek ha beleivódnának a gyermek jellemébe, felnőttkorában sok keserűséget okoznának neki”* (Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2008) *Gyermeknevelés egy engedékeny világban* In: Örtorony, 4/1. 14.old.)

⁷⁹ Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2006) *Szülők, legyetek jó példaképek gyermekeiteknek!* In: Örtorony, 4/1. 9.old.

⁸⁰ Az, hogy a ’rosszkodó’ kisgyerekeket kiviszik megverni, mert nem bírnak végigülni egy felnőttestet is próbáratevő kétórás bibliai előadást, teljesen hétköznapi és elfogadható a gyülekezeti alkalmakkor.

vagy egy mentális szakembertől. A csoport hivatalos tanítása szerint a gyülekezeten kívül található személyek ún. "világi bölcsessége" valójában "démonoktól jövő tanítások", melyek a keresztény hit lerombolására hivatottak⁸¹.

A Jehova Tanúja fiatalok legtöbbje zárkózott, kirekesztett az iskolai környezetéből, éppen a vallása tanításai miatt, de a gyülekezetben is a félelem légköre uralkodik: a fiatalok egymás árulóivá válnak inkább, mint barátaivá. Problémák esetén, a Jehova Tanúi gyülekezeti elrendezése szerint a gyerekeknek a szüleikhez kell fordulniuk, akik tanácsot kérhetnek a vénektől⁸². Az Ébredjetek egyik Fiatalok kérdései rovatában ez olvasható: "A cikk elején idézett Mira ezt mondja: „Fogalmam sem volt, hogyan segítek az osztálytársamnak. Ezért beszéltem egy gyülekezeti vénnel, aki adott néhány jó tanácsot, hogy miként segíthetek ennek a lánynak.” Igen, Jehova Tanúi keresztény gyülekezetében a tapasztalt férfiak a segítségre lehetnek (Efézus 4:11, 12)⁸³." Jóllehet a gyülekezet lelki szolgálattal megbízott vezetőinek (a véneknek) a legtöbbjét a jó szándék vezérli, azonban ők nem mentális szakemberek! Megítéléseik kizárólag az Őrtorony kiadványokból jöhetnek, és szigorúan be kell tartaniuk a teokratikus rend⁸⁴ szabályait. A szabad véleménynyilvánítás legkisebb jelét, beleértve a kamaszkori lázadást, a Gonosszal való szövetkezésnek tekinthetik, melyet csírájában el kell fojtani, így a fiataloknak kevés esélyük maradhat, hogy hangot adjanak félelmeiknek és kétélyeiknek. A gyülekezeti vének a tanácsok követésével, az alapvető önismeret, az emberi konfliktusok és krízishelyzetek kezelésének ismerete hiányában számtalan esetben súlyos sérelmeket, sőt károkat okoztak már gyülekezeti tagok életében, melyek megoldásaként közösségmegvonást alkalmaztak a sértettekkel szemben⁸⁵.

A szülők az egyházuk tanácsait követve egy büntető Isten képét közvetítik a gyermekeik számára, aki soha nem elégedett a teljesítményükkel. Ezenfelül a fiataloktól az is megköveteltetik, hogy elnézzék szüleik alkalmankénti vagy rendszeres "acting out"-jait, sőt értsék meg azokat. A *Fiatalok kérdései* könyv, *Miért kell tisztelnem apámat és anyámat* című fejezete arra utal, hogy a szülők tévedhetetlenek: "Érdekes módon, egyes fiatalok kimerítik magukat és szüleiket azzal, hogy ellenállnak a szülői utasításoknak, csak azért, hogy később

⁸¹ Előfordulhat, hogy a külső, jó szándékú segítséget maguk a gyermekek fogják elutasítani a szülőktől, gyülekezeti előjáróktól vagy magától Istentől való pusztá félelemből.

⁸² Mentális betegségek esetén a szülők elvileg kérhetik szakember segítségét, viszont ez a csoporton belüli gyanúhoz vagy megbélyegzéshez vezethet, mivel a saját irodalmuk szerint a kiközösítetteket tekintik elmebetegeknek.

⁸³ Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2005) *Fiatalok kérdeznek: Mit tegyek, ha mások beszélnek nekem a gondjaikról?* In: Ébredjetek! 1/22: Fiatalok kérdeznek: Mit tegyek, ha mások beszélnek nekem a gondjaikról? 21.old.

⁸⁴ Lásd 1. számú melléklet

⁸⁵ Részleteket lásd a *Kiközösítettekkel való bánásmód* alcím alatt

*rádöbbenjenek, a szüleiknek mindig is igazuk volt.*⁸⁶ Ha a szülőnek mindig igaza van, akkor csakis a gyermek lehet hibás. E hibás gondolat alapját képezi az önvád és bűntudat érzésének, melyek úgy tűnik táptalajai és egyúttal következményei is a szektás gondolkodásnak. A kör bezárult: az így felnevelkedett gyerekek nem sok választása adódik a későbbiekben, hiszen szocializációja a csoporthoz köti. Ha még elő is fordulna, hogy a gyülekezeti vezetőkhez fordulna egy súlyosan bántalmazott fiatal, a szülője esetleges durva bántalmazása vagy szexuális jellegű visszaélése miatt, azok a *Fiatalok kérdései* könyvből fognak neki tanácsot adni. Szexuális molesztálás esetén az Órtorony Társulat ún. "két tanú" elve lép életbe, mely megköveteli, hogy egy gyülekezeti eljárást csak két személy egybeeső állítása esetén lehet kezdeményezni. Ilyen esetekre a vének külön útmutatást kapnak az Órtorony Társulattól arra vonatkozóan, hogy mi módon kerüljék el a hatóságok vizsgálódásait⁸⁷. A Jehova Tanúi gyülekezeteiben - mint más vallásokban is - valós probléma a gyermekek szexuális molesztálása, mellyel eddig az Órtorony Társulat magyarországi képviselte nem hajlandó szembenézni⁸⁸.

Indoktrináció folyamata, az információ visszatartása és korlátozása

A tanokba való bevezetés (indoktrináció) a már korábban említett Hassan elmekontroll meghatározáshoz áll közelebb, mivel a manipulátorok az áldozataik barátainak vagy társainak tűnnek, sok esetben éppen a saját szüleik, vagy közeli családtagjaik. A gyermekek szektába való módszeres bevezetése elsősorba a szülők érdeke, akik a gyülekezeti közösségükben gyakorlatilag nem lehetnek elismert tagok, ha gyermekeik nem válnak a vallás hivatalos

⁸⁶ Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2011. Második kiadás) *Fiatalok kérdései* 1. 1. fej. 16.old.: Amit apám mondott helyes volt

⁸⁷ A vének testületének küldött 2012. április 9-vel keltezett levél, mely jogi kérdésekkel kapcsolatos eljárásmodokkal foglalkozik, a bűncselekményekre vonatkozó bejelentések kezelésével kapcsolatosan ezt az útmutatást adja: *"Ha a vének tudomására jut, hogy egy Jehova Tanúja vagy egy gyülekezettel kapcsolatban álló személy egy állítólagos bűncselekmény részese vádlottként vagy áldozatként, akkor azonnal hívják fel a jogi osztályt. Néhány esetben a vének bírói bizottságot hoznak létre, hogy egy olyan helytelenséggel foglalkozzanak, mely a büntető jogot is megsérti (például: gyilkosság, nemi erőszak, gyermekbántalmazás, csalás, lopás és testi sértés). Általában a véneknek nem kell késleltetniük a bírói bizottság tevékenységét, de emellett szigorúan bizalmasan kell kezelniük az ügyet, hogy elkerüljék, hogy a világi hatóságok, akik talán bűnügyi nyomozást folytatnak az ügyben, szükségtelenül belebonyolódjanak az eljárásba."*

⁸⁸ 2012. nyarán, Candice Conti gyermekmolesztálós ügyében az Alameda County Bíróság elmarasztaló ítéletbe részesítette az Órtorony Társulatot, mivel az egyház belső törvénykezése lehetővé tette a molesztálást, amiért 28 millió dollár kártérítésre ítélték az vallásszervezetet: *Ism. (2012) Candace Conti Awarded \$28M In Jehovah's Witness Sex Abuse Case*, In: The Huffington Post, June 16. Még 2000-ben az USA-ban egy szervezet alakult azoknak a szexuális molesztálások áldozatainak érdekképviselőire, akik a Jehova Tanúi egyház tagjaitól szenvedtek el sérelmet (<http://www.silentlambs.org/>). Ausztráliában is több vizsgálatot indítottak: Barney Zwartz (2013) *Child in Jehovah's Witness Court Bid, Ex-Jehovah's elder facing sex charges* In: The Age Victoria Febr 19.

tagjává⁸⁹. Bár csecsemőket és kisgyermeket nem keresztelnek meg automatikusan, a szülők mégis mindent elkövetnek, a szeretetbombázástól az érzelmi zsaroláson át, hogy gyermekük a megfelelő kor elérésekor megkeresztelt taggá váljon. Ez a gyermek természetes szükségletével való visszaélés, mely szerint meg szeretne felelni a szüleinek és a környezetének, de ezt csak a saját egyénisége feladásával érheti el⁹⁰. A fundamentalista dogmatizmusban még intelligens felnőtteknek is nehéz megtalálni a logikai érvelés hibás voltát, a korai gyermekkorban pedig szinte lehetetlen⁹¹. A legtöbben nem fogják fel a döntésük súlyát, mivel az nem tudatosul a leendő tagokban, hogy az egyház kizárja azokat a személyeket, akik a vezetők - sokszor nagyon is szubjektív - megítélése szerint nem felelnek meg a közösség szabályainak. A többlépcsős indoktrinációs folyamatot abból a szempontból fogom bemutatni, hogy az egyes állomások milyen tényszerű felvilágosítást tartalmaznak az esetleges kizárás következményeiről:

Első lépés a bibliatanulmányozás, melyet az Őrtorony Társulat gondozásában megjelent fiataloknak íródott bibliatanulmányozási segédesszközökkel⁹² tartanak általában a gyerek szülei. Ezek egyike sem tartalmazza a kiközösítés szót. Noha a tanulmányozó elméletileg hallhat arról, hogy létezik ilyen elrendezés, de nem fogja fel annak a súlyát. A kiközösítést ugyanis egy misztikusság jellemzi; a gyülekezet tagjai nem ápolhatnak kapcsolatot a kiközösítettekkel, és általában meg vannak győződve arról, hogy az illető valami súlyos bűnt követett el. A legtöbb kiközösített személy kikerül a családból, mert a családtagok követve az Őrtorony utasításait, megszakítják a kapcsolatot a kizárt családtaggal⁹³.

⁸⁹ A vezető pozíciókra (püspökségre és diakónusságra) vágyó férfiaknak a Timótheuszhoz írott első levelében találhatóak tanácsok 4,5 versek: „...Ki a maga házát jól igazgatja, gyermekeit engedelmisséggel tartja, minden tisztességgel; (Mert ha valaki az ő tulajdon házát nem tudja igazgatni, mimódon visel gondot az Isten egyházára?)” és a 12. vers: „A diakónusok egy feleségű férfiak legyenek, a kik gyermekeiket és tulajdon házaikat jól igazgatják” (Biblia, Károli Gáspár fordítás)

⁹⁰ „Az a gyermek, aki azt tapasztalja, hogy csak akkor szeretik, ha megfelel mások elvárásainak, kénytelen valamilyen neurózissal válaszolni, legkésőbb akkor, amikor kudarcot vallott valamiben. Aki ugyanis nem tanulta meg, hogy bízzon magában, saját erejében és képességeiben, az embertársaiban sem fog bízni, és persze arra sem lesz képes, hogy egészséges bizalommal legyen Isten iránt. Az ekkleziogén neurózisok legsúlyosabb következménye az, hogy egy kiszámíthatatlan haragos Istent, akinek örökké a bosszún jár az esze, egy olyan Istent, akitől félni kell - egy ilyen Istent senki sem lesz képes „teljes szívéből és teljes lelkéből” szeretni, ahogy a Bibliái kívánja” (Endraß, E. – Kratzer, S. (2006) *Megbetegítő hit?* - Kiutak a válságból 50-51.old.)

⁹¹ Endraß, E. – Kratzer, S. (2006) *Megbetegítő hit?* - Kiutak a válságból című könyvükben egy példát hoznak fel a körben forgó hibás érvelésre: „A Bibliát Isten nyilatkoztatta ki, ezért állításai igazak. Ezt abból tudjuk, hogy a Biblia írói ezt mondják.” (44-45.old.) Ezzel a gondolatmenettel gyakorlatilag bármit lehet igazolni, és bárminek az ellenkezőjét is, mivel az egyes kijelentések kölcsönösen igazolják egymást.

⁹² Én könyvem bibliai történetekről; Ismeret, mely örök élethez vezet; Fiatalok kérdései 1-2; Hallgass a Nagy Tanítóra! Mindegyik kiadvány megjelent a Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania gondozásában

⁹³ Ez családonként változhat, mivel nem minden tag követi az Őrtorony utasításait teljes mértékben.

Második lépésként a keresztkeladás előtt a gyülekezeti előjárók 120 kérdést vesznek át a keresztkeladásra jelentkezővel, melynek egyike sem említi a kiközösítés okait vagy menetét. Ekkor a jelölt kézhez kap egy, az Örtorony Társulat által kiadott nem nyilvános terjesztésre szánt kiadványt⁹⁴, mely a 153-154. oldalon egy fejezet erejéig ejt szót arról, hogy a csoport belső bírósága kiközösítést – vagyis közösségmegvonást - fogantatosíthat azok ellen, akik eltérnek a tanításaiktól⁹⁵.

Harmadik lépésként következik az ily módon felkészített személy megkeresztelése, mely általában egy nyilvános helyen (pl: egy kongresszuson) több ezer tag előtt történik. Sem az ott elhangzott beszéd, sem a feltett két kérdés⁹⁶ nem tartalmazza a kiközösítés szót.

Amíg a kiközösítés szokása aránylag ritkán és negatív színben van feltüntetve az indoktrináció kezdeti szakaszában, addig a keresztkeladás létfontosságú követelményként van megemlítve. A *Fiatalok Kérdései* könyv 2. kötete kihasználva a fiatalok félrevezethetőségét és tapasztalatlanságát, egy kérdőívben próbálja rávezetni a gyerekeket a keresztkeladás fontosságára⁹⁷: *“A keresztkeladás követelmény a keresztényeknek. Igaz. Jézus megparancsolta a tanítványainak, hogy keresztkeladjanak meg (Máté 28:19, 20). Még ő maga is megkeresztelkedett. Ahhoz tehát, hogy Krisztus követője legyél, neked is meg kell keresztkeladnod, ha már elég érett vagy ahhoz, hogy dönteni tudj ebben, és ez az őszinte vágyad.*⁹⁸” A fejezet nem ejt egyetlen szót sem arról, hogy a keresztkeladással igazából egy csoport felé kötelezte el magát a jelentkező, mint ahogy arról sem, ha mégis valaki

⁹⁴ Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2005) *Szervezetten Jehova akaratának cselekvésére* Befejező megbeszélés a keresztkeladásra jelentkezőkkel, 215.old.

⁹⁵ *“Olykor előfordulhat, hogy a helytelenül cselekvő konokul kitart bűnös magatartása mellett és nem fogadja kedvezően a segítő szándékú kezdeményezéseket. Talán semmi sem utal arra, hogy megbánáshoz illő gyümölcsöt teremne, vagy ilyen cselekedetei lennének és nem látható nála az őszinte megbánás a bírói meghallgatás után. Mi a teendő ilyenkor? Ki kell közösiíteni a megbánás nélkül helytelenül cselekvőt a gyülekezetből: nem lehet tovább tagja Jehova tiszta szervezetének. Mindez azért történik, hogy a gyülekezet ne legyen kitéve a helytelenül cselekvő romboló befolyásának és megőrizhesse erkölcsi, szellemi tisztaságát és jó hírnevét (5Mózes 21:20, 21; 22:23,24).”*

⁹⁶ 1. "Jézus Krisztus áldozata alapján megbántad-e bűneidet, és átadtad-e magad Jehovának, hogy az ő akaratát cselekedd?" 2. "Megértetted-e, hogy önátadásod és megkeresztelkedésed Jehova Tanújaként, Isten szellemtől irányított szervezetének tagjaként azonosít téged?"

⁹⁷ Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2008) *Fiatalok kérdései* 2. Megkeresztelkedjek? 37. fej. 304. old.

⁹⁸ Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (1995) *Dicsérni fogod Jehovát?* In: Örtorony, 3/15. száma pozitív példaként említ meg egy olyan esetet, amikor egy ötéves kislányt keresztleletlen hírnöknek jelöltek ki, az ő kifejezett kérésére: „Argentínában egy leányka több hónapon át újra meg újra azzal fordult a gyülekezeti vénéhez, hogy segítsenek neki alkalmassá válni arra, hogy Királyság-hírnökként szolgáljon. Idővel a szülei és a vénék beleegyezésüket adták, s megengedték, hogy keresztleletlen hírnök legyen. Már hatásosan kínálja fel a Királyság-üzenetet az ajtóknál. Noha még csak ötéves e leányka, és nem tudja, hogyan kell olvasni, elméjébe véste, hol található meg bizonyos írásszövegek a Bibliában. Az írásszöveg kikeresése után megkéri a házigazdát, hogy olvassa fel a szöveget, majd magyarázatot fűz hozzá.”

meggondolná magát, akkor elveszítheti a szüleivel és a testvéreivel való kapcsolatát. A fiatalokra érzelmi nyomás nehezedik a gyülekezet tagsága melletti elkötelezettségre, majd ha később megváltoztatnák véleményüket, egy csapdában találhatják magukat, melyből csak komoly veszteségek árán lesznek képesek kitörni⁹⁹. Egy fiatalember, aki a Jehova Tanúi vallás szerint nevelkedett, így emlékszik vissza a saját, kiközösítéssel kapcsolatos nézeteire: *“Sok dolgot tudtam a Szervezetről”¹⁰⁰ akkorra, hogy hogyan válhatok Tanúvá, viszont hogy mi van, ha valaki már nem akar Tanú lenni, arról annál kevesebbet. Úgy voltam vele, hogy azok, akik „elhagyják Jehovát”, többé embernek sem számítanak, és én soha nem fogok olyan mélyre süllyedni. Ugyanis azokra, akik kilépnek az egyházukból, veszélyforrásként tekintenek, az Órtorony szerint meg kell velük szakítani minden kapcsolatot, még ha családtag, akkor is, és köszönni sem szabad az olyan embernek. Őket a „hitehagyott”, „elkülönült” és „kiközösített” szóval illetik; és ezt nem ismerik el, de emberszámba sem veszik, lenézik, alantas söpredéknek tartják őket. Én tizenéves fejjel beleugrottam ebbe a dologba, miközben azzal ámtottam magamat, hogy mindezt önszántamból teszem. Ha az embert így nevelik, és jót akar magának, akkor esélye sincs más utat választani, ugyanis sem halált, sem az előbb említetteket nem szeretné józan eszű ember magának.”¹⁰¹*

Az indoktrináció folyamán a fiatalok a vallásszervezet céljainak megvalósulására lesznek kondicionálva, ahogy ezt az Iskola és Jehova Tanúi füzet nyíltan elismeri: *“Jóllehet a Tanúk gyermekeinek személyes érdekeik fűződnek az alpműveltség elsajátításához, nem törekednek hírnévre, vagy valamilyen kiemelkedő állás betöltésére. Életük fő célja az, hogy eredményesen szolgálják Istenüket. Az alpműveltség elsajátítását eszköznek tekintik e cél elérése érdekében. Ezért általában olyan iskolákba iratkoznak be, amelyek szakmai felkészültség biztosításával jó alapot adnak a megélhetéshez mai világunkban. Így sokan szaktanfolyamokat végeznek el, vagy szakiskolákba iratkoznak be. Tanulmányaik befejezésekor a munkahelyet is aszerint választják meg, hogy lehetőleg ne akadályozza őket főhivatásuk: a keresztény szolgálatuk végzésében”¹⁰²*. Jehova Tanúinál mindent, beleértve a pályaválasztást is, a vezetők által meghatározott csoportideológiának rendelnek alá. A művészi, tudományos vagy filozófikus

⁹⁹ Vernet, J (2003) Szepták 12.old.: „Senki sem „születik” Jehova Tanújának, vagy pünkösdistának, legfőleg az azzá válik a személyes elköteleződés aktusával - ez többnyire felnőttkori újrakeresztelkedést jelent. Innen fakad tehát azoknak a közösségeknek a kohéziós ereje, melyekhez mindenki önként, érett megfontolásból csatlakozik. A Tanú köteléke szervezethez teljes és feltétlen.....Lassanként a Királyság-terme válik a gravitációs központjává...”

¹⁰⁰ Lásd 1. számú mellékletben

¹⁰¹ H.G. történetét lásd a 3. számú mellékletben

¹⁰² Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (1989) Az Iskola és Jehova Tanúi Életcélunk 4.o.

érdeklődési körrel szemben az egyszerű kétkezi munkát tartják értéknek¹⁰³. A szülők feladják saját identitásukat, ún. felettes-én kompetenciájukat¹⁰⁴, amivel kiszolgáltatott bábokká válnak, és ezt ráerőltetik a gyerekeikre¹⁰⁵. A tagok és a közösségben felnevelkedő gyermekek nagy többsége arra kényszerül, hogy elnyomja a saját legbelső vágyait, és egy rosszul értelmezett én-feladásban saját magát erőszakolja meg abban az igyekezetében, hogy ‘az indoktrináció modellje szerinti belső változást elérje’¹⁰⁶. Az ego erőlködéséből, a kegyelem belső élményének átélése nélküli vallásos tevékenység személyiségkárosító.

Kizárt tagokkal való bánásmód

A magyar Jehova Tanúi életében - a világ más tájain fellépő, szervezetükben történő változások hatására - kiemelkedően az utóbbi évtizedben öltött tömeges méreteket a kizárt tagokkal kapcsolatos probléma. A rendszerváltás után elismerést kapott, addig üldözött kisebbségnek számító vallás látványos növekedésnek indult ugyan, de egy idő után ez visszafordult¹⁰⁷. A vallássá válás első két szakasza, a születés, és a növekedés után, a Jehova Tanúi az intézményesülési szakaszba léptek, melynek autoriter vezetését egyesek éppen úgy elutasítják, mint maguk a Tanúk tették ezt a kezdetekkor más egyházakkal. Vajon a Jehova Tanúja Egyház képes a kialakult helyzetet egy emelkedettebb nézőpontból tekinteni, és a krisztusi szellemnek megfelelően kezelni a saját volt tagjaitól jövő kritikát? Sajnos, a tények szerint nem. A Magyarországi Jehova Tanúi Egyház csatlakozott az Órtorony Társulat isteni parancsként prezentált gyűlöletheadjáratahoz, melyet az általa hitehagyottakként bélyegzett volt egyháztagok ellen folytat – köztük olyanok ellen is, akiknek gyakorlatilag esélyük sem volt másként dönteniük, hiszen beleszülettek a vallásba – , hasonlóan ahhoz, amit néhány évtizeddel korábban ellenük folytattak az általuk “hamis vallás”-nak nevezett egyházak. A nyilvánosságnak szánt kiadványokban is egyre többször jelennek meg olyan gondolatok, melyek a kiközösített tagokkal való mindenfajta kapcsolat megszakítására ösztönzik a még aktív tagokat: „*Tegyük fel, hogy az orvos azt mondja neked, hogy ne érintkezz egy személlyel,*

¹⁰³ „A szellemi gondolkodásmódod valószínűleg olyan döntésekre fog indítani, amelyeket mások nem értenek. Egy keresztény fiatal például tehetséges zenész volt, és minden tantárgy kiválóan ment neki. Az iskola befejezése után az apukájával együtt ablaktisztításból élt, hogy teljes idejű evangéliumhirdető, vagyis úttörő lehessen, ugyanis ezt választotta hivatásául. A tanárai persze nem értették, miért döntött így, de te biztosan megérted, ha már igyekeztél közeledni Jehovához” (Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2004) *Fiatalok, megalapozták a jövőtöket?* In: Órtorony, 5/1.)

¹⁰⁴ Eimuth K-H. (1999) *A szektások gyermekei* 169.old.

¹⁰⁵ A szülők felé elvárás, hogy gyermekeiket a vallás tagjaivá tegyék: „A keresztény szülőknek buzdítani kell a kicsinyeiket, hogy előrehaladjanak az önátadás felé és az alámerítkezéssel elnyerjék Isten helyeslését (Példabeszédek 4:1–7). Látjuk a gyönyörű eredményt — példás fiatalok százezreit, akik szeretik Jehovát és örökre szolgálni akarják őt.” (Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (1989) *Segítsünk másokat, hogy imádják Istent!* In: Órtorony 10/1.)

¹⁰⁶ Süle F. (1990) *Vallás vagy pszichoterápia* 130.old.

¹⁰⁷ Lásd 2.sz. melléklet

aki egy fertőző és halálos betegségben szenved¹⁰⁸. Nagyon is jól tudnád, hogy mit jelent az orvos figyelmeztetése, és egész biztos, hogy szigorúan követnéd azt, amit mondott. Nos, ezek a hitehagyottak az 'elméjükben betegek'¹⁰⁹ és szeretnének másokat is megfertőzni a hitehagyott tanításaiikkal (1Tim 6:3,4). Jehova, miként az orvos, azt mondja, hogy kerüljük a velük való érintkezést. Nagyon jól tudjuk, hogy mit ért ez alatt, de vajon minden területen megfogadjuk a figyelmeztetést?¹¹⁰. Ráadásul az Örtorony kiadványok nem tesznek kivételt ez alól még akkor sem, ha családtagról van szó: „Most nézzünk egy példát arra, hogy milyen áldásokkal járhat, ha egy család lojálisan tartja magát Jehova utasításához, hogy ne ápoljon kapcsolatot a kiközösített rokonaival. Egy fiatalember több, mint 10 évig volt kiközösítve és ezalatt édesapja, édesanyja, és négy testvére „nem keveredett egy társaságba vele”. Bár idővel megpróbált részt venni a családi tevékenységekben, dicséretes módon a család összes tagja megingathatatlan volt abban, hogy kerülje a vele való kapcsolatot. Miután visszafogadták, azt mondta, hogy mindig is hiányzott neki a családjával való együttlét, főleg esténként, amikor egyedül volt. De elismerte, hogy ha a családja csak egy kicsit is tartja vele a kapcsolatot, az már csillapította volna hiányérzetét. Mivel a családtagok még a legcsekélyebb mértékben sem kommunikáltak vele, egyebek közt az égető vágy, hogy velük lehessen, indította arra, hogy helyreállítsa a kapcsolatát Jehovával. Ez jusson eszünkbe, amikor kisértést érzünk arra, hogy megszegjük Istennek azt a parancsát, hogy ne ápoljunk kapcsolatot kiközösített rokonainkkal”¹¹¹. Egy másik forrásból, melyet a Tanúk a nyilvánosság tájékoztatására új weboldalukon adtak ki, arról olvashatunk, hogy van olyan helyzet, amikor ezen szigorú szabály alól mégis kivételt tesznek¹¹². Ha a kiközösített személy a családfő, akkor a patriarchális rendszer szigorú szabályai rá kevésbé vonatkoznak, mert akkor a

¹⁰⁸ Norvég szakértők szerint a Jehova Tanúi 2013 nyári kongresszusán elhangzottak törvénytörések. “A beszédek világosan átlépték a türekszőböt. Amikor valaki más csoportokat halálos kórokhoz és kigyókhöz hasonlít, olyan területre lépett ezzel, ami a diszkrimináció elleni törvények lényege.....az elhangzott beszédek hasonló retorikával bírnak, mint amiket az 1930-as években lehetett hallani a zsidók ellen. Pontosan ennek megfékezésére lett a diszkrimináció ellenes törvény bevezetve” - nyilatkozta Niels-Erik Hansen, faji diszkrimináció területén dolgozó tanácsadó (Sprog, A. (2013) *Jehovah's Witnesses under fire*, In: Nyheder 25/07/2013)

¹⁰⁹ Ha valóban elmebetegeknek tekintik a vallásukat elhagyókat, és a családtagoktól a kapcsolat megszakítását kéri emiatt, akkor a Jehova Tanúi a mentális fogyatékkal élőket is negatívan diszkriminálják.

¹¹⁰ Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2011) *Megfogadod Jehova egyértelmű figyelmeztetéseit?* In: Örtorony, 7/15. 16 old. 6. bek.

¹¹¹ Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2012) *Árulás és hűtlenség az utolsó napok aggasztó vonása* In: Örtorony, 4/15. 12.old. 17. bek.

¹¹² „Nem kiközösítünk ki automatikusan mindenkit, aki súlyos bűnt követ el. Ám ha egy megkeresztelt Tanú rendszeresen áthágja a Biblia erkölcsi irányelveit, és nem bánja meg a tettét, akkor kerülni fogjuk, azaz kiközösítjük. A Biblia szavai egyértelműek: „Távolítsátok el a gonosz embert magatok közül” (1Korintusz 5:13). Mi történik akkor, ha egy férfit kiközösítenek, de a felesége és a gyermekei Jehova Tanúi maradnak? A családtagok nem ápolnak szellemi közösséget a kiközösített személlyel, ugyanakkor a házastársi kapcsolat és a szülő-gyermek viszony ugyanúgy megmarad.” Jehova Tanúi hivatalos honlapja, Gyakori kérdések: Önök kerülnek a vallásuk korábbi tagjait?

családtagokkal való kapcsolattartás tilalma alól felmentést kaphat. Ugyanez nem alkalmazható egy másként gondolkodó vagy éppen deviáns fiatalra, akiknek ugyanúgy vagy még sokkal jobban szükségük lenne a szüleikkel való kapcsolattartásra, kiváltképpen életük ezen sebezhető időszakában. Ezekkel a fiatalokkal még a család részéről történő „legcsekélyebb mértékű kommunikáció” is, Istennel szemben történő ámulásnak és hűtlenségnek számít a vezetők szemében¹¹³? Mivel Magyarországon léteznek olyan családok, akik második, esetleg harmadik generációs Jehova Tanúi, ezért ez a gond érinthet tizenéveseket is¹¹⁴.

Társadalmi ügyekben való részvétel

Jehova Tanúi nem kapcsolódnak be semmiféle politikai vagy társadalmi tevékenységbe, mert hitük szerint a jelenlegi világ javíthatatlan. Az egyén megtérését is a társadalmi ügyektől való eltávolodásban mérik le¹¹⁵. Ennek némiképp ellentmond a konformista behódolás a mindenkori fennálló rend előtt, sőt kifejezetten büszkék arra, hogy törvénytisztelő állampolgárok hírében állnak¹¹⁶. Szociális és karitatív tetteket nem hajtanak végre, mert úgy gondolják, hogy maga a Tanúvá válási folyamat segíti elő az egyén társadalmi mobilizációját és beilleszkedését. Ám a térítési tevékenység kifejezetten a vallás terjesztését, a taglétszám növelését célozza meg, nem pedig a személyiség integrálását és fejlődését.

Jogi háttér

A törvény értelmében a szülőknek joguk van a saját vallási hitnézeteiknek megfelelően nevelni a gyermekeiket¹¹⁷. A törvény szintén előírja, hogy a „*lelkiismereti és vallásszabadság*

¹¹³ Lásd a 89-es lábjegyzetnél megjelölt forrást

¹¹⁴ Adele R. Fors egy negyedik generációs Jehova Tanúja családban nőtt fel Canadában. 13 évesen kizárták a csoportból, a családja ridegsége miatti szeretetlen légkört nem bírta elviselni, ezért megszökött otthonról. Az identitászavarral küzdő gyermek prostitúcióval tartotta fenn magát és marginális csoportokhoz vetődött. 2011-ben kiadott egy könyvet Adele, et al.: *Jehovah's Witnesses, Hells Angels, Serial Killers, Dissociative Identity Disorder and a 14-year-old Run-Away* címmel, melynek egyik célja a nyilvánosság felvilágosítása a elmekontrollt gyakorló szekták működéséről.

¹¹⁵ Vernet, J (2003) *Szekták* 90-91.old.: „...mivel az új világ csak a mostani rossz társadalomnak és politikai rendszereinek a pusztulása után jöhet el, a gyöngeség és széthullás minden jelére felhívják a figyelmet. Mégpedig örömet, s nem a szerencsétlenség, hanem a boldogság prófétáiként, mert az elveszett paradicsom visszatérésének előjeleit olvassák ki belőlük.”

¹¹⁶ Vernet, J (2003) *Szekták* 89-90.old.

¹¹⁷ A 2011. évi CCVI. a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló törvény 1. § (1-2) szerint: „Mindenkinek joga van a lelkiismeret és a vallás szabadságához. A lelkiismereti és vallásszabadság joga magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását vagy megváltoztatását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa.”

gyakorlását az oktatási intézményben lehetővé kell tenni”¹¹⁸, a vallás vagy meggyőződés kifejezésre juttatásának szabadsága azonban nem ütközhet mások jogaiba. A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egységokmánya 18. cikke foglalkozik a vallás és lelkiismereti szabadság kérdésével, ami szerint mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságára¹¹⁹. A Btk. szerint lelkiismereti és vallásszabadságnak a megsértésében vétkes az *”aki mást a lelkiismereti szabadságában erőszakkal vagy fenyegetéssel korlátoz”*¹²⁰. Az egyházi törvény szerint az állam és az egyházak különváltan működnek - ami a dicstelen múltú Állami Egyházügyi Hivatal példája után nem meglepő -, és az állam az egyházak irányítására, felügyeletére szervet nem működtethet és a belső egyházi szabályzata alapján hozott döntéseket az állami hatóságok nem vizsgálhatják¹²¹.

Ahogy már korábban történt erre utalás¹²², a Jehova Tanúi 1994-től Magyarországi Jehova Tanúi Egyház néven lett a törvényesen elismert felekezetek között bejegyezve. Ez az elnevezés azonban vita tárgyát képezte, és képezi azóta is, bár az egyházi törvények módosításának szükségességét a Parlament elismerte, sem a jogi szabályozásban, sem a szervezett kutatásban és tájékoztatásban nem történt előrelépés¹²³. Az egyházi törvény azóta történt módosításai miatt több magyarországi vallásszervezetnek – köztük Jehova Tanúinak is - az egyházi státusza újra vitatottá vált, de a Jehova Tanúinál a Parlament 2012-ben újból jóváhagyta az egyházi bejegyzést¹²⁴. A liberális törvények¹²⁵ teljes mellszélességgel állnak az egyházi státuszt elnyert, ugyanakkor vitatható társadalmi hatású vallási mozgalmak mellett. Természetesen ez egy kíváncsi és emberi jogokat és lelkiismeretet tiszteletbentartó, demokráciát elősegítő döntés. Ugyanakkor azok a fiatalok, akiknek szintén joguk lenne a saját

¹¹⁸ 2011. évi CCVI egyházi törvény 1. fejezet 3. § (1)

¹¹⁹ Ez a jog *”magában foglalja a vallás vagy meggyőződés szabad megválasztását vagy elfogadását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy meggyőződését vallásos cselekmények és szertartások végzése útján akár egyénileg, akár másokkal együttesen nyilvánosan vagy magánkörben kinyilváníthassa, gyakorolhassa és taníthassa. Senkit sem lehet olyan kényszernek alávetni, amely csorbítaná azt a szabadságát, hogy saját vallása vagy meggyőződése legyen, vagy hogy ilyent elfogadjon. A vallás vagy meggyőződés kinyilvánításának szabadságát csak a törvényben megállapított olyan korlátozásoknak lehet alávetni, amelyek a közbiztonság, a rend, közegészség, az erkölcs, vagy mások alapvető jogai és szabadságai védelmének érdekében szükségesek”*.

¹²⁰ Büntető törvénykönyv: 1978. évi IV. törvény 174/A. §

¹²¹ 2011. évi CCVI egyházi törvény 2. fejezet 2. 10 § (1-4.)

¹²² 10. oldalon

¹²³ Annak ellenére, hogy az Európa Tanács 1992-es ajánlása után az Európai Unió Parlamentjének ajánlása is megfogalmazódott 1996-ban, ami egyértelművé tette, hogy az EU-ba igyekvő közép-kelet-európai államoknak is meg kell felelniük a nyugat-európai normáknak (Lugosi Á. – Lugosi Gy. szerk. (1998) *Szefták - Új vallási jelenségek...* 8. old.)

¹²⁴ *”2012. február 27-én Magyarország kormánya elfogadott egy egyházi törvényt módosítást, mely alapján Jehova Tanúit elismert vallásként jegyezték be. Ez a jogi státusz további segítséget nyújt a jóhír prédikálásban Magyarországon. Ezenkívül adómentességet is biztosít, valamint lehetővé teszi, hogy adományokat fogadjanak el.”* Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2013) *Jehova Tanúi Évkönyv* 30. old. A parlament jóváhagyta az egyházi bejegyzést

¹²⁵ Az Egyház trükkös adatkezelése eddig nem tűnt fel az Adatvédelmi Hivatalnak (Sarkadi-Nagy M. (2011) *”Erőlteti a transzfúziót”: az orvosoktól gyűjtöttek adatokat a jehovások*)

lelkiismeretükhöz, jelenleg nem részesülnek törvényi védelemben. Egyes javaslatok szerint a kiszolgáltatott egyháztagok védelme céljából a törvény az *egyház* megjelölést kizárólag a ténylegesen keresztény közösségek számára tartsa fenn és csak azon csoportok számára, akik valóban tevékenyen részt vesznek szociális, nevelői és kulturális területen is¹²⁶.

Az Európai Tanács Parlamenti Közgyűlése egy 1999-es ajánlásában újabb javaslatot tett a szekták¹²⁷ illegális tevékenységére vonatkozóan¹²⁸. A Nemzetbiztonsági Hivatal 1999-ben szintén felhívta a figyelmet a szekták társadalmi veszélyeire¹²⁹. Ilyen, áldozatokat segítő társadalmi szervezet azonban a mai napig nem létezik hazánkban. Az áldozatok vallomásai nélkül pedig nem lehet a szekták társadalomra gyakorolt hatásait felmérni.

Hegyí Gyula, az Európai Tanács megbízásából vett részt a szekták illegális tevékenységeiről szóló ajánlás kidolgozásában. A politikus elismeri az intoleránsok tolerálásának nehéz erkölcsi dilemmáját, mégis a társadalmi közbelépést sürgeti¹³⁰. A lelkiismereti szabadság feltétlen és osztatlan, ha nem sérti az emberi jogokat, vagy nem vét a jó erkölcs és a közrend ellen. A törvényhozók a szektákkal kapcsolatos védelemben elegendőnek gondolják a Btk. alkalmazását, ugyanúgy, mint bármilyen más civil egyesületre vonatkozóan¹³¹, ugyanakkor a bíróságok csakis a közrend vagy egyének jogainak sérelme esetén léphetnek fel, melyet nehéz bizonyítani a szektatagok esetében. A szellemi manipuláció bűncselekménye lehetne törvénybe iktatható, ezzel viszont súlyosan sérülne az Emberi Európai Jogi Egyezmény 9. cikkelye. A vallás és lelkiismereti szabadság szükségtelenné teszi a 'szektatörvény' bevezetését, mert az sértené az alapjogokat és más tradicionális vallásokat¹³². A megfigyelőközpontok felállításával, melyek meghallgatnák és kivizsgálnák a panaszokat¹³³, nem sérülnének más vallások jogai, viszont a sértettek jogai is érvényre juthatnának. A

¹²⁶ Mervay M. (2004) *A szekták a gyermekvédelem szempontjából* 145.old.

¹²⁷ A jelenlegi magyar jogszabályok a vallási közösség megjelölésére a „szekta” szót nem alkalmazzák (Gergely J. (2003) *Szekták Magyarországon*, In: Jean Vernet: Szekták 111.old.)

¹²⁸ „*ahol az szükséges, ösztönözzék a vallási, ezoterikus vagy spirituális csoportok áldozatait vagy azok családjait segítő társadalmi szervezetek létrehozását, különösen a kelet- vagy közép-európai országokban*” Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 1412-es ajánlás (1999), A szekták illegális működése (10/V)

¹²⁹ Nemzetbiztonsági Hivatal Évkönyv (2007) *A Nemzetbiztonsági Hivatal fő tevékenységi irányai, A társadalomra veszélyes "vallási" mozgalmak* 7/3.

¹³⁰ „Az Európai Tanács jelentése, a szakértők jelentése, amelynek alapján ez az anyag készült, elismeri és kimondja azt, amit a magyar sajtóban még vitatnak..., hogy vannak visszaélések, vannak a hittel kapcsolatos visszaélések. Léteznek olyan vallási közösségeknek álcázott bűnszövetkezetek - ezt a kifejezést is lehet használni -, melyek súlyos károkat okoznak embereknek, családoknak és a társadalomnak” (Hegyí Gy. (2000) *Európai szemmel a szektákról: az Európai Tanács "A szekták illegális tevékenysége"*.... In: Theológiai szemle, 111-115. old.)

¹³¹ Vernet, J (2003) *Szekták* 94.old.

¹³² 1984-ben az USA nagy egyházainak vezetői kiálltak az adócsalással vádolt Moon tiszteletes mellett, mert véleményük szerint az alkotmányos garancián keletkező legkisebb repedés is potenciálisan minden vallást fenyeget (Vernet, J (2003) *Szekták* 92.old.)

¹³³ Vernet, J (2003) *Szekták* 94-95.old.

lelkiismereti szabadsághoz hozzá tartozik, hogy mindenkinek joga van rendelkeznie a lelkével és az életével, feltéve, ha kellően tájékozott a szabadságát fenyegető veszélyekről¹³⁴.

Korábbi kutatások összefoglalása

Az Apológia Kutatóközpont könyvet és információs füzeteket adott ki, melyek a keresztény hitvédelem szempontjából készültek és a Jehova Tanúi tévtanításaira hívták fel a figyelmet¹³⁵.

A Budapesti Ismeretterjesztő Társulat 1994-ben egy dokumentációs és információs központot hozott létre, Claritas Program¹³⁶ néven, mely a társadalomellenes kultuszokkal szembeni védelmet tűzte ki célul. Ennek a programnak a keretében kiadtak egy ún. "lila füzetet"¹³⁷, mely Jehova Tanú magyarországi történelmét foglalja össze. Az 1998-ban kiadott *Szekták - új vallási jelenségek* című tanulmánykötetükben Jehova Tanúi nem kerülnek megemlíítésre, mivel a mozgalom Magyarországon nem tekinthető újnak¹³⁸.

A 2008-ban közzétett¹³⁹ Szegedi Tudományegyetem Vallástudományi Tanszék valláskutatói programja négy területen vizsgálta a vallási közösségek és a vallásosság összefüggéseit: a gondolkodásmód, érzelmvilág, motivációk és gyakorlatok szempontjából. Egy másik széleskörű, 2006-2007 közötti kérdőíves adatfelvétel során Kamarás István vezetésével történt a vallásosság életvitelre, ízlésre és értékítéletre kiterjedt kutatás¹⁴⁰. Mindkét kutatásba Jehova Tanúit is bevonták¹⁴¹.

¹³⁴ Vernet, J. (2003) *Szekták* 108.old.

¹³⁵ "...őszinte, istenkereső emberek tömegeinek a megelégedett bizalmával élnek vissza, amikor sok dologban szándékosan, teljesen félrevezették őket" (Szalai A. (2001) *Jehova és a szervezet* 228.old.)

¹³⁶ A program az új egyházügyi törvény óta nem működik.

¹³⁷ Tartalma gyakorlatilag megegyezik az 1996-os Évkönyvben írott történelmi beszámolóval.

¹³⁸ Lugosi Á. – Lugosi Gy. szerk. (1998) *Szekták - Új vallási jelenségek* ... 12.old.

¹³⁹ Máté-Tóth A. - Nagy G. D. szerk. (2008) Szegedi Vallástudományi Tanszék *Vallás a társadalomban* 3. kötet, *Vallásosság-változatok. Vallási sokféleség Magyarországon*

¹⁴⁰ Kamarás I. (2009) *Vallásosság, habitus, ízlés (kutatási jelentés)*

¹⁴¹ Egyéb kutatások: Szenes M. (2009). Mikonya Gy.- Szarka E. szerk.) *Új vallási mozgalmakba belépett fiatalok életútjellemezői a megtérést megelőzően* In: *Új vallásos mozgalmak és a pedagógia, sajátos nevelési problémák az iskolában* 40-65.old.

A Jehova Tanúi családokban felnevelkedett fiatal felnőttek körében végzett kutatás

Elő kutatás

Ahogy már fentebb kifejtésre került, Magyarországon ma még nem létezik olyan szervezet, mely segítséget nyújtana a szekták áldozatainak. Ezek az egyének és családok különösen az ezredforduló óta egyre nagyobb számban vannak jelen internetes vitafórumokon, blogokon, hogy megosszák egymással történeteiket és próbálják visszanyerni lelki egyensúlyukat. Néhány blognak magam is látogatója, és rendszeres olvasója vagyok, ahol felfigyeltem olyan fiatalok hozzászólásaira, akik születésük vagy egész kis gyermekkoruk óta a Jehova Tanúi vallás szerint nevelkedtek, ugyanakkor nem titkolt indulatokkal, feszültségekkel vannak tele. Elkezdtem érdeklődni a történetük iránt, végül sikerült meggyőzőnöm néhányukat, hogy osszák meg velem gyermekkoruk tapasztalatait¹⁴².

Csoportos interjú

Ezek a történetek ösztönöztek arra, hogy több olyan személy véleményét is kikérdezzem, akik a vallás tanai hatására iskolaéveik alatt a vallási másságukból kifolyólag éltek meg nehézségeket. A kutatás elsősorban tájékozódás célját szolgálja, nem reprezentatív jellegű, viszont egy bepillantást enged egy zárt közösség legsérülékenyebb tagjainak megéléséibe, olyan folyamatokat tár fel, melyek más módon nem lennének láthatóak. A megkérdezettek egyike sem tagja már a csoportnak, sőt ketten közülük hivatalosan nem is voltak soha, így a vélemény is csak az egyik oldalról értékelhető - a sértettek, illetve a (már) kívülállók szemszögéből nézve. Azonban ennek a nézőpontnak éppen olyan létjogosultsága van, mint bárki más lelkiismereti és vallásszabadságának.

A módszerválasztás indoklása

A kutatási kérdésemben arra keresem a választ, hogy milyen módon gondolkodnak az érintettek - nevezetesen a szekták indoktrinációja alatt nevelkedő gyermekek -, az iskolában átélt élményeikről és azok életükre gyakorolt hatásairól. Ezért a kvalitatív módszerek közül a csoportos interjút találtam a legcélravezetőbb eszköznek, mivel egy szervezetet érintő problémáról szeretnénk egy pontosabb benyomást nyerni. Az adott helyzethez igazodva egy

¹⁴² Lásd a 3. számú mellékletben

aszinkron online csoport¹⁴³ szervezése volt megoldható, mivel a résztvevők a világ különböző részén élnek¹⁴⁴, így az elfoglaltság és az időzónabeli eltérés miatt ez bizonyult a legcélszerűbbnek. A résztvevők nem részesültek díjazásba, részvételük önkéntes volt. A Szociális Munka Etikai Kódexének megfelelően az interjúalanyok által megadott álneveket a kiértékelés során fiktív monogramokra változtattam.

Az internetes csoportnak számos egyéb előnye is van. Az egyik ilyen, hogy a személyes jelenlét és feszültség hiánya miatt a résztvevők oldottabbakká válnak, kevésbé koncentrálnak a moderátorra, emiatt könnyebben tárják fel személyes attitűdjüket. Ez a kutatási forma az anonimitásnak¹⁴⁵ köszönhetően sokkal nagyobb nyitottságot tesz lehetővé a résztvevők számára, amit az adott téma megkívánt. Kevésbé érvényesülnek az egyéni személyiségi vonások is (pl ha valaki félénk, vagy bőbeszédű). Természetesen a hátránya az, hogy a személyes jelenlét hiánya miatt az emberi érzések, metakommunikációs hatások kevésbé vannak jelen, illetve teljesen hiányozhatnak.

A moderálás leginkább a személyes emailcímekre történő kapcsolattartásban történt. Az interjú technikai kivitelezése egy google dokumentummal valósult meg, mely hozzáférhetőségét megosztottam a résztvevőkkel. Így a dokumentumot mindenki szabadon szerkeszthette, ideje függvényében.

A csoport összetétele és körülményei

Kutatásom egy nehezen megközelíthető csoport feltérképezésére irányult, így a csoport toborzását informátorokra épülő eljárással valósítottam meg. Egy kapott emailcímlista alapján, egy meghívót küldtem körbe, melynek végére jelentkezési lapot csatoltam. A beérkezett jelentkezőkről a szolgáltatott adatok alapján rövid ismertetőt írtam. A csoport szervezése nehézségekbe is ütközött, mert személyes megkereséseimre többen jelezték, hogy szívesen részt vennének ugyan, de erről a témáról nem szívesen beszélnek. Érthető módon egyes gyermekkori emlékek felidézése fájdalommal járhat, a kitárulkozás növelheti a sebezhetőség érzését. A csoportban két olyan személy is volt, akik már előzetesen elküldték a történeteiket.

¹⁴³ Vicsek L. (2006) *Fókuszcsoport* 305.old.

¹⁴⁴ Vicsek L. (2006) *Fókuszcsoport* 306.old.

¹⁴⁵ Ebben a kutatásban az anonimitás nem volt teljes, mivel a résztvevők közül néhányan személyesen is ismerték egymást. Egyesek a virtuális térben már ismert álnevükkel vettek részt a kutatásban, ahol már találkozhattak a többi résztvevővel, bár személyesen még nem találkoztak. Az anonimitás, vagy beazonosíthatatlanság itt elsősorban a Jehova Tanúi szervezet felé szólt, akik még mindig potenciális veszélyt jelenthetnek a volt tagokra, akik a gyülekezet belső életéről nyilatkoznak. Az interjúban használt álnevek helyett fiktív monogramokat használtam az adatok kiértékelésénél.

A csoportos interjúra 2013. június 7. és július 30. között került sor. A válaszok zöme az első két hétben érkezett, de egy-két vélemény később került bele. A válaszadók átlagéletkora 29.3 év volt, a nemek arányában a női nem mintegy 43%-ban képviseltette magát a férfiakkal szemben. Az alábbi táblázatban foglaltam össze az interjú aktív résztvevőiről begyűjtött adatokat, információkat:

	K. Á.	P. D.	F. G.	G. I.	E. J.	T. M.	O. Z.
Életkor	47	21	26	33	24	32	25
Nem	férfi	férfi	nő	férfi	férfi	nő	nő
Vallásban eltöltött évek	26	N/A	6	12	N/A	14	6
Vallástól való eltávolítás években	3	5	7	5	8	2	3
Végzettség	felsőfok	technikum	felsőfok	felsőfok	középfok	középfok	középfok
Foglalkozás	informatikus	tanuló	fizikus	vállalkozó	operátor	operátor	alkalmazott
Hányadik generációs tagja a JT családban?	2	3	3	2	3	2	2
Kapcsolat a családdal rokonokkal a csoport elhagyása után	nincs	van	van	nincs	van	szüleivel nincsen, csak az öccsével	nem igazán

1. táblázat: Az interjú alanyok adatai

Kérdések

A kérdések¹⁴⁶ megfogalmazásánál módszertani elvárásokat vettem figyelembe, az egyik legfontosabb szempontom volt, hogy az ne utaljanak direkt módon a kutatási kérdésre¹⁴⁷. Azt is szem előtt tartottam, hogy a kérdések¹⁴⁸ ne sugalmazzák a választ, és ne derüljön ki a témával kapcsolatos álláspontom sem. Inkább az érdekelt, hogy az interjúalanyok a saját érzéseiket a saját szavaikkal szabadon fejezzék ki, ezért igyekeztem az adott pontokat úgy megfogalmazni, hogy azok érdekesek legyenek a résztvevők számára és személyesen érintse őket. Ennek ellenére nem mindenkit sikerült minden egyes feltett kérdésnél szóra bírni. A 9.

¹⁴⁶ Vicsek L. (2006) *Fókuszcsoport* 176 – 298.old.

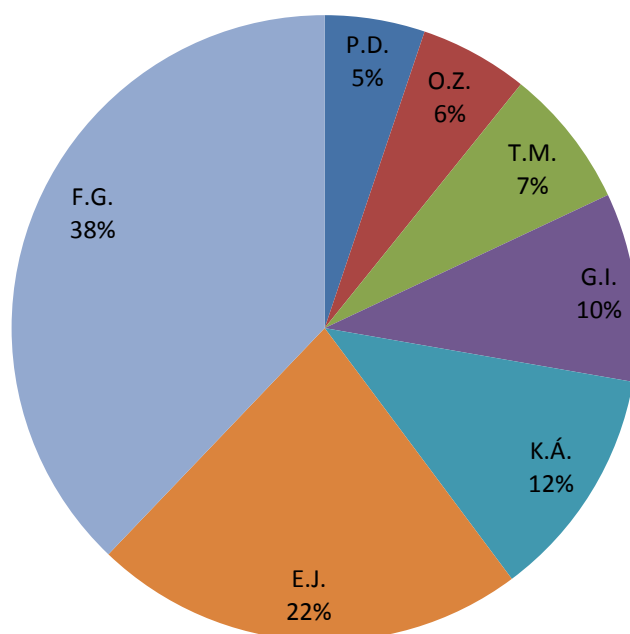
¹⁴⁷ Síklaki I. (2006) *Vélemények mélyén* 120.old.

¹⁴⁸ A kérdéseket a csoportos interjút tartalmazó mellékletben (4. számú) lehet megtalálni.

kérdés egy speciális technikát¹⁴⁹ tartalmaz, mely segítségével a megkérdezettek iskolával kapcsolatos gondolataikat, érzéseiket egy 1- 5-ig terjedő skálán kellett értékelniük.

Tapasztalatok

A legtöbb válasz az első héten érkezett. F.G. és G.I. voltak a leglelkesebbek, mondhatni ők voltak hangadók, de később E.J. és K.Á. is közlékenynek bizonyult. Volt értelme hosszabb időszakot hagyni a válaszáadásra, mert volt olyan hozzászóló, aki még az utolsó héten is kiegészítette a véleményét. A csoportos interjúban nem alakult ki vita vagy komolyabb véleménycsere a résztvevők között, elsősorban csak a feltett kérdésre válaszoltak. A rendelkezésre álló idő alatt senki nem változtatta meg, vagy vonta vissza mondandóját. A kutatási módszer negatívumaként éltem meg a személyes megjelenés és benyomások hiányát. Az egyes résztvevők aktivitását az alábbi diagram mutatja:

1. ábra: Az egyes résztvevők hozzászólási spektruma százalékban kifejezve, az általuk használt szavak számát tekintve

Az eredmények kiértékelése

Az adatok kiértékelésénél egy tematikus elemzést, a kódolást alkalmaztam. Az online csoport nagy előnye, hogy az interjú írott formában létezik, melyben többszöri átolvasással

¹⁴⁹ Vicsek L. (2006) *Fókuszcsoporthoz* 200.old.

kategóriákat fedeztem fel¹⁵⁰. A kutatási kérdéseimet szem előtt tartva, a következő kategóriákat alakítottam ki:

1. iskolai élmények, szocializációs közeg és teljesítmény
2. családi és rokonsági légkör befolyása
3. a vallási szervezethez való közelség
4. személyes érzések és indulatok

Az egyes kategóriáknál összeszámoltam azokat a szavakat, utalásokat vagy kifejezéseket, melyek arra utalnak, hogy a megkérdezett személy akár negatív, akár pozitív értelemben érintve van az adott területen. Például az iskolai teljesítmény kategóriában a következő kifejezések kaptak pozitív előjelet: *“jó élményeim maradtak meg”, “szerettem tanulni”, “középiskolában osztályelső voltam”*. Amikor a megkérdezett arra utalt, hogy kirekesztettnek érezte magát, kellemetlen helyzetbe került az osztálytársai előtt, akkor az negatív előjelet kapott. A kétféle előjelű tapasztalat akár semlegesíthette is egymást.

A vallási szervezeti közelség alatt azt értem, hogy maga az a millió, amelyben a megkérdezettek, mint gyermekek nevelkedtek, milyen mértékben volt elkötelezve a Jehova Tanúi vallás felé, illetve milyen mértékben alkalmazta a család annak tanításait. Ebben az értelemben pluszpontnak számított az, amikor a vallás sajátos szókincsével fejezte ki valaki magát, vagy csak utalt a gyülekezetre, mint természetes szocializációs közegre. Erre példa: *“világi barátok”, “szeretetről megismerhető”, “kettős élet”, “romlott társaság”, “mi történne, ha kiderülne, hogy barátnőm van”* vagy *“semmi ünnepet nem ünnepeltünk meg”*. Ugyanakkor az olyan szóhasználatból, mint pl *“buli”, “suli”* vagy amikor egyesek iskolai puskázásra utaltak – melyeket nem preferál a csoport -, a vallási kötelék gyengeségét véltem felfedezni. Ebben az értelmezésben az is pluszpontnak számított, amikor valaki arról számolt be, hogy a vallásos szülei és rokonai megszakították vele a kapcsolatot, miután elhagyta a vallást. Jóllehet ez nem pozitív kimenetel, de mégis utal a család csoportideológiához fűződő kapcsolatának mélységére.

A családi légkör minőségéről árulkodtak azok a kifejezések, melyek szerint a *“a szüleim otthon betanították, hogy mit kell válaszolnom”, beláthatatlan következményei lennének ha ez édesapám tudtára jutna”* vagy *“a közvetlen családom egyáltalán nem tartja velem a kapcsolatot”*. Pozitívként számítottak azok a kifejezések, mikor a résztvevők a

¹⁵⁰ Ebben az intuitív folyamatban *“a kutató...” dialektikus” kapcsolatban van az anyaggal. A résztvevők elmondták a magukét, és most a kutató válaszol nekik, ösztöneit, szellemi erejét a folyamatra koncentrálván”* Seidman, I. (2002) Az interjú, mint kvalitatív kutatási módszer 179.old.

hobbijukra, jó egészségi állapotukra utaltak, mivel ezek a családi gondoskodás megnyilvánulási formái. A személyes érzések illusztrálására használt kifejezések a következők voltak: *“görcsben volt a gyomrom”, “jól töltöttük el az időt”, “dühösség, csalódottság, tehetetlenség érzése”, “a JT elnyomás alatt sínylődő gyerekek”* stb.

Természetesen léteztek olyan kifejezések, melyek több kategóriába is beilleszthetőek voltak, különféle előjelekkel. Például az *“iskolai versenyekre jártam”* amiről a szüleim nem tudhattak” mondat negatívumként számított a családi kapcsolatnál, ugyanakkor pozitívumként jött fel a szervezeti közelség kategóriában, hiszen a család elől titkolni kellett a tanulmányi versenyeken való részvételt, vagyis a család betartotta – vagyis betartatta – a gyülekezettől jövő tanításokat, ugyanakkor a gyerek számára feszültséget okozhatott, ami negatívan hatott az érzésvilágára. Egy másik példa, ha valaki arra utalt, hogy valamilyen formában támogatást kapott egy tanárától, az pozitívumként hatott az iskolai élményeknél, és a személyes érzéseknél is. Ugyanígy számított, ha valaki kiemelkedő eredményeket ért el az iskolában.

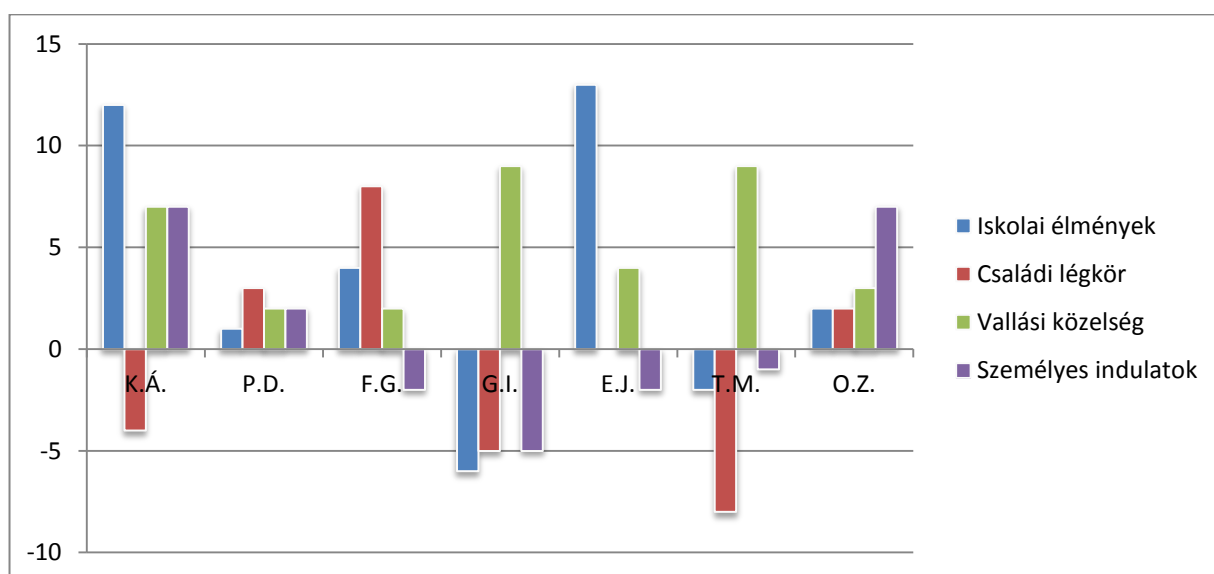
Külön pontot adtam, ha valamit többszörös hangsúllyal mondtak, például többször megismételte valaki, hogy jó élményei voltak az osztálytársaival, akkor minden egyes kijelentésre egy-egy pontot kapott. Mint ahogy a hobbikat is egyenként pontoztam, mert fontosnak gondoltam a mennyiségi felsorolást is.

A pozitív pontokból levontam a negatívakat, így minden egyes résztvevőnél kaptam egy összesített számot minden egyes kategóriában. Az így nyert adatokat az alábbi táblázatban foglaltam össze:

	Iskolai élmények			Családi			légkör			Szervezeti közelség			Személyes érzések		
	+	-	össz.	+	-	össz.	+	-	össz.	+	-	össz.	+	-	össz.
K.Á.	13	1	12	2	6	-4	9	2	7	12	5	7			
P.D.	3	2	1	3	0	3	3	1	2	3	1	2			
F.G.	18	14	4	14	6	8	11	9	2	17	19	-2			
G.I.	5	11	-6	2	7	-5	11	2	9	9	14	-5			
E.J.	17	4	13	8	8	0	8	4	4	6	8	-2			
T.M.	6	8	-2	2	10	-8	10	1	9	7	8	-1			
O.Z.	7	5	2	5	3	2	5	2	3	10	3	7			

2. táblázat: A kódolás eredményeinek összefoglalása

A kategóriákat minden egyes megkérdezettre vonatkoztatva az alábbi grafikonon ábrázoltam:

2. ábra: Az egyes résztvevők elért pontszámai a vizsgált négy fő területen

A táblázat alapján három fő csoportot különböztettem meg elsősorban az iskolai élményeket jelző kék oszlop adatait véve alapul:

1. azok, akik esetében az iskolai élmények a negatív tartományba esnek (G.I. és T.M.)
2. azok, akiknél az iskolai élmények a kiemelkedően pozitív, a 10-es tartomány fölé, estek (K.Á. és E.J.)
3. azok, akiknél az iskolai tapasztalatok a pozitív tartományba estek ugyan, de nem érték el az 5-öt (P.D., F.G. és O.Z.)

Az első csoportba eső gyermekek családjai voltak a Jehova Tanúi vallás legerősebb elkötelezettjei (9-9 pontot értek el). Ugyanakkor ez negatívan érintette mind a családi életük minőségét, mind a gyermekek iskolai megélését. Az ő esetükben sajnos a pozitív hatásoknak – melyek kétségtelenül jelen voltak – nem sikerült a kirekesztettségéből és megaláztatásból származó keserű tapasztalatokat az oktatási rendszernek megfelelőképpen kompenzálnia. Ezek a személyek úgy érezték, többet veszítettek a vallásos másságukkal, mint amennyit kaptak.

A második csoport tagjainak családja a két további vallásszervezet iránti elkötelezettebbjei (7-4 ponttal). Az első csoporttal ellentétben, ezek a fiatalok kiemelkedően pozitív tapasztalatokat szereztek az iskolai oktatásuk ideje alatt. Igaz, mindketten a gyülekezeti szabályok kijátszásával, deviáns magatartással vagy/és kettős életvitellel valósították ezt meg.

A harmadik csoport tagjainál a vallás szabályaihoz való elkötelezettség ugyan nem volt szignifikáns, viszont mégis rányomta a bélyegét a gyerekek iskolában szerzett tapasztalataira. A fiatalok az ideológiai csoportthatás negatív hatásait sikeresen ellensúlyozták az élet más területeivel, amivel elérték, hogy az oktatásban eltöltött éveket mégis pozitív előjelűvé tegyék.

A tapasztalatok 71.1%-a, talán meglepő módon, kifejezetten pozitívan élte meg az iskolai oktatást, kiváltképpen az iskolai eredményekre, illetve az azokból nyert önbizalom és annak szocializációs előnyeire való tekintettel.

Egy másik szempont szerinti csoportosítást is végeztem, melyben arra voltam kíváncsi, hogy a fiatalok ideológiai csoporttal való kapcsolatuk megszakítása vagy hitnézetük ártértékelése után a családjuk mi módon reagál. E szerint az alábbi két fő csoportra oszthatóak:

1. azok, akikkel a családjuk megszakította, vagy erőteljesen korlátozta a kapcsolatot pusztán hitnézeti alapon (K.Á., T.M., O.Z., G.I.)
2. azok, akiknek a szülei inkább szakítottak az ideológiai csoporttal¹⁵¹ (F.G., E.J., P.D.)

A vizsgálatból az derült ki, hogy a családok 57.1% szankcionálta a gyermekeik vallási másságát. Ezek a családok, várhatóan, a vallási szervezettel való közelség és annak belső szabályrendszerének (teokratikus rendszer) követésénél magasabb (3-9) pontszámot értek el. Az alacsonyabb értéket (2-4) elérők, vagyis a kevésbé dogmatikus tagok esetében, alacsonyabb az esély, hogy a vallási véleménykülönbségek a család szétbomlásához vezetnének.

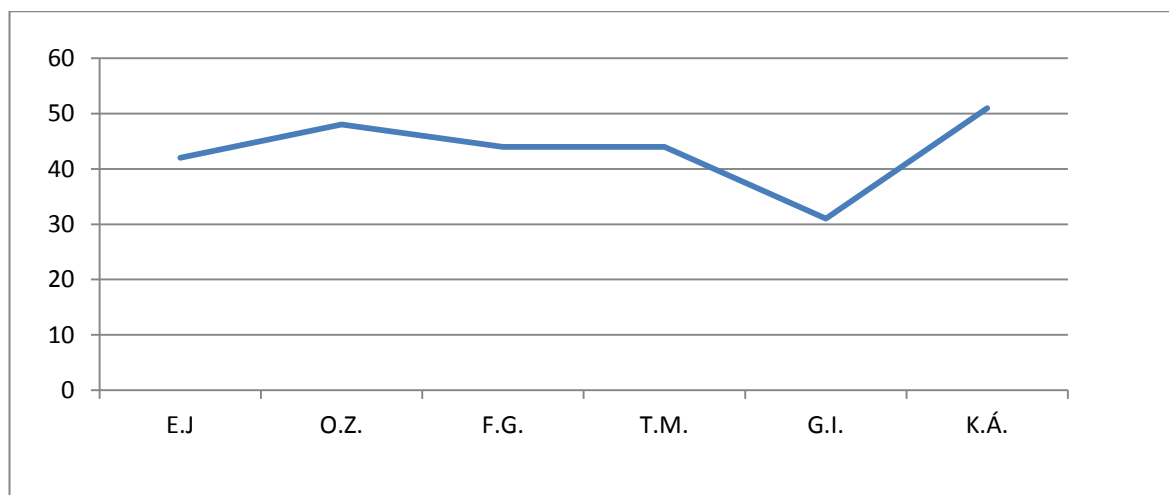
Egy másfajta kiértékelésnél az iskolai elért eredményeket (beleértve a tanulási sikereket és a szocializációs előnyöket) némiképp különválasztottam a személyes érzésektől. Az érdekelt, hogy mindent egybevetve, a megkérdezettek hogyan élték meg az iskolai tapasztalataikat. Milyen élményekkel, képekkel emlékekkel bírnak az iskolai éveikről, ha nem számítják bele azokat az előnyöket, melyeket már később, felnőtt korban adódhatnak a megélt tapasztalatokhoz? Más szavakkal, mint gyermekek, hogyan élhették meg az iskolában átért helyzeteiket? Erre a 9. kérdés kvantitatív kiértékelési módja adott lehetőséget. A kérdéssorban használt táblázat jelzőit pozitív és negatív tulajdonságokkal ruháztam fel. Pl: *“népszerűtlen”* = negatív, *“népszerű”* = pozitív, és átkonvertáltam az adott pontokat ott, ahol ez szükséges volt.

¹⁵¹ éppen a gyermekeik hatására

Az "iskola" számomra:	K.Á.	F.G.	G.I.	O. Z.	E.J.	T. M.
Taszító....vonzó	5	4	1	4	2	3
Népszerűtlen....népszerű	3	1	1	4	4	4
Újító....hagyományhű	2	4	2	2	4	2
Tanuló....tanító	1	3	5	5	1	4
Maszkulin- feminim	3	5	3	1	1	2
Megközelíthetetlen....megközelíthető	4	2	2	4	5	1
Rideg...Barátságos	4	4	1	3	4	2
Hétköznapi....Ünnepélyes	2	1	2	3	1	3
Sötét....világos	4	5	3	3	1	2
Elnyomó.....felszabadító	4	2	1	3	2	2
Magány....társaság	5	3	3	3	5	2
Buta....Intelligens	4	2	2	4	5	5
Komformista...nonkomformista	2	4	2	3	1	4
Elnyomó....Szabad	4	2	1	3	2	4
Savanyú.....Édes	4	2	2	3	4	4
Összes pontszám:	51	44	31	48	42	44

3. táblázat: Az "iskola" értékelésének pontszámai a megadott jellemzők alapján

Az oszlopokat összeadtam, így minden aktív résztvevőnek¹⁵² lett egy pontszáma. A legkisebb pontszám (kifejezetten negatív) 15, a legmagasabb (kifejezetten pozitív) 75. A középértékben kijelöltem egy semleges sávot (35 és 55 között), ami kifejezte a semleges tapasztalatot. A kapott pontszámokat grafikonon ábrázoltam:

3. ábra: Az iskolával kapcsolatos érzések az egyes résztvevők esetében

¹⁵² ezt a táblázatot csak hatan töltötték ki

A grafikon alapján elmondható, hogy a szigorú szekta szabályaiban edződött gyermekek nem élték meg az iskolát kiemelkedően pozitív tapasztalatként. Jóllehet az oktatásban szerzett tapasztalataik további nehézségeket adtak vallási másságukhoz, a gyerekek hatásosan kerekedtek felül ezeken, amivel végül javukra tudták fordítani azt. A semleges tartományt egyedül G.I. esete lépte át negatív irányban, aki vallási másságát különösen nehezen élte meg.

Következtetések

A megosztott tapasztalatok alapján látható, hogy a Jehova Tanúi gyerekek kirekesztettséget, gúnyt, megalázottságot és szégyent éltek meg a vallásuk másságából adódóan. Alaposan gyanítható, hogy a kultusz a gyermekekre kényszeríti ideológiáját, és félelemben tartja őket, így egyes gyermekekre óriási nyomás nehezedhet. Különös kegyetlenség az, hogy ebben a szülőket eszközül használja fel, akik elfogadták a csoportideológiát, melynek következtében maguk is kényszerhelyzetbe kerülnek. A szülő-gyermek szerepek felcserélődnek. A kutatásban résztvevők közül két¹⁵³ személy is érintve volt abban, hogy a szüleik a gyermekeik révén voltak képesek a csoporttól való elkülönülésüket realizálni. A kutatásból arra is fény derült, hogy a Jehova Tanúi egy széles diverzitással bíró csoport, ahol a személyes szabadsággal élni lehetséges, mivel a szekta útmutatásait a magánéletben nem mindenki követi egyforma mértékben¹⁵⁴. Olyan mintha egy kifordított világban lennénk: minél normaszegőbb a szülő a vallásos csoport szempontjából, a gyerekeknek annál nagyobb esélye van a társadalmi beilleszkedésre. Ennek ellenére a gyermekeknek, különösen azokban a családokban, ahol a széles rokonság is az ideológiai csoport tagja, nincs kihez fordulniuk, ha a kultusz követői részéről erőszakos hatások érnék őket.

A csoport másodlagos szocializációja elősegítheti a társadalmi kirekesztődést, a deviáns viselkedést és a családok ideológiai alapon történő szétválasztását. Az elméleti háttérből kiderül, hogy a csoport hivatalos tantételei jóváhagyják a gyermekek elleni fizikai erőszak alkalmazását, kedvező légkört teremtenek a pedofiliának és a különféle lelki, érzelmi zsarolásoknak. A gyermekek indoktrinációja az elmekontroll technikáin alapul. Komolyabb lelki sérülés nélkül a csoportot elhagyni nem lehetséges, mivel a szekta kifinomult elmekontroll technikáit maguk a szülők közvetítik a gyermekeknek, így a szekta tanait elutasító gyermekek egyúttal a szüleikkel kerülhetnek kibékíthetetlen ellentétbe. A kultuszban, főleg gyermekkorban, szerzett tapasztalatoknak maradandó hatásai lehetnek. Az egyik résztvevő szavaival élve „a gyerekek bizonyos értelemben kényszer alatt vannak és két

¹⁵³ Valójában három ilyen személy volt, de ketten fivérek, így ugyanaz a család volt érintve.

¹⁵⁴ Természetesen az ezzel járó retorziókkal számolnia kell.

*tűz közé kerülnek, csak a hatalmas fokú alkalmazkodóképességük menti meg őket*¹⁵⁵. A fiatalok némelyike számíthatott a tanáraik, vagy osztályfőnökük támogatására, de többek a szerencséjükre, rendkívül erős egyéniségükre vagy osztálytársaikra támaszkodhattak leginkább.

Az iskolai környezet az abúzív egyház gyakorlatait ellensúlyozó hatása szempontjából, a kutatásból kiderül, hogy az oktatási rendszer eredményesen egyenlíti ki a szekta tanításaiból fakadó negatív vonásokat, azonban ebben még sok fejlődési lehetőség rejlik. A kultusz tanaitól vezérelt szülők – akik szintén segítségre szorulnának - nem mindig támogatják gyermeküket azok továbbtanulási szándékában, az alpműveltség megszerzésére azonban ösztönzik őket. Az iskola hatásos szocializációs funkcióval bír, mivel a fiatalok legtöbbször képesek voltak új kapcsolatokat kialakítani, amivel megalapozták az ideológiai csoporton kívüli életüket. A mintában részt vett fiatalok mindegyike sikeres életet él, többek rendelkeznek felsőfokú végzettséggel.

A csoportos interjúból az is kiderült, hogy a Jehova Tanúi családokban nevelkedő gyermekek némelyikének lenne igénye az iskolai szociális munkás segítségére. Ezek a gyerekek azonban félnek megosztani gondolataikat a csoporton kívülállókkal, hiszen ennek súlyos következményei lennének a szüleikre és rájuk nézve, mivel ezzel megszegnék a csoport hivatalos tanításait. Tekintettel azonban azokra a bűncselekményekre, melyeket a szekta ideológiája lehetővé tesz - és eltitkol a hatóságok elől -, a szakemberek részéről proaktív hozzáállás követeltetik¹⁵⁶.

Összességében úgy gondolom, hogy a kutatás reális bepillantást engedett a szektákban nevelkedő gyermekek gondolataiba, érzéseibe. Szem előtt kell azonban tartani, hogy a megkérdezettek egy aránylag szűk réteget – mégpedig a sikeresen kiszabadultak rétegét alkotják. Kétségtelenül további kutatások témáját alkothatná az olyan személyek sorsának vizsgálata, akik hosszabb időt töltöttek el a csoportban, mielőtt kikerültek onnan.

¹⁵⁵ F. G. gondolatai a 4. számú mellékletben olvashatóak

¹⁵⁶ Az előkutatásban is szereplő két lány, O.Z. és T.M., az interjúban mindketten azt nyilatkozták, hogy nem érezték szükségesnek, illetve nem akarták, hogy gondolataikba szociális munkás vagy valamilyen segítő foglalkozású szakember legyen bevonva. Az előkutatás során megosztott történetükből kiderül, hogy mindkét lány kétségbeejtő helyzetbe került a vallási fanatikusvá vált szüleik részéről. Ez arra utal, hogy a fiatalok számára oly mértékben természetes volt az elszigeteltség érzése, hogy fel sem merült bennük még annak a gondolata sem, hogy segítséget kérjenek, még akkor sem, amikor a kialakult helyzet válságossá fordult.

Összefoglalás

Számtalan pozitív hatása létezik a Jehova Tanúi magyarországi tevékenységének. Hitnézeteikhez való töretlen ragaszkodásukkal előmozdították a vallási és lelkiismereti szabadságjogok gyakorlását. Betöltöttek egy szerepet az egyének egy olyan csoportja életében, akik bizonyos körülmények végett kimaradtak a szociális gondoskodásból. Ezek, a sok esetben perifériára szorult, kirekesztett vagy mások által lenézett emberek egy reménységet kaptak, mely erőt öntött beléjük, még ha átmenetileg is, de visszaadta az életbe vetett hitüket és közösségre találtak. A lakosság széles köreivel ismertetik meg a Bibliát, vagy keltik fel igényüket a szellemi gondolkodás és az élet kérdéseinek vallásos megválaszolása iránt. A Jehova Tanúi között vannak olyanok, akik rendszeresen felkeresik az embereket otthonaikban, türelmesen tanítják őket a Bibliából és odafigyelnek rájuk - és mindezt erőszaktól mentesen teszik -, valódi segítséget nyújthatnak a gondok megoldásában, melyből már sok állampolgár profitált kiváltképp a rendszerváltás utáni időben.

A pozitív hatásokat azonban a vallás fundamentalista bibliaértelmezéséből fakadó hátrányok szinte teljesen lerombolják, így tevékenységük valódi társadalmi értékkel nem bír. A Magyarországi Jehova Tanúi Egyház még nem használta fel a magyarországi üldöztetésük tanulságait arra, hogy egy emelkedettebb nézőpontból tekintsenek a kiszolgáltatottakra. Amikor ők kerülnek hatalmi pozícióba, akkor hasonló erőszakosságot és érzéketlen kegyetlenséget mutatnak ki a gondjaikra bízottakkal. Az identitásukat feladott szülők, gyülekezeti vezetők éppen azokat a csendőrségi és a titkosrendőrségi módszereket alkalmazzák a gyülekezet fiataljaival - sokszor saját gyerekeikkel - szemben melyeket velük, illetve elődjeikkel szemben korábban alkalmaztak üldözőik, és amelyekre a saját egyházuk kiadványai "démoni erők"-ként utaltak. Az ilyen tanításbeli paradoxok kognitív disszonanciát¹⁵⁷ okozhat a tagokban.

A szegregációt már kisgyerekkorban megtanulják. A csoportnormához ragaszkodva az egyén az elidegenedik a valóságtól, elvesztheti saját céljait, illetve azokat a csoportideológiából származóakkal cseréli fel. A folyamat végére az egyén az életét értelmetlennek, erőfeszítéseit

¹⁵⁷ Amint a tanításbeli háttér áttekintéséből kitűnik, a gyülekezet belső szupervíziója nem képes ezeket a helyzeteket sem kezelni, sem védelmet nyújtani a bántalmazottaknak, akiket inkább megfélemlítenek, és ha lehet, inkább elhallgattatnak. Az ily módon negatívan diszkriminált tagokat az igazságtalan eljárás következtében fellépő esetleges pszichés megterhelés miatt elmebetegnek bélyegzik őket, akiket az esetek többségében elkerülnek a saját családtagjai is.

hiábavalónak érezheti¹⁵⁸. Moksony Ferenc 2004-ben készített tanulmánya szerint, a társadalmi kirekesztődés a deviáns magatartásnak kedvez¹⁵⁹, így a Jehova Tanúi, mint csoport, a saját belső szabályrendszerük követésével a társadalmi anómiás folyamatot erősítik. Ebből azonban nem következik, hogy minden egyes Jehova Tanúja képviseli ezt a szellemiséget, hiszen nem mindenki követi ezeket az utasításokat teljes mértékben. Jóllehet a médiában egységes csoportnak mutatkoznak¹⁶⁰, a kutatásom alapján feltételezhető, hogy e mögött az “egység” mögött érzelmi zsarolások, fizikai visszaélések, illetve elmekontroll technikák alkalmazása állhat, mellyel a taglétszám fennmaradását próbálják elérni. A “közös cél” pedig az egyéni képességek kibontakozásának akadályoztatása vagy tiltása révén valósul meg.

Felmerül a súlyos etikai kérdés: vajon tolerálható-e az a csoport, amely saját tagjai különbözőségét nem tolerálja?¹⁶¹. A történelmi beszámolóiból kitűnik, hogy a vallásos intolerancia nem járható út, de a toleránsok mégsem tilthatják be az intoleránsokat, mert az igazságtalan lenne, az egyenlő jogokat sértené¹⁶². A liberális törvényhozóknak még nem sikerült megoldaniuk ezt a nagyon is praktikus dilemmát¹⁶³, mely nem kezelhető csupán filozófiai kérdésként. A Magyarországi Jehova Tanúi esetében az emberi jogok védelme arra terjed ki, hogy megvédjék vallásuk gyakorlásához való jogait, azonban a csoport belső útmutatásai törvénytelen ségeknek teremtenek lehetőségeket, melyek lelki terhét a gyerekekre helyezik, akiknek igazi kis “Münchausen bárókká” kell válniuk, ha helyt akarnak állni a rájuk nehezedő nyomás alatt.

Legjobb reményeim szerint, a feltárt információ elősegíti a vallásos ideológiai rendszerek áldozatainak jobb megértését. Ezen információon keresztül jobban átlátható az a mechanizmus, mely az autoriter kultuszukat működteti, legyenek azok akár politikai, üzleti vagy

¹⁵⁸ A társadalmi anómiás folyamatok felerősödésének egyik eleme, Merton szerint, az életcélok megvalósíthatatlansága. Az elidegenedés deviáns viselkedésben nyilvánulhat meg (Andorka R. (2006) *Bevezetés a szociológiába* 610-611.old.)

¹⁵⁹ „közkeletű vélekedéssel szemben a deviáns jelenségek terjedése nem annyira a fejlődés ára, kedvezőtlen mellékhatása, hanem épp ellenkezőleg: inkább az elmaradottság, a leszakadás, a társadalmi fejlődés sodrából történő kiszorulás eredménye” (Moksony F. (2005) *Társadalmi mobilitás és öngyilkosság*, In: Demográfia 1. sz. 7.old.)

¹⁶⁰ “Egy olyan csoportot alkotunk, melynek tagjai között sokféle etnikumú és nyelvet beszélő ember van, mégis egységesek vagyunk, mert közösek a céljaink” (Jehova Tanúi – bemutatkozunk: <http://www.jw.org/hu/> (letöltés ideje: 2013. 07.01))

¹⁶¹ Zombori Gy. (1994) *A szociálpolitika alapfogalmai* 55.old.

¹⁶² A szerző John Rawls-t idézi, aki a türelmes és intoleráns szekták példáján vizsgálja meg ezt az etikai dilemmát. Rawls három kérdést vet fel: 1. Van-e joga az intoleráns szektának panaszt tenni, ha őt nem tolerálják? 2. Milyen feltételek mellett van a türelmes szektának joguk nem tolerálni az intoleránsakat? 3. Ha joguk van erre, akkor ez a jog milyen célok érdekében gyakorolható? (Zombori Gy. (1994) *A szociálpolitika alapfogalmai* 55-56.old.)

¹⁶³ Rawls szerint. Zombori Gy. (1994) *A szociálpolitika alapfogalmai* 56.old.

pszichológiai jellegűek. Ebben a folyamatban óriási szerepük van a szekták légkörében nevelkedetteknek, mivel az ő szemükön keresztül válik háromdimenzióssá a szektákról kialakított – megítélésem szerint – meglehetősen lesarkított ábrázolás. A kialakult helyzet kezeléséhez - melyhez éppen úgy hozzájárultak az állami hatóságok, azok az egyének, akik képtelenek felvállalni sorsukért a személyes felelősségüket és maga a kultusz, mely mindebből hasznot húzott - kollektív szociális munka szükséges¹⁶⁴. Így ez, az eredetileg szociálpolitikai kérdés, amely az elmúlt mintegy 100 évben egy vallásos színezetet kapott, visszakerülhet a maga helyére. A szekta által mutatott görbetükörbe viszont csak az a hatalom képes belenézni, mely a destruktív szektákban fellelhető vonásokat - paternalizmus, patriarchizmus, demokrácia hiánya, vádkultúra, intézményesített áldozathibáztatás, kettős mérce, családdrombolás, fogyatékosok vagy annak bélyegzett személyek negatív diszkriminációja, törvényes kiskapuk kihasználása a kiszolgáltatottak kárára - már levetkőzte, vagy legalábbis hajlandó ezekkel szembenézni. A destruktív hatás létrejöttéhez, megfelelő társadalmi közeg szükséges. Az ún. "szektakérdés" nem pusztán pár tízezer embert érint. A szekta jelenléte valóban olyan, mint a láz, mert jelzi, ha baj van¹⁶⁵.

Alapvető lenne a megfelelő törvényi háttér biztosítása. Alkotmánymódosításra már többen tettek javaslatot¹⁶⁶, melyben sajnos eddig nem történt érdemi előrelépés, amely figyelembevette volna a szektában nevelkedő gyermekek és más kiszolgáltatott egyének helyzetét. Mivel az állam a *"vallási közösség belső szabályain alapuló döntést nem módosíthatja vagy bírálhatja felül"*¹⁶⁷, a szekták áldozatait segítő non-profit szervezetek létrehozása alapvető fontossággal bírna. Az áldozatok vallomásaival érhető el, hogy a szekta vezetői ne legyenek képesek az egyházi törvény védelme alatt bűncselekményeket eltitkolni a hatóságok elől „belső egyházi törvény”-re való hivatkozással, valamint csökkenteni lehessen a családdromboló hatást, a kizárt tagok negatív diszkriminálását és saját jogukat hangoztató, ugyanakkor gyermekeikét sokszor semmibevevő szülők hatáskörét, akik az Őrtorony Társulat folyton változó tanításainak oltárán saját identitásukat feladták, mégis abban a helyzetben lehetnek, hogy megtagadhatnak gyermekeiktől életmentő orvosi kezeléseket¹⁶⁸.

¹⁶⁴ Vernet, J. (2003) *Szekták* 109-110.old.

¹⁶⁵ Cselényi I. G. (1993) *A szekták és az iskola* In: Pedagógiai műhely 20.old.

¹⁶⁶ Mervay M. (2004) *A szekták a gyermekvédelem szempontjából* 145.old.

¹⁶⁷ 2011. évi egyházi törvény 2. fejezet 8.§ (2)

¹⁶⁸ Jehova Tanúi elutasítják gyermekük esetében a vér alkalmazását, még életveszélyes helyzetekben is. Az Őrtorony vérátömlesztéssel kapcsolatos álláspontja többször változott, a tagoktól mégis feltétlen engedelmisséget követelnek. Az Őrtorony Társulat 1998-ban az Emberi Jogok Európai Bizottságával folytatott tárgyalás eredményeként a bolgár Tanúk lelkiismereti és vallásszabadsága érdekében eltörölte a tagok vér elfogadása feletti mindenféle ellenőrzést és büntetést.

Ha a törvények korhatárhoz kötik a dohány- és alkoholtermékek vásárlását, korlátozzák a drogfogyasztást, szabályozzák a játékgépek használatát és az ebtartást, ezekhez hasonlóan a veszélyes szekták tevékenységét is szabályozni lehetne, anélkül, hogy bárki jogai sérülnének. A dolgozatom történelmi összefoglalójából kiderül, hogy a tiltás és erőszakos beszüntetések kifejezetten hatástalannak a destruktív szekták elleni küzdelemben, sőt inkább ösztönzőleg hatottak terjedésükre. Talán érdekesebb lenne a személyes és társadalmi felelősségvállalás irányába elmozdulni, ami a demokrácia alapelveivel is összhangban van¹⁶⁹. Az egyházi szolgáltatók akkreditált alapvető szociális ismeretek megszerzését lehetne elvárni. Ezzel nem sérülne az egyházak belső ügyei és az egyének lelkiismereti és vallásszabadsága, ugyanakkor csökkenteni lehetne a negatív hatásokból eredendő károkat, mint például a gyermekek és más kiszolgáltatottak rovására történő visszaéléseket.

Prevenció szempontjából az oktatás és a megfelelő tájékoztatás elkerülhetetlen. Az intellektuális ismeretek mellett hangsúlyt lehetne helyezni az érzelmi intelligencia, az önbecsiség növelésére, az individuum és a személyes célokba vetett hit mellett az az emberi jogok és kötelességek gyermekekre vonatkozó részeinek megismertetésére, melyben az iskolai szociális munkásoknak óriási szerepük van. A gyerekek megtanulhatnak kiállni a jogaikért és meghallgatni és tiszteletben tartani mások véleményét. Természetesen léteznek olyan helyzetek, melyek mindenféleképpen szívfájdalommal járnak a pedagógusi munka során. Egyes gyermekeknek nyilvánvalóan nehezebb sorsuk van, mint másoknak, ami érthetően a pedagógust, szociális munkást is fájdalommal tölti el. Sok helyzetet sajnos nem lehet megszüntetni, de lehet abban segíteni a gyerekeket és a fiatalokat, hogy adekvát válaszokkal küzdjenek meg ezekkel, melyek elősegítik mind személyiségük integrálását, mind a későbbi társadalmi szerepvállalásukat.

Kétségtelenül súlyos dilemmákat vet fel a szekták befolyása alatt nevelkedő gyermekek helyzete. Ezekkel a dilemmákkal azonban a felnőtt társadalomnak kell szembenéznie, melynek hiányában automatikusan a gyermekekre hagyományozódik egy olyan lelki teher, melyet ők nem képesek elviselni, a legjobb esetben is csak túlélni. Az is lehet, hogy egy napon majd számonkérjük a jogaikat azoktól - beleértve szüleiket, vallásvezetőiket és a törvényhozókat is -, akiknek nem volt joguk ellopni tőlük a gyerekkorukat.

¹⁶⁹ Más szavakkal: a szekta saját fundamentalista bibliaértelmezésének következményeit vállalja fel saját maga. Például: ha kiközösítést fogadatosít azok ellen, akik megítélésük szerint "gonoszok", akkor ezeknek az embereknek a panaszaival is foglalkoznia kell, a saját belső útmutatásaiknak megfelelően. Ha erre nem képes, vagy nem hajlandó, akkor a tagok kizárása negatív diszkriminációnak minősülhet, ami törvényellenes.

Mellékletek

1. számú melléklet: Magyarázatra szoruló szavak és kifejezések

Armageddon: Jehova Tanúi hite szerint a “gonosz világ” pusztulása, amikor mindazok, akik nem megkeresztelt tagjai a csoportnak, Isten ítéletében részesülnek

Bibliakutatók: Az alapító tag, Charles Taze Russell követői eleinte a Komoly Bibliakutatók (v. Nemzetközi Bibliakutatók Egyesülete) néven voltak ismertek, majd 1931-ben vették fel a Jehova Tanúi nevet.

Bibliatanulmányozó: olyan kívülálló vagy megkereszteletlen családtag, aki általában heti rendszerességgel tanulmányozza a Bibliát az Őrtorony kiadványok segítségével az egyik hírnökkel. “Érdeklődő”-nek is nevezik.

Elkülönülés: egyes csoporttagok önként szakítják meg a gyülekezettel való kapcsolatukat, amely döntésüket leginkább tanításbeli vagy lelkiismereti különbségekre alapozzák. Az elkülönülteket a gyülekezet tagjai kiközösítettekként kezeli.

Emlékünnep: évenkénti megemlékezés Jézus Krisztus haláláról, ahova az összes érdeklődő, tanulmányozó, családtag is meghívást kap a hírnökökkel együtt. A legnagyobb létszámú összejövetel, minden ott lévőt - beleértve a kisbabákat is - belevesznek a statisztikába.

Hírnök: megkeresztelt személy, aki terjeszti az Őrtorony Társulat kiadványait. Kereszteletlen hírnök az aki már felkészült a keresztkeresésre, de még hivatalosan nem tagja a csoportnak. A kiközösítési eljárásban helyzetük hasonló a hírnökökéhez.

Jehova Tanúi: nemzetközi vallásszervezet, evangélizáló tevékenységükről ismertek

Kiadványok: Az Őrtorony Társulat által kiadott irodalmak

Kiközösítés: a gyülekezet előjárói által lefolytatott belső eljárás, melyben azt a tagot, akit nem találnak a csoportnormák szempontjából megfelelőnek, kizárják a csoportból. Ezt bejelentik az összejövetelen is, abból a célból, hogy felhívják a még aktív tagok figyelmét a kiközösített személy kerülésére (nem is köszönhetnek nekik).

Keresztkeresés: vízben való bemerítkezés, amit nagyszabású rendezvényeken hajtanak végre. Ettől az időtől számít egy személy hivatalos tagnak, és ettől fogva a gyülekezet elvárja, hogy a társaság szabályai szerint éljen, melynek hiányában eljárást indíthatnak ellene.

Kongresszus: nagyobb szabású összejövetelek, melyeket általában évente tartanak. A gyülekezetek körzetekre és kerületekre vannak osztva. Ennek megfelelően létezik körzet- és kerületkongresszus.

Körzet- és kerületfelvigyázók: az Őrtorony Társulat belső szupervízorai, a gyülekezetek életét és a véneket felügyelik

Őrtorony Társulat: Őrtorony Biblia és Traktátus Társulat (Watchtower Bible and Tract Society), Jehova Tanúi tevékenységét irányító szervezet new-yorki központtal, magyarországi fiókhivatallal

Tanulmányozás: a Biblia tanulmányozása az Őrtorony-kiadványok felhasználásával és egy, a Jehova Tanúi által világszerte alkalmazott módszer segítségével

Teokratikus rend/elrendezés: egy belső önálló “államforma”, amely egy patriarchális, hierarchikus rendszer. A törvénykezésnek ez a formája felette áll minden más emberi törvénynek.

Úttörők: olyan tagok, akik jelentős időt töltenek a vallásos tanok hirdetésével, általában részidejű munkával tartják el magukat (takarítás, újsághordás, vízóraleolvasás stb.)

Vén, felvigyázó: gyülekezeti előjárók, akik nagy tekintélynek örvendenek a tagok között

Világ: azon emberek összessége, akik nem megkeresztelt tagjai a Jehova Tanúi egyháznak. Őket ‘világiak’-ként is említik, akik társaságától tartózkodniuk kell a Tanúknak

2. számú melléklet: Jehova Tanúi magyarországi taglétszámának alakulása az 1991-2012 közötti időszakban

	Magyar- ország össznépessége	Megkeresztelt tagok átlagos létszáma	Megkeresztel- kedettek száma	Növekedés százalékban az előző évhez képest	Biblia- tanulmányozá- sok száma	Emlékünnepen ¹⁷⁰ jelenlevők száma
1991	10 437 000	11082	1169	8	7127	25 819
1992	10 437 000	12 053	1251	9	8279	27 844
1993	10 298 900	13 373	1628	11	10 175	32 321
1994	10 278 340	14 556	1550	9	12 101	35 213
1995	10 226 600	15 929	1769	9	13 733	37 536
1996	10 160 000	17 342	2054	9	14 621	39 545
1997	10 174 442	18 387	1914	6	11 788	41 922
1998	10 135 000	19 268	1644	5	10 245	40 003
1999	10 135 000	19 818	1222	3	10 367	41 064
2000	10 000 000	22 331	779	1	13 993	44 412
2001	10 197 119	20 451	721	1	10 320	42 185
2002	10 174 853	20 807	731	2	10 572	41 546
2003	10 119 000	20 863	687	0	10 857	42 205
2004	10 003 000	20 876	659	0	11 500	43 298
2005	10 085 000	20 869	565	0	11 281	37 541
2006	10 070 000	21 075	723	1	11 511	41 921
2007	10 055 000	22 832	881	3	12 189	44 954
2008	10 035 000	21 839	861	1	13 100	43 383
2009	10 020 000	22 331	812	2	13 454	43 829
2010	10 001 000	22 646	779	1	13 993	44 412
2011	9 984 000	22 740	673		14 223	45 266
2012	9 939 000	22 593	683	-1	13 513	43 271

4. táblázat: Jehova Tanúi magyarországi taglétszámának alakulása az 1991-2012 közötti időszakban

Az adatok forrásául az egyház saját nyilvántartását vettem alapul.

¹⁷⁰ Lásd 1. számú melléklet

3. számú melléklet: Az elő kutatás során megosztott történetek

“....Összességében kettősség jellemzi gyermekkoromat, egyrészt boldogság, hiszen sokat nevettem, játszottam, szüleim megszerettették velem az olvasást, tanulást. Mindig jeles tanuló voltam. Másrészt egy árnyék is jelen volt: a sok kérdés, mi bennem kavargott. Tetszett a karácsony, de nekünk nem volt, nem vehettem részt társaimmal az ilyen jellegű ünnepeken. Ahogy cseperedtem, egyre visszahúzódóbb gyerek lettem a suliban. Nem sok barátom volt, nem is lehetett... Magányos voltam. A gyülekezetben sem leltem igaz barátokra. Mikor 14 éves lettem, elhatároztam, ha addig élek is, egyszer elhagyom ezt a vallást, s ekkor kezdtem el szövegetni terveimet. Egy naplóba is leírtam, de anya elolvasta. Jöttek is a vénék¹⁷¹, és hát mit tegyen egy kamasz gyerek? Megbánást színleltem, de tervemet nem adtam fel. Igen, kettős életet éltem, a suliban nem viselkedtem Tanúként. Kínszenvedés volt számomra a házról házra végzett prédikáló munka..... 16 éves koromban megkeresztelkedtem, muszájból... Apa tartotta a keresztkedési beszédet. De a tervemet dédelgettem, noha tudtam nehéz dolog lesz. Mikor jó eredménnyel leérettségiztem, szakmát kezdtem el tanulni, pedig szerettem volna egyetemre menni, de hát a vallás...

....volt olyan, hogy nem kaptam vacsorát, mert apa nem engedte, hogy a keresztény asztalhoz üljek, anya hozott nekem enni, mikor apa elaludt. Állandóan az ágyam mellett imádkozott hangosan Jehovához, így pihenni sem tudtam. Sokat fogytam akkoriban, pedig mindig is nagyon vékony voltam. Végül döntöttem, 20 éves korom előtt elköltöztem otthonról.....volt úgy, hogy apa meghívott ebédre a párommal együtt, de amikor egyszer tényleg elmentem, akkor elzavart, mert nézete szerint megrontottam a házát a rossz szellemiséggel. Mikor kiléptem a vallásból, a vénék állandóan hívogattak, sokszor naponta ötször, s mikor nem vettem fel, rejtett számon kerestek. Végül meguntam, és mondtam nekik, hogy ez zaklatásnak minősül, és ha tovább folytatják, a rendőrséghez fordulok. Utána már csak egyszer hívtak, az ítélet: kiközösítés, paráznság miatt. Pedig büszkén kijelenthetem, akkor még szűz voltam.....Azóta találkoztunk egyszer egy temetésen, ahol apa azt mondta, hogy írjak emailt, szívesen veszi. Soha nem válaszolt. Egy másik családi alkalommal találkoztunk, de ott hozzám se szólt. Lelkileg nagyon megviselt a családom elvesztése, sokszor még most is fáj. Hiányoznak.”(O. Z., akit 1 éves kora óta a Jehova Tanúi vallás szerint neveltek)

“A bennünket látogató Jehova Tanúi nagyon kedvesek voltak. Később egy másik városba költöztünk, ahol Jehova Tanúival újra kapcsolatba kerültünk, de nekem az már unalmas volt, nem akartam tanulmányozni, de nem lehetett nemet mondani. Szüleim a Tanúktól kértek segítséget ebben, a saját fülemmel hallottam válaszukat: a Biblia azt írja, hogy a fényítés vesszejét alkalmazzák nálam, ha nem akarok a bibliatanulmányozáson jelen lenni. Ők is ezt teszik, náluk van is egy ilyen a sarokban és amikor a gyerek rossz, azzal verik meg....Ezentúl sokszor kaptam verést azért, mert nem ”engedelmeskedtem”, ami azt jelentette, hogy nem értettem velük egyet dolgokban.Amikor ott voltunk az összejövetelen, mindig megdicsérték Őket milyen jól nevelnek minket, milyen csendes, rendes gyerekek vagyunk, kár, hogy az előzményt, a nagy veszekedéseket nem látták, amikor megverték, hogy rám aggassanak egy szoknyát, sőt kosztümöt egy 12 évesre. Az iskolai ünnepekkel és tanulmányi versenyekkel állandóan gondban voltam, mert nem tudtam, hogy mit szabad és mit nem a Tanúk hitnézete szerint. Jó tanuló voltam, így a tanárok tanulmányi versenyekre is beneveztek, amit nem lehetett volna, de ezt én mindig utólag tudtam meg, hogy tilos és ennek eredménye kiadás verés volt..... A tanáraimnak nem mertem elmondani, így sokszor titokban kellett ezekre eljutnom, vagy hazudnom kellett, hogy az nem verseny, csak külön óra, mivel a tanáraimmal nem beszéltek, így volt, ami nem derült ki, kivéve az állami ünnepeket, ahol feladatot is kaptam, szavalni kellett volna, ezt sem tudtam, hogy nem szabad, mert előre nem készítettek fel ezekre. Jött a verés, azt hiszem, életemben akkor vertek meg legjobban. Amikor bejelentettem, hogy én elmegyek, mert nem mondhatom le a feladatomat egy nappal az ünnep előtt, meg egyébként is kötelező ott lenni, mondták, hogy hivatkozzak a lelkiismeretemre, hogy ne hogy rossz fényt vessék a vallásunkra. Amikor ellenálltam ennek a szavaimmal, nagy veszekedés volt belőle, legalább másfél óráig ököllel vert apám. Sarokba szorítva voltam, összekuporodva sírtam, zokogtam órákig, miközben időnként, ha visszaszóltam, kaptam is a fejemre ököllel, egyszer az állkapocs részem is eltalálta apám, amit a mai napig is tagad az egész család, pedig napokig fáj a fejem a sok veréstől..... A gyülekezetben egyre több lett a fiatal, emiatt, mint gyerek, úgy gondolom, elkezdtem hozzájuk húzódni. A világból barátokat nem szerezhettem, így maradt a gyülekezet. Találtam is olyat, olyanokat akikkel jól megértettem magam, és akkoriban a gyülekezet több fiatal különleges úttörő¹⁷² is kapott, akik nagyon dinamikusak és leginkább karizmatikusak voltak..... A többi gyerek társaságában jól éreztem magam, és így meg is keresztelkedtem 15 évesen a barátnőimmal együtt. A gyülekezetből mindenki ezt sulykolta belénk, hogy nincs más út, ez a legjobb választás. Meg akarsz halni? Persze, hogy nem. Átvettük a keresztkedési kérdéseket és 6 hónap tanulmányozás után keresztelkedtem meg, de a jelentőségét egyikünk sem fogta fel, mit jelent, hogy ez

¹⁷¹ Lásd 1.sz. melléklet

¹⁷² Lásd 1. sz. melléklet (Az ún. „különleges” úttörők azok, akiket az Őrtorony Társulat kinevez egy területre. Ők egy csekély mértékű költségterítést kapnak, de elvárják tőlük, hogy havonta legalább 140 órát töltsenek a vallás terjesztésével, és ösztönözzék a gyülekezet tagjait a prédikálásra.)

örökre megbélyegez minket és kihatással lesz az egész jövőnkre, ennek nem voltam tudatában. Akkor ezt el is fogadtam és mintha el is felejtettem volna mindazt, amit apám tett, de az is lehet, hogy az otthoni béke, meg az, hogy büszkéek voltak rám, adta azt a lökést, hogy a múltat töröljem és ne gondoljak rá. Életem mozgalmassá vált, fel sem merült bennem, hogy esetleg rossz helyen vagyok, bár voltak idők, amikor látszólag ok nélkül nagyon depressziós voltam, amit senkinek nem mondtam el, mert magam sem tudtam, mitől. Most már tudom, hogy az a sok elfojtott emlék és érzélem, amiről csak 16 év után beszélek először, hagyott bennem nagyon mély nyomokat, és beszélni sem tudok erről azóta sem. Mindig felkavar, ha erről írok, vagy beszélek (most is)... Most senki a családomból, öcsémen kívül, nem áll velem szóba.” (T. M.-et kb 10 éves kora óta nevelték a Tanúk fegyelmezési módszere szerint.)

“...szüleim megkeresztelkedtek és Jehova Tanúivá váltak....én persze ezt még jó pár évig nem láttam át, az én részem annyi volt a dologban, hogy hetente három alkalommal járni kellett a szüleimmel a gyülekezetbe. Olyan, hogy „nem akarok menni” a szüleim előtt nem hagyhatta el a száját. „Meg akarsz halni Armageddonkor?”¹⁷³”- volt a válasz arra, amikor mondtam, hogy nincs kedvem gyülekezetbe menni. Így szó nélkül mentem, és kötelező volt szeretni járni a gyülekezetbe, még ha gyerekként szívesebben játszottam is volna inkább otthon, egy szót sem értettem az egészből és majd halálra untam magam.

A probléma akkor kezdődött, amikor elkezdtem általános iskolába járni. Jehova Tanúi tiltják az ünnepek megtartását, tehát születésnapokon, karácsonykor, nemzeti ünnepek megtartásán a Tanú gyerekeknek tilos a részvétel. Ezt azzal orvosolták a szüleim kezdetben, hogy amikor iskolai ünnep volt, én családi okokra hivatkozva aznap nem mentem iskolába. Én azelőtt senkinek sem mondtam a gyülekezetbe járást, meg hasonlókat... szerettem volna beilleszkedni, azt, hogy elfogadjanak, - amit minden normális gyerek akar. Félttem, hogy ha kiderül, kigúnyolnak, és nem fogadnak be a többiek emiatt. Majd eljött a pillanat, amikor szüleim bementek az iskolába és a hitüket, ami ezáltal az „én hitem” is, közölték az akkori osztályfőnökömmel – ekkor 7, vagy 8 éves lehettem. Aztán mikor a mikulás napi közös ajándékozással terelődött a szó az egyik órán, a tanárom úgy gondolta, az lesz a legjobb, ha közli az osztállyal, hogy én, mivel Jehova Tanúja vagyok, nem vehetek részt az ünnepen. Sokkot kaptam, a lélegzetem is elállt szégyenemben, egy hang sem jött ki a torkomon. Persze mind a 30 gyerek engem nézett, úgy, mint akiről most derült ki, hogy a Marsról jött. Én próbáltam tagadni a dolgot, mint aki nem tud erről; de eredménytelenül, ugyanis az osztályfőnököm már elmondta... Ezután pityeregve, szégyenkezve végig kellett néznem, amint a többiek beleteszik a cetlire írt nevüket egy sapkába, ahonnan kihúzzák azét, akit majd megajándékoznak.....később a szüleim a fejemhez is vágták, hogy „nem védtem meg Jehovát”, hanem megtagadtam... Mert azt tanítják a Tanúk, hogy a keresztény gyermeknek már egész kicsi korától az a kötelessége, hogy prédikáljon, amikor csak tud. Nekem ezért büntudatom volt, és félttem, amiért nem cselekedtem „helyesen”. Hiába nem voltam megkeresztelt Tanú, a szüleim révén mások annak tekintettek és én is annak tekintettem magamat.....a következő tanévtől másik iskolába kerültem, és minden örömmel azon voltam, hogy ne tudják meg rólam, hogy Tanú vagyok.....nyolcadikos voltam, amikor ez újra téma lett. Mivel továbbra is folyamatosan jártam gyülekezetbe a szüleimmel, sok kérdésem volt és több tanításukkal nem értettem egyet. De a szüleimnek meggyőződése volt, hogy ez az egyetlen igaz vallás, így bíztam a tapasztalatukban; és amire nem kaptam magyarázatot, azt egy idő után nem vettem figyelembe. Az Órtorony tanítások miatt, ahogyan én megértettem őket gyermekkoromban, azonban állandó félelemben éltem: „Ha nem vagy Tanú, ki vagy téve Sátán támadásainak...”, „Ha világi vagy, szinte biztos, hogy meg fogsz halni Armageddonkor”¹⁷⁴”, „Még ha Tanú vagy sem jelenti azt, hogy nem fogsz meghalni Armageddonkor, ha nem prédikálsz eleget”, „Armageddon itt van a küszöbön!”

A szüleim nem erőltették, hogy keresztelkedjek meg, viszont az Órtorony nem volt ilyen türelmes a témában. Azt mondogatták, hogy úgy kell cselekedni, hogy ha holnap eljön Armageddon, akkor nyugodt szívvel álljak ki Jehova elé, mint aki mindent megtett, hogy a lehető legtöbb ember Tanúivá váljon. Nagyon félttem Jehova haragjától, ezért úgy éreztem, hogy a legjobb dolog az, ha megkeresztelkedek minél hamarabb, épphogy 15 évesen¹⁷⁵.....Az általános iskola utolsó hónapjaiban elkezdtem nagyon komolyan aszerint viselkedni, amit a gyülekezetben pozitív példaként hoznak fel. Korábban sem volt szabad a csúnya beszéd, hazugság, verekedés – ami pozitív oldala a dolognak, viszont innentől kezdve, kezdtem magam kívülállónak tekinteni az osztályban. Csak a Tanúk társaságát kerestem, az iskolában pedig egyre rosszabbul éreztem magam, pl.: nem mertem nevetni a vicceiken, állandóan szorongtam azért, mert „világiak” között vagyok, csak a komoly témák érdekelték (vallás), nem mentem el osztálykirándulásra stb.....

A gimnázium viszont maga volt a pokol, ugyanis oda eleve úgy kerültem, hogy egyfelől be akartam illeszkedni, másfelől pedig épphogy nem, mert én Tanú vagyok, ők pedig „világiak”, akikkel nem tanácsos barátkozni... ezért folyamatos vívódás alatt álltam. Az első évben megtörtént ugyanaz, mint legelőször; épp mikulás

¹⁷³ Lásd 1. sz. melléklet

¹⁷⁴ Lásd 1. sz. melléklet

¹⁷⁵ H.G. megkeresztelkedéssel kapcsolatos gondolatait a 22. oldalon idéztem.

ünnepségre készült az osztály. Egy-két perc alatt megbeszélték, hogy lesz ünnepség, a neveket írjuk rá a papírra, dobjuk be a sapkába... esélyem sem volt felkészülni mentálisan, de mivel már meg voltam keresztkedve sajnos voltam annyira vakmerő, hogy felnyújtottam a kezemet és közöltem a tanárommal és az osztállyal, hogy a hitem miatt nem veszek részt az ünnepségben.....Ezt az osztályfőnököm elfogadta, viszont az osztályba való beilleszkedésem onnantól kezdve lehetetlenné vált. Rendszeresen piszkáltak a vallásom miatt, amit én akkor komolyan vettem, így nagyon rosszul esett. Nem volt olyan hét, hogy ne jött volna fel a téma. Amikor az evolúciót tanultuk biológiából, amikor a vallásokról tanultunk történelemből, vagy irodalomból. Néhány osztálytársam nem akarta ezt annyiban hagyni, csak azért is be akarták velem láttatni, hogy nem helyes az, ahogyan én gondolkodom. Ezzel azt érték el, hogy még több kellemetlen helyzetbe hoztak, hiszen állandóan céltábla voltam, ha bármilyen vallási, vagy világnézeti kérdés merült fel órákon. Én tettem, amit az Órtorony Társulat szerint tennie kell a Tanúknak, próbáltam védeni a hitemet, még ha ezáltal csodabogárnak és különcnek tekintettek is (amit épp, hogy el szerettem volna kerülni). Így persze egyáltalán nem sikerült a beilleszkedés, én pedig egyre mélyebbre zuhantam a depresszióba, amit csak fokozott, hogy soha nem voltam magammal elégedett, azt éreztem, hogy nem teszek meg mindent, amit „Jehova megkíván”. Állandóan szorongtam és büntudat gyötört. Ezután magától értetődő volt, hogy próbáltam minél kevesebb időt tölteni az osztálytársaimmal; nem mentem el az osztálykirándulásokra, nem tartottam iskolán kívül senkivel sem a kapcsolatot. Szinte féltem tőlük, nehogy valami rossz dologba vigyenek... teljesen kizártam mindent, ami nem a Tanúkkal és a hittel kapcsolatos. Az ellenkező nemhez való közeledésemet is abszolút meggátolta ez az egész, hiszen a Tanúknak ez a terület is tele van megkötésekkel, ami miatt értelmét sem láttam volna ilyenbe belekezdeni (csak másik Tanúval ajánlatos járni, nem helyes kettesben randizni házasság előtt, házasság előtt tilos a szex, stb.).

Emellett a gyülekezetben sem igazán voltak akkor barátaim, így teljesen magányos lettem. Szorongás, önbizalom-hiány, depresszió... lényegében ez jellemzi a 15-18 éves koromat. Meg kell jegyeznem, hogy ugyanezt Jehova Tanúi közt más hasonló korúakon is tapasztaltam.

Egy alkalommal, mikor az egyik családtagommal voltam „prédikálni”, előtört belőlem a szégyenérzet, távolabb álltam, amikor ő beszélt épp egy emberrel. Ezután olyan leszidást kaptam, amiért én ezáltal jeleztem, hogy elkülönülök attól, amit ő mond, hogy azt egy életre megemlegettem. Büntudatom is volt, az volt az érzésem, hogy nem elég, amit teszek, biztosan meg fogok halni Armageddonkor¹⁷⁶...Sokat panaszkodtam abban az időben a szüleimnek, de persze ők az efféle gondokból nem sokat tapasztaltak, hiszen ők felnőtt fejjel vállalták ezt az életet. Hiába ők akartak Tanúk lenni, az ő választásuk volt, nekem is követnem kellett a példájukat; más Tanú gyermekekhez hasonlóan, én is kaptam a fekete levest. Az ember azt szeretné, ha befogadnák, főleg, ha eleve csendesebb fajta... nem hogy ki legyen közösítve és vallási fanatikusként tartsa mindenki. Mivel az Órtorony kiadványokban előnyben részesítik, hogy a saját egyházáról csak és kizárólag az ő saját kiadványaikon keresztül tájékozódhat, ezzel gyakorlatilag ellehetetlenítik azt, hogy az ember más forrásokat megvizsgálva eldönthesse, hogy jó-e az, amit csinál. Tilos más véleményt olvasni; csak azt szabad elhinni, amit az Órtorony Társulat állít magáról. Az ebben a légkörben nevelkedett gyermekek abszolút sakkban vannak tartva.”H.G. évekkkel ezelőtt úgy döntött, hogy megszakítja a kapcsolatot a csoporttal. Hogyan reagáltak erre a felvigyázók? Így folytatja: “Az lett volna a „helyes”, ha beszámolok a véneknek..... minden egyes mozdulatomról, de én nem foglalkoztam ezzel; azóta élem az életem, mint egy normális ember. Tudtam, hogy ez nem fog sokáig tartani; kaptam telefonokat, hogy menjek be a Királyság terembe, szeretnének velem elbeszélgetni, stb., én persze nem mentem. Aztán jött a levél, hogy ki vagyok közösítve..... Az a szerencsém, hogy a családom többi tagja más okból, de szintén lemorzsolódott, így otthon nem volt semmiféle galiba a történetek miatt. Kivéve a nagymamám részéről, aki a mai napig e vallás tagja. Ő azóta is vívódik, mert 'elvesztette' a családját. Most próbálom erősíteni azokat a kapcsolataimat, amelyeket korábban szándékosan elhanyagoltam, mert azt hittem, hogy csak a többi Tanúval kell tartani a kapcsolatot.” (H.G. 3 éves volt, amikor a szülei a Jehova Tanúival kerültek kapcsolatba)

¹⁷⁶ Lásd 1. számú melléklet

4. számú melléklet: A 2013. június 7. - július 30. között lezajlott aszinkron online csoportos interjú szövege

1. Kinek milyen élményei vannak az iskolával? Mi lenne az a történet, amit szívesen megosztanál azzal kapcsolatban, ha magát az iskola szót hallod?

G.I.: Nem szerettem iskolába járni. Nem értettem, hogy miért kell olyan sok fölöslegesnek tűnő dolgot megtanulni. Osztálytásaimmal általában jól kijöttem, de az ünnepek idején görcsben volt a gyomrom, mivel állandó téma volt, hogy én miért nem ünneplem meg. Szüleim otthon betanították, hogy mit kell válaszolnom: "A Biblia szerint a ... pogány eredetű ünnep, és mivel ÉN szeretném Isten szívét megörvendeztetni, ezért nem ünneplem meg." Hangsúlyozták, hogy mindig egyes szám első személyben beszéljek, és sohase mondjam, hogy nekem ezt tanították, hanem mindig azt hangsúlyozzam, hogy ez a személyes véleményem. Ez persze nem fedte a valóságot. Ez a szellemi erőszak egyik megnyilvánulása volt.

P.D.: így vallásos szempontból semmi, ami számít, ami esetleg mégis, azt a harmadik kérdésben szerintem érintettem.

F.G.: Nagyon szerettem iskolába járni. Tanári pályára is készültem, de a tanárszakos képzés utolsó félévét nem csináltam (még) meg. A tanárokkal voltak konfliktusaim, de soha nem vallási okok miatt.

E.J.: Az osztályban mindig én voltam a legkisebb, a tornasor végén álltam. Általános iskola alsó tagozatában ismertem meg egy lányt, akivel akkor jártunk pár hónapot, aztán hosszú évekre elváltak útjaink, mert elköltöztek. Most ez a lány a feleségem, több, mint egy éve házasodunk össze. Én az általános iskolában benne voltam minden rosszban, verekedtem, petárdáztam és a lányok szoknyája alá néztem. Rengeteg intőt kaptam. Nagyon jó futó voltam, általában a legjobb, még versenyekre is elmentem. Azután középiskolásként megkomolyodtam. A nulladik évben csak angolt tanultunk, először utáltam, de aztán nagyon megszerettem. Középsuliban ismertem meg a legjobb barátaimat, lázadó korszakomban csak rájuk támaszkodhattam. Érettségi óta tartjuk a kapcsolatot egymással havonta, kéthavonta találkozunk.

O.Z.: Szerettem suliba járni, bár a korán kelés nem volt erősségem. De mivel szerettem tanulni (mai napig szeretem bővíteni az ismereteimet), ezért végül is szerettem a sulit. Viszont az ünnepeket és osztálykirándulásokat nem, mivel nem vehettem részt rajtuk, emiatt sokszor magányosnak, kirekesztettnek éreztem magam. Ezek miatt csúfoltak is már egészen kicsi koromban is. Mindig azt kellett mondani, hogy a lelkiismeretem nem engedi, hogy részt vegyek ilyen dolgokban. Hangsúlyozták, hogy soha de soha ne mondjam hogy a vallásom tiltja. Pedig szerintem Ti is sejtitek melyik kijelentés tükrözi a valóságot...

K.Á.: Előre bocsájtom, hogy elsősorban a középiskolai élményeket tudom megosztani, azok mélyebb nyomot hagytak bennem, mint az általános iskolai élmények.

Nekem többnyire jó élményeim voltak. Nagyon jó kis osztályközösség volt. Ugyanakkor komoly belső feszültséget okozott az a kettősség, hogy érdeklődőként, később tanúként elvárás volt, hogy a "világi" barátokkal lehetőleg ne ápoljak kapcsolatot - én viszont nagyon jól éreztem magam velük, és ha választanom kellett, hogy gyülekezetbe, vagy az osztálytársaimmal valami közös programra menjek, akkor nagyon nehezemre esett a választás. Ezen kívül az ünnepeken való részt-nem-vétel "kimagyarázása" is gondot okozott. Néhányan tudták, hogy mi van a háttérben, de a többség előtt inkább szégyelltem, és mellébeszéltem. Akik csak később tudták meg, azok csodálkoztak, mert - úgymond - nem is vették észre semmiből, hogy más lennék, mint a többiek. Ezek szerint elég jól sikerült kettős életet élnem... [-]

T.M.: Szerettem iskolába járni, visszahúzódo, csendes gyerek voltam, később ez változott valamennyit. Sokszor éreztem magam kirekesztve, mert JT vallás miatt nem mehettem sehova és nem tölthettem a barátaimmal több időt, mint amennyit muszáj volt.

2. Milyen tanulók voltak? Meg tudjátok-e indokolni miért?

P.D.: Mindig is jó tanuló voltam, általános iskolában sokszor osztályelső is, a középiskolában mindig 3.7 körül mozogtam, érettségiből az angol nyelvű matek lett a legrosszabb 69%-al, a többi 5 tantárgy 80-90% körüli volt. Most OKJ-n is egész jól teljesítettem, jegylezárásokban 5. lettem, az előttem lévő 4 csalt mindig a dolgozatoknál, de én nem puskáztam, vizsgán meg mindegyik teszt nekem lett a legjobb. Nem tudom megmondani, miért voltam mindig jó tanuló, a szabadidőmben szinte soha, vagy nagyon keveset foglalkoztam tanulással. Az utolsó 3 évben majdnem végig dolgoztam az iskola mellett, volt, hogy heti 5, volt, hogy heti 7 napot. Mondjuk ez a vallásos részről már irreleváns, mert akkor már rég nem volt a családukbán a vallás, csak a tanulási részről fontos. Odafigyeltem az órán. Érettségire sem készültem semmit. Otthon sosem volt téma a tanulmányi eredmény, a vallásos időszak alatt sem, meg azóta sem.

T.G.: Általános iskolában a jobbak közé tartoztam, középiskolában osztályeső voltam. Nem volt ötösnél rosszabb jegy a bizonyítványomban. Azért voltam jobb tanuló, mint az átlag, mert nagyon szerettem és (szeretek most is) tanulni. Úgy tekintettem főként a középiskolát, mint ami alkalmat ad arra, hogy mindent megismerjek, mindenre elgondolkodjak. Később rájöttem, hogy a mindentől távol vagyok ugyan, de a lelkesedésem megmaradt.

G.I.: A nyelvek tanulásának láttam értelmét, angolból középiskolában osztályeső voltam, és a német is jól ment. A többi tantárgyat csak muszályból tanultam, dolgozatoknál sokszor puskáztam, de ha nem volt könnyebb megoldás, akkor megtanultam, amit minimálisan kellett.

E.J.: Én mindig "jó tanuló" voltam, az átlagnál jobb. A szüleim egyfolytában hajtogatták, hogy tanuljak. Az ellenőrzőmet mindig meg kellett mutatni, hogy hányast kaptam. Számomra nem a tudás volt a lényeg, hanem, hogy jó jegyeket szerezzek, abban méri a tudást elvégre. Általában 4-es 5-ös jegyeim voltak [bár a magatartásom ritkán volt 3-nál jobb]. Egyszerűen odafigyeltem az órán. Soha nem tudtam rendesen verseket tanulni, utáltam a verseket, mert nem tudtam megtanulni őket. Napokig újra meg újra feleltettek ugyanabból a versből, mindig beírva az egyest, majd mire kínkeservesen, otthon több óra sírás után megtanultam, utána nem kérdezték ki. Ezt többször is megcsinálták velem, ölni tudtam volna! A szorzótáblát sem tudtam rendesen, emlékszem a szüleim nem hagytak lefeküdni a felelés előtti nap, hogy tanuljam, de én akkor sem tudtam. Később azért megtanultam. A kötelező olvasmányoknak talán a felét ha elolvastam. Az Egri csillagokat és a Köszívű ember fiait utáltam a legjobban, de a Robinson Crusoe a kedvencem volt, azt 1 nap alatt olvastam ki. Inkább fociztam, vagy bicikliztem. Általában a stréberek között ültem, hogy tudjanak sügni és puskáztam is. Én olyan közvetítő féle voltam a stréberek és az osztály között. Persze azért előfordult, hogy tanultam is :D Hihetetlen, hogy mindezek ellenére jó jegyeim voltak? Szerintem nem. Megoldható.

Középsuliban már gyakorlott puskázó voltam. A nyelvtanulásban a szavak bemagolása volt nehéz. A szódolgozatok mentek a legnehezebben. De, ott volt a két lábon járó szótár, a legjobb barátom, Pisti, róla és a többiekéről lestem, vagy a tolltartómból puskáztam, vagy a lábam közé tett telefonból, stb. A nyelvtant viszont jól tudtam. Én inkább a reál tantárgyakban vagyok jobb, matek, fizika, info. A nyelv nagyon jól ment, megszerettem. Középsuliban is az egyik legrosszabb diák voltam, itt is sok intővel. De a jegyeim jók voltak, mert odafigyeltem az órán a tanárok szerettek. Angolból emelt szinten érettségizem, fizikából, matekból és informatikából angolul, négyes-ötös jegyekkel. Szakmát is végeztem, műszaki informatikus vagyok, szintén ötös osztályzattal a bizonyítványban.

Véleményem szerint a jegyek egyáltalán nem tükrözik a tudást. Odafigyeltem az órán, dolgozat előtt átolvastam és hoztam olyan jó eredményt, mint az, aki egész héten az anyagot seggelte. Továbbá nagyon könnyű csalni. A diákok a jegyek miatt nem a tudásra hajtanak, hanem az eredményre. Az iskoláimban kapott házi feladatoknak szerintem a 70% nem csináltam meg.

K.Á.: jó tanuló voltam. Főleg a reál tárgyak mentek könnyen, de a humán tárgyakkal sem volt sok gondom. Nagyon keveset tanultam otthon, többnyire megéltem abból, hogy figyeltem és aktív voltam az órákon (ez utóbbival sokszor beoltam magam a tanárok szívébe!). Bár sokat olvastam, de a kötelező olvasmányokat bojkottáltam - azokat szinte sosem olvastam el (az olvasónaplómat mások olvasónaplójának gyors átolvasása után meg tudtam írni). A bemagolás tanulnivalót (évszámokat, verseket) nagyon gyorsan, akár az óra előtti szünetben képes voltam tökéletesen megtanulni, persze ez már másnapra eltűnt... :-)

O.Z.: Majdnem kitűnő voltam, bár otthon nem sokat tanultam. Mai napig ha valami érdekel, elég elolvasnom és megjegyzem. A töri, irodalom és matek volt a kedvencem. A kötelezőket szinte mindig kiolvastam, sőt az ajánlottakat is. Apukám hatására szerettem meg az olvasást (már oviban tudtam olvasni, saját magamtól tanultam meg). Nagyon széles az olvasási területem palettája, igen sok könyvet kiolvastam már. Számomra a Biblia is érdekes olvasmány volt.(Többet is olvastam, bár nem mindet teljesen). Mindent összefoglalva a tanulás nem jelentett problémát.

T.M.: Általános iskolában nem voltam jó tanuló, talán csak felsőben volt az átlagom 4,2. Középiskolában viszont szinte csak jó jegyeim voltak. Iskolai versenyekre 'jártam' amiről a szüleim nem tudhattak, mert a versenyszellem, mint tudjuk nem jó. A humán tantárgyakat szerettem. Nem engedtek továbbtanulni főiskolára a szüleim, nehogy a világi oktatás elvegye az időmet Jehova szolgálatától, de ami késik nem múlik.

3. Kikkel barátkoztatok akkoriban? Mondjatok el minél több részletet: hogyan néztek ki a barátaitok, fiúkkal, lányokkal, vagy vegyesen, találkoztatok-e velük iskolán kívül stb?

P.D.: Az általánosban egy-két sráccal barátkoztam, iskolán kívül néha találkoztunk, néha átmentem hozzájuk, néha ők jöttek át. Általánosban a vallás így a beilleszkedés szempontjából nem volt téma. Ha kérdeztek az osztálytársak, válaszoltam. Az oviban, meg az általánosban a szüleim intézték a vallásos témát. Lányokkal akkoriban nem barátkoztam.

Középiskolában már kicsit más volt, ott csak az első évben (9.) voltam én JT, a szüleim a második tanévig,

aztán ők is kiléptek (10. vége-11.eleje, amikor a blogon a piramisos cikkek születtek). Barátkozás szempontjából itt sem számított annyira a vallásosság, fiú osztályba jártam, 3 db lány volt. Mélyebb barátság egyik osztálytársammal sem alakult ki az 5 év alatt, de ennek nem a vallásos múlt volt az oka, egyszerűen egy olyan romlott társaság volt, akikkel még nem vallásos szemmel sem szívesen tartottam volna a kapcsolatot. Már kiléptem a vallásból, és utána döntöttem úgy, hogy ezekkel többet nem megyek osztálykirándulásra, és így is lett. Akik felé nyitottabb voltam, az az ún. "stréber" réteg, gondolom, mindenki tudja, hogy milyen jellegű embereket takar ez. Ők voltak a toleránsabbak (még az elején a vallással), meg a normálisabbak. Lányokkal csak 11.-ben kezdtem ismerkedni, de csak az iskolán kívül, mert iskolán belül nem nagyon voltak, mert ez egy fiú iskola volt. Aztán volt egy két éves kapcsolatom, nemrég lett vége. A barátkozási szokásaim a vallásosság alatt és után nagyjából ugyanazok, úgyhogy ezen a téren szerintem a vallás nem nagy szerepet játszott. A fő barátom mindig is a bátyám volt, illetve az ő barátai, és ez így van a mai napig is.

F.G.: Inkább a fiúkkal barátkoztam, mert velük több közös témám volt. A lányok közül kevés barátnőm volt. A barátaim aránya nagyjából olyan volt általános és középiskolában is, hogy 4 fiúra jutott egy lány. Alapvetően sok barátom volt, ha a barát alatt olyat értek, akikkel leülök beszélgetni vagy ha hívnak valahova, akkor elmegyek. Az iskolán kívül azért ténylegesen sokkal kevesebb emberrel barátkoztam. A tanulás után szabadon maradó időm jelentős részét elvitte a gyülekezet és a gyülekezeti ismeretségek. Középiskolában is maradt a fiúkkal való szorosabb viszony. Páran ezt közeledésnek érezték, ezért felnőttekkel kezdtem el barátkozni. Az egyik tanárom akkor már kilépőfélben lévő Tanú volt (férfi) vele alakult ki egy nagyon tiszta barátság. Nem volt szerelem vagy ahhoz hasonló, hanem igazi barátság. Ahogy közeledett az érettségi, egyre inkább a gyülekezet tagjai köré fordult az érdeklődésem. A lányokkal sem volt rossz a viszonyom, csak nem találtam meg velük a közös hangot. A középiskolai évek alatt összesen öt ex-osztálytársamat sem tudom felidézni, akik voltak nálunk. Ahogy írtam is, a fiúktól megijedtem, a lányokat meg nagyon komolytalannak éreztem.

G.I.: 1 max. 2 jó barátom mindig volt, akikkel sok időt töltöttem együtt az iskolában, és többször iskolán kívül is. Volt, hogy az otthonunkba is eljött a barátom, ekkor kicsit kellemetlen volt, hogy pl. ebédkor leültünk együtt és apa hangosan imádkozott, de ettől eltekintve jól töltöttük el az időt. Jó érzés volt kapcsolatban lenni egy pár "világi" baráttal is a sok JT ismerős mellett. Lány barátom nem volt, bár középiskolában nagyon szerettem volna egyet, de rettegtem, hogy mi történne, ha kiderülne, hogy barátnőm van.

K.Á.: ahogy említettem: általában nagyon jó kis osztályunk volt. Ettől függetlenül voltak kisebb csoportok, klikkek, akik közelebbi kapcsolatban voltak egymással. Az én baráti köröm vegyesen fiúkból és lányokból is állt, és gyakran töltöttünk időt az iskolán kívül is. Szinte mindenfelét csináltunk, nagyon tág volt az érdeklődési körünk, talán ezért is volt olyan nehéz elszakadni tőlük, és elmennem gyülekezetbe - sokszor ezt nem is tettem meg, hanem inkább utólag kitaláltam valamit, hogy miért nem voltam a gyülekezetben.

O.Z.: 2 barátnőm volt középiskolában akivel tényleg nagyon szoros volt a kapcsolatom. Volt mikor nálunk alhattak, és én is aludhattam náluk, de csak ritkán. A gyűlis "barátinknál" viszont minden hétvégén alhattunk. Az egyik barátnőmmel közösen lettünk rockerek 8. ban (8 osztályos gimnáziumba jártam) és ez kihatott az öltözékre is, bár én elég szolidan öltözködtem de a suliban azrt feltettem a szegecses karkötőt és a láncot :) Én akkoriban elég sötét sminkeket hordtam, de valahogy apáék megengedték.

E.J.: Én általában az értelmesebb jófiúkkal barátkoztam. Nekünk volt egy saját klikkünk és jól megvoltunk. A középsulis barátaim jelentettek a legtöbbit, ők segítettek át a tinédzserkori válságon és ők hallgattak meg a szüleim helyett, amikor kellett, velük tudtam lelkizni. Sajna nem nagyon engedtek el osztálykirándulásokra, ha azok több naposak voltak, egyáltalán nem és másoknál tartott bulikba sem. Pedig ez nagyon hiányzott anno, de amikor fellázkodtam elkezdtem ellógni otthonról. Rocker lettem, bár nem lehetett hosszú hajam, mint a barátaimnak, a szüleim nem engedték. A JT "barátok" egy pillanat alatt elpárologtak, amit eljöttem, de a középsulis barátaimmal, 3 srác, a mai napig összejárunk, találkozunk, együtt nyaralunk. Ahhoz, hogy eljöttem otthonról hozzájárult az is, hogy a szüleim lekurválták és minden utolsó nap lehordták az első barátnőmet, akit akkor még nem is láttak. Az utolsó csepp a vén apámat leváltani akaró rivális vén aljas rágalma volt, miszerint látta, hogy én közösültem azzal a lánnyal egy strandon a tóban [bővebben a Triumvirátus önkényuralma és a Ki a sötétségből 1. rész című cikkekben fejtem ezeket ki].

T.M.: Az én barátaim csendes jó tanuló gyerekek voltak, a gyülekezetből is volt egy-két jó barátnőm, de a költözéseink miatt lemorzsolódtak. Az iskolában általában az elvontabb, különc stílusú gyerekekkel barátkoztam, valószínű azért, mert én is kilógtam a sorból. Legtöbbször fiú barátaim voltak amiről inkább otthon nem szóltam semmit, mert félreértették volna. Középiskolában sulis után, mivel 60 km- re volt az otthonomtól sokat lógtunk együtt így soha nem derült ki kikkel vagyok együtt.

4. Volt-e valami hobbik? Sport, állat stb?

F.G.: egyes tantárgyak mögött álló tudományokban szerettem elmélyedni. Az hozott lázba. Aikidóztam elég sokáig, a szüleim megengedték. Akváriumom volt.

E.J.: Szerettem biciklizni, focizni, futni. Akkoriban még rajzolgattam, festegettem is, néha csillagáskodtam. Állatom, iskolás korom óta, egy óriási madárpók [persze akkor még kicsi volt, most kb. akkora, mint egy kézfej].

G.I.: Nagyon szerettem biciklizni, középiskolás nyári szünetek alatt pedig nagyapám gazdaságában traktort vezettem, szántottam, aratáskor terményt szállítottam - ezt nagyon szerettem csinálni, mondhatom, hogy hobbim volt.

Kutyát nagyon szerettem volna, de édesapám nem engedte, pedig családi házban laktunk, minden feltétel adott volt, de sajnos nem lehetett.

K.Á.: igen, több is: A suliban indult fotószakkör: sokat voltunk fotós kirándulásokon, képszerkesztés, laborálás, képelemzés - nagyon élveztem. Aztán jártunk filmklubba is: pl. megnéztünk Hitchcock összes filmjét :-). Jártam számítógép-szakkörre is: ZX-81, ZX-Spectrum, Commodore 64 - Basic, Fortran, gép kód - az alapozta meg későbbi informatikus pályámat. Ezek mellett motoroztam is: ETZ 250-essel, télen, nyáron, hóban, fagyban, napsütésben.

O.Z.: Főleg az olvasás, de szerettem rajzolgatni, verset, novellát írni. Kreatív dolgokat is csináltam pl. hímzés. Akkor rejtvényeket feladványokat megoldani.

P.D.: Sok könyvet olvastam ki, és apróbb kézműves dolgokat szerettem csinálni. Komolyabb hobbim sosem volt.

T.M.: Balettoztam egy pár évig, de elköltöztünk és ez megszűnt. Jól sportoltam, de igazán kiemelkedő sikereket nem értem el benne. Zene hallgatást a mai napig imádom.

5. Milyen volt az egészségi állapotok akkoriban? Sokat hiányoztatok-e? Volt-e valami krónikus betegségek

F.G.: fizikailag nem voltam sokat beteg. Nem hiányoztam sokat. Ilyen hosszú, problémát okozó betegségekre nem emlékszem. Fizikai szempontból teljesen ép voltam, mint egy átlagos korombeli.

E.J.: Semmi betegségem nem volt, nem hiányoztam ebből kifolyólag.

G.I.: Nem volt semmi komolyabb betegségem, kisebb megfázásokkal előszeretettel hiányoztam az iskolából. Megtanultam a higanyszálas lázmérőt a "kívánt értékre" beállítani, ami akkor is sikerült, ha végig néztek :-)

K.Á.: Sosem volt semmi bajom, nem is hiányoztam. Illetve nem igaz: általános iskolás koromban rájöttem, hogyan kell vakbélgyulladást szimulálni, amit a körzeti orvos néhány napos kiírással és jegeléssel kezel (ez kellemetlen, de megérte! :-)) Aztán a harmadik alkalommal azt mondta, hogy mivel ez ilyen gyakran előfordul, ezért a következő már műtét lesz - innentől kezdve sosem volt többé... :-)

O.Z.: Nem igazán voltam beteg, nem sokat hiányoztam. Mondjuk a közép iskola vége felé azrt néha néha "beteg" voltam, az orvos bevette és kiírt, ha nem volt kedvem dolgozatot írni vagy ilyesmi :)

P.D.: Sosem betegeskedtem, egyszer eltört a kezem, és hiányoztam hat hetet. Az orvos, ha megkértem, kiírt, nem is kellett hazudnom, hogy beteg vagyok. Ezt az ésszerűség határain belül végig használtam a tanulmányaim alatt, ha dolgom volt, vagy lazítani akartam, "kivettem" egy hét szabadságot.

T.M.: Nem voltam betegeskedő, de szimulálni jól tudtam, ha szükség volt rá egy-egy iskolai ünnep alkalmával.

6. Emlékeztek-e egy olyan történetre, amit egy tanárokkal vagy az iskolai személyzet egyik tagjával kapcsolatban éltetek meg? Pl egy beszélgetésre, vagy akár egy mozdulatra, nézésre? Arra vagyok kíváncsi, ti hogyan éltétek ezt át akkor? Leginkább a jók vagy a rossz élmények dominálnak?

F.G.: Nálam egyensúlyban van a jó és a rossz emlék magáról az iskoláról. Inkább tanárokhöz tudok ilyen kategorizálást rendelni, hogy jó emlék/rossz emlék. Általános iskolából a sok kiabáló, agresszív tanárra emlékszem, ettől lettek rossz emlékként elraktározva a fejemben. Akikhez jó emlék köt, azok érdekes dolgokat mondtak, lehetett velük beszélgetni a tantárgyakról. Annyira mélyen nem érintettek meg a rossz emlékek, mert elkönyveltem, hogy jobban csinálnám, ha én lennék a tanár helyében. A jó emlékek mélyebben rakódtak le. Amikor olvastam a kérdést, egyből a történelemtanárom jutott eszembe, akit nagyon sokat lehetett faggatni. Jól esett, hogy szeret velem beszélgetni, könyveket ajánlott, pár alkalommal ajándékba is hozott könyveket. Ez az általános iskola. A középiskola nekem két részre esik szét. Az első középiskolám nem volt jó. A tanárok többsége nagyon távolságtartó volt, éreztették, hogy nem szívesen vannak az iskolában. Kivéve az angoltanár, aki nagyon kedves és készséges volt. Volt egy nagyon sajátos, de eredményes módszere. Mivel tudta, hogy mindenki más szinten áll, ezért nem adott rossz jegyeket, hogy ne törje le a lelkesedést. Mindenkit fel is hozott egy tűrhető alapszintre. E miatt megbízta benne és belül kialakult felé egy kötődés. A sok kelletlen és ellenséges tanár miatt iskolát váltottam, hogy legyen elég tudásom az egyetemhez. Az új iskolában a legtöbb tanár segítőkész és lelkes volt, ezért szerettem oda járni. A rossz emlék a történelemtanárhoz kötött és a művészettörténetes tanárhoz. Mindkettő nagyon jobboldali volt és ezt belevitte az órákba. Úgy éreztem, hogy hülyének néznek, hiszen átláttam,

hogyan hazudnak. Ebből voltak konfliktusok, de tanteremben belül elrendeztük a két tanárral. Az is zavart volna, ha más politikai nézetet visznek az óráikba. Megjegyzem, hogy volt értelme szólni, mert például egyetemi történelem kurzusokon az ilyen ideológiával terhelt mesélős történelemszemléletre adták az elégtelent. Alapos forrásismeretet feltételeztek, amit részben megkaptam ezeken a középiskolai órákon. Kellemes emlék az akkoriban extanúvá váló tanárom volt. Nagyon sok bizalmas beszélgetésünk volt. Nagyon szimpatikus volt benne az, hogy bár nagyon mély dolgokról beszélgettünk, soha nem közeledett felém, végig barátként kezelt. Akkoriban már sokat csalódtam és ez a megtapasztalás visszaadta az élhető világba vetett hitemet, hiszen találtam egy olyan férfit, aki nem akart ágyba vinni. Bár a kérdés egy történetre vonatkozik. Mondjuk tőle megkérdeztük az egyik órán, hogyan kell egy matematikai tétel bizonyítását magolás nélkül megtanulni, mert ez kellett az emelt érettségihez. Megállt, ránk nézett, letette a krétát, leült az asztalhoz és elkezdte mondani ami alapján megúsztuk a magolást, mert 15 perc alatt helyére tette az ügyet. Ebben az a kellemes emlék, hogy a nézés/kréta letétele/leül "közénk" - olyan hatású volt, mintha megérezte volna a kétségbeesésünket. Valószínű megérezte és ez nagyon jól esett. Az esett jól, hogy megjelent egy ember a semmiből, aki kimutatta, hogy kedvel minket.

G.I.: Felső tagozatban egyszer a Himnuszt kellett énekelni az osztályban. Én tudtam, hogy nekem ezt nem szabad "saját lekiismeretem nem engedi" így nem is énekeltem. Az osztályfőnök erre hangosan rámkibált "G. I., nyisd már ki a szádat". Nagyon zavarba jöttem, és hirtelen átgondoltam, hogy ha kinyitom a számat az nem minősül éneklésnek, úgyhogy ki is nyitottam, de nem énekeltem. Erre több gyerek elkezdett nevetni éneklés közben, az osztályfőnök pedig (érthető módon) jól lekiabált mindenki előtt... Nagyon megalázva éreztem magam. Mivel semmi ünnepet nem ünnepeltünk meg, rendszeresen magyarázkodnom kellett, ami rendkívül kínos volt. Összességében negatív élményként éltem meg az iskolát, aminek az elsődleges oka a kirekesztettség volt.

E.J.: Igen. Nekem általában az irodalomtanáraink és az osztályfőnökök nyújtottak némi lelki támaszt, belük lehetett őszintén beszélni egyes problémákról. Középsuliban az irodalomtanárnőmtől tudtam meg - neki sokat meséltem arról, ami megy otthon - hogy rajtam érzelmi zsarolást alkalmaznak a szüleim és lelki terrort. Tőle hallottam ezeket a kifejezéseket először.

K.Á.: itt is inkább pozitív élményeim vannak. Pl. a biológia-tanárnőnkkel nagyon jó kapcsolatunk volt (alig néhány évvel volt idősebb nálunk, sulin kívül tegeződtek), sok közös programunk, bulink volt vele. De a legtöbb tanáromról jó élmények maradtak meg (az idő mindent megszépít???)

O.Z.: Igazából főleg a jó emlékek maradtak meg, tanárokkal soha nem voltak konfliktusaim.

T.M.: Sok a negatív élményem, főleg általánosból amikor pl. nem engedték, hogy énekkaros legyek, mert ott himnuszt is kell énekelni ezt persze nem mondták az elején így azt mondtam, hogy az lesz majd lekeltet mondanom vallási okok miatt. Kínos volt.

7. Gondolatok-e arra, amikor valami gondotok felmerült, akkor azt az iskolai dolgozók egyik tagjával beszéltek meg (Pl: iskolai pszichológus, szociális munkás, ha volt ilyen). Volt-e ilyen eset? Lett volna erre igényetek? (indoklás)

F.G.: Nem. Volt olyan eset, amikor nagyon-nagy problémám volt és beszélni akartam volna valakivel. Az iskolai dolgozók azért nem jöhettek szóba, mert nem értik meg azt a különleges légkört, ami a Tanúk között van. Nem látják át milyen elvek és szabályok mentén gondolkodunk, így a kikapuk logikáját sem látják (mármint azt, hogy milyen elvek mentén jelöljük azokat ki, miként mentjük fel magunkat a felelősség alól és így tovább). Tehát igényem lett volna, de az iskolai személyzet egy tagja sem felelt meg ezeknek a szempontoknak. A már említett egykori tanárommal beszéltem erről az ügyről, de nem mint tanárral, hanem mint a gyülekezetből ismert, megbízható hittestvérrel. Sajnos nagy gond az, hogy a kívülállók nem értik a gyülekezeti életmód logikáját.

G.I.: Nem volt ilyen, de ha lett volna sem mertem volna megosztani semmi ilyen érzést, problémát vele félve attól, hogy beláthatatlan következményei lennének ha ez édesapám tudtára jutna.

E.J.: Egy esetben szerettem volna, amikor már nagyon elegendő volt, a gyermekvédelmissekkel beszélni. El akartam költözni otthonról 17 évesen, de apám azzal fenyegetett, hogy a rendőrséggel hozat haza. "amíg itthon laksz és az én kenyeremet eszed, addig azt csinálod, amit én mondok!" Erről lettem egy korábbi rossz tapasztalatom miatt, mivel az első párkapcsolatomban egy családvédelmi intézet segítségét kértük, hogy a párom, huszoneves lány ne az utcára kerüljön, hanem haza költözhessen... a családvédelmisek csak felhívták a szülőket és súlyosbították a helyzetet, végleg megutáltak. Továbbá ezek a szakemberek az általános nézet szerint olyan bénák. A szexuális felvilágosítók és a drogprevenciós előadások teljesen ciki, "tök gáz" megítélésük a diákok körében. Egyrészt, már mindent tudnak ezekről, másrészt legalább nem kell tanulni egy órán. Az osztály miatt őszinte kérdések, ha lennének, sem hangzanak el, ez kellemetlen a diákoknak a többiek előtt. Az előadók, nem a diákok korosztálya, nem értik igazán a fiatalság problémáit. Hát még egy szektában nevelkedett gyerek problémáit. Ezek az iskolai pszichológusok nem hiszem, hogy segítettek volna bárkinek is. Tapasztalatom szerint az osztályfőnökök és a magyartanárok azok, akikkel lehet lelkizni; velük sűrűn találkozok a diák, van kötődés, meg lehet nyílni előttük. De mindig megkértem a tanárait, hogy még véletlenül se említsék meg ezeket a beszélgetéseket a szüleimnek.

Meg gondoljunk bele: ha otthon kiderül, hogy a gyerek mások előtt kiteregette a szennyest egyrészt semmi sem fog változni, másrészt csak súlyosbodik a helyzete, "saját magát szívatja meg". Nem tudom elképzelni, ezek a szakemberek hogyan segíthetnének, pláne szektások gyermekein, az még egy sokadik dimenzió. Bár foglalkoznak a témával, nem élük meg, idegen tőlük a diákok világa, csak kívülről próbálnak "könyvből" segíteni szerintem, ez lényegében semmit sem ér. Talán, ha heti pár órán bent ülnének a teremben... Oké, akiket rendszeresen vernek, éhezhetnek vagy erőszakolnak az alkoholista szülők ott esetleg tudnak segíteni, ha egyáltalán kiderül.

K.Á.: nem volt ilyen lehetőség akkoriban, de nem is volt rá szükségem. Mondjuk, Tanú-gyerekként úgy neveltek, hogy minden megoldás a Bibliában van, illetve a gyülekezeti véneknél, tehát világiakhoz nem fordulunk, mert csak rossz tanácsot adhat.

O.Z.: Nem igazán volt szükségem erre, legalábbis én így éreztem.

T.M.: Nem soha nem gondoltam erre, örültem neki ha békén hagy mindenki. A problémáimat mindig én oldottam meg soha senki nem segített.

8. Kérlek, nézzétek meg az alábbi videót¹⁷⁷ (magyar összegzés mellékelve), ami az egyik leghíresebb személyről szól, aki részben ugyan, de a JT vallás hatása alatt nőtt fel. Ha elvonatkoztatunk a zenétől, ami ízlés dolga, foglaljátok össze, milyen gondolatokat, érzéseket indított el bennetek a film.

<https://www.youtube.com/watch?feature=endscreen&v=CDAcamPjPH0&NR=1>

Talán nem mindenki beszél angolul, és a szöveg egyes helyeken nehezen kivehető, ezért készítettem egy összefoglalást:

Michael idősebb testvérei egyfajta idollá váltak és nagy közönséget vonzottak. Az idősebb fiúk lányokkal kezdtek szexuális kapcsolatot, míg a két fiatalabb fiú ugyanabban a szobában alvást tettek. Michael el akarta mondani ezt a JT anyjúnak, de az apjuk nem engedte ezt neki, így a fiatal fiú a két szülő különböző világnézete között küszködött. Michaelnek választania kellett, hogy engedetlenkedik az apjának, vagy hazudik a hőn szeretett anyjának. Ez különösen nehéz volt számára, mivel nagyon érzékeny lelkiútú fiú volt. Végül is úgy döntött, hogy megvédi az apját, és hazudik annak a személynek, akiben egyedül bízhatott, az anyjának. 14 éves korára már annyira eltávolodott a saját szexuális identitásától, hogy "aszexuálissá" vált (olyan személlyé, akit nem érdekel a szex).

Bármire szabadon asszociálhattok:

G.I.: MJ-t nehezen tudom elvonatkoztatni a zenétől, és ugyanígy a JT gyermekkorát is nehezen tudom elvonatkoztatni a zenéjétől. Szinte minden egyes dalában felfedezni vélem a JT befolyást, valószínűnek tartom, hogy nem lett volna belőle ekkora világsztár, ha nincs kapcsolatban a Tanúkkal.

Mégis milyen érzéseket indított el? Tőszavakban: együttlérzés MJ iránt, azonosulni tudok a fájdalmával, dühösség, csalódottság, tehetetlenség érzése, döbbenet.

F.G.: Nem láttam még ezt a filmet, de majd szeretném megnézni, láttam, hogy teljes hosszában fel van rakva. Köszönöm, ez érdekes lesz. A lényegre térve, MJ szülei annyiban Tanúk voltak, hogy édesanyja teljesen az, az apja megállt egy ponton és ha életmódjában, viselkedésében nem is JT-ként viselkedett, nagyvonalakban azért nem ellenezte, sőt szorgalmazta a gyülekezetnek megfelelő neveltetést. Ez képmutatás volt és azért értem meg a Jackson-gyerekeket, mert ugyanilyen képmutatás jellemezte az én gyermekkorom is. A képmutatást most nem minősítésként mondom, hanem értéksemleges fogalomként. Kifele mindig mutattuk, hogy mi JT-család vagyunk, közben meg teljes mértékben nem voltunk JT-módjára élő emberek. Nekem ez jutott eszembe a film alatt. Amíg nem lettem tizenéves, addig nekem ez volt a természetes. Vagyis nem gondoltam, hogy ez a gyülekezetnek játszott élet csak egyesekre jellemző, mert azt hittem, hogy mindenki így él, a JT-lét csak egy különös vallás a katolikushoz képest, de csak egy szerep, amit a megfelelő időben mindenki eljátszik. Az, hogy más ruhában járunk amikor JT-k vagyunk, bennem valami gyermeki logika útján még igazolta is: a ruha segíti a szerepjátszást. Emlékeztet, hogy most JT-ként kell viselkedni. A film végén olyan érzésem is volt, hogy a MJ-t nem is a vallási norma megsértése, hanem a szülei közötti öröklődés viselte meg, mivel döntenie kellett a szülei között. Azt, hogy aszexuális lett, nem nagyon hiszem, de ez csak egy kósza gondolat. E kósza gondolattól függetlenül nekem a gyülekezeti lét nagyon nem aszexuális volt. Engem folyamatosan a szexualitás felé terelt. Bár mondták vagyis inkább írták, hogy mennyi mindent nem szabad, azért ezzel mégis arra irányították a figyelmem, hogy a szexualitás minden helyzetben potenciálisan benne van. Ez jól illeszkedett ahhoz a korábbi tapasztalatomhoz, hogy a gyülekezeti lét kettős, van egy megjátszott szerep és a valódi élet. A szexualitás is ilyennek tűnt, hogy az

¹⁷⁷ Michael Jackson, aki Jehova Tanúi befolyása alatt nevelkedett, barátai révén kaphatunk bepillantást a korai gyermekkor néhány történetébe, mely a művész egész életére kihatott

erkölcsösségünk bizonyítása tulajdonképpen annak hangoztatása, hogy készen állunk, nyitottak vagyunk bármire. Számomra ezt sok minden igazolta amíg gyerek voltam. Például amikor az öreg vén azt mondta, hogy csinos nő, akkor a kezével egy mellett mutatott magának, mintha a csinos nő azt jelentené, hogy piszok jó mellei vannak. Akkor 70-75 éves lehetett és számomra azt igazolta, hogy a bácsit is még keményen érdeklik a mellek, a csinos nők. Akkor azért megdöbbsentem. Összességében, de már a gyermekkorom után, kiváltott ez az egész valami olyasmit belőlem, hogy nekem nem kell férj, úgyhogy MJ aszexuálisnak gondolt magatartása talán félig igaz is lehet. Vagy csak elfordult a nőktől. Nekem ezek jutottak eszembe a filmről.

E.J.: MJ szerintem egy próféta jellegű ember volt. Az emberiség sorsát érintő üzenetei, klipjei [Earth song nagyon ütős!] egyértelmű JT áthallással-párhozammal rendelkeznek, a hatás nyilvánvaló. Szegényt félre nevelték és ez egész életére kihatással volt. Szerintem nem volt pedofil, ezzel csupán bemocskolni szeretnék az őt nem igazán értő emberek, haszonszerzésből. A művészeket kevesen értik. A tanú gyermekeket is. Aki mindkettő volt, azt még kevésbé.

K.Á.: nem sok hozzáfűznivalóm van a kliphez. Szerintem fantasztikus tehetség volt, de ugyanakkor ellentmondásos egyéniség (átalakulása "fehér emberré", a gyerekekhez fűződő furcsa kapcsolata, stb.)

T.M.: Érdekes személyiség volt Jackson, szerintem az hogy JT között nevelkedett mindenképpen adott a zenéjéhez, személyiségéhez egy pluszt amivel másabb lett, mint az átlag 'normális' ember. Ezt sokszor magamon is érzem, szerintem soha nem tudnék már olyan lenni, mint a többi ember, mindig kifogok lógni a sorból, és ezt részben a JT vallás hatásainak köszönhetem.

9. Az alábbi táblázatban olyan mellékneveket találtok, melyek az iskola szóval, ahogyan az a ti emlékeitekben feljön, összekapcsolhatóak. Kérlek értékeljétek ezeket 1-5-ös "osztályzatokkal" (az 1-es az első kifejezéshez áll közelebb, az 5-ös a másodikhoz). Ne sokat gondolkodjatok a válaszokon, és nem is kell a logikát keresni, csak hallgassatok az első megérzésre.

Az "iskola" számomra:	K.Á.	F. G.	G.I.	O.Z.	P.D.	E.J.	J.É.	T.M.
Taszító....vonzó	5	4	1	4		2		3
Népszerű....népszerűtlen	3	5	5	2		2		2
Újító....hagyományhű	2	4	2	2		4		2
Tanuló....tanító	1	3	5	5		1		4
Férfias....nőies	3	5	3	1		1		2
Megközelíthetetlen....megközelíthető	4	2	2	4		5		1
Barátságos....rideg	2	2	5	3		2		4
Ünnepélyes...hétköznapi	4	5	4	3		5		3
Sötét....világos	4	5	3	3		1		2
Elnyomó.....felszabadító	4	2	1	3		2		2
Magány....társaság	5	3	3	3		5		2
Intelligens.....buta	2	4	4	2		1		1
Csoportos....egyéni	2	4	2	3		1		4
Szabad....elnyomó	2	4	5	3		4		2
Édes....savanyú	2	4	4	3		2		2

10. Vannak-e olyan kapcsolataitok életben ma, melyek a gyermekkorotokban szövődtek? Ha igen, akkor ezek honnan származnak? (osztálytárs, szomszéd, rokon, gyülekezeti tag...stb...erre már volt, aki válaszolt)

F.G.: Ha alaposabban átgondolom, akkor elég sok. A rokonságunk hatalmas, abból elég sok kapcsolat aktív. Néha úgy érzem, hogy túl sok aktív, de rokont nem akarok leépíteni, később ki tudja mi lesz. Például amikor ide kijöttem, akkor is távolabbi rokonaim segítettek lakni, beilleszkedni. Iskolából a már említett egykori tanárom, a gyülekezetből is jó sokan. Azok is, akiket kiközösítettek, de az aktív ott maradt emberekből is sokkal összejártunk Budapesten és van sok aki írogat a mai napig is. Ez a gyermekkori ismerősi kör elég nagy. Ha csak azokat számolom, akikkel aktív a kapcsolat, bőven 60 felett van.

G.I.: Igen, az egyik legjobb barátom ma is az egyik középiskolai barátom.

E.J.: A feleségemmel az általános iskolában egy osztályba jártunk. A gyülekezetből, ahova hosszú évekig jártunk csak a kiközösített, elkülönült tagok tartják velem a kapcsolatot. Az aktív barátaim nagyrésze kb. 30-35 éves. Kicsit passzívabb barátaim, de a mai napig kapcsolatban vagyok velük, a középiskolás barátaim, 4 fő. Velük rendszeresen összejárunk 2-3 havonta, esetleg nyaralni is együtt megyünk.

O.Z.: Csak rokoni kapcsolatok. Az osztálytársakkal csak neten tartjuk a kapcsolatot, nem túl szorosan. Egyetlen gyülekezeti kapcsolatom van, egy idős néni, aki bár aktív tanú mégis nagyon szeret és támogat.

K.Á.: néhány korábbi osztálytársammal ma is tartom a kapcsolatot, bár nem nagyon gyakran. Ezen kívül nem maradtak kapcsolataim a gyermekkoromból.

T.M.: Elkülönültekkel tartom a kapcsolatot, barátnőm is az. Rokonaimmal szinte alig beszélek.

11. Milyen kapcsolatokat van a szüleitekkel és a rokonaitokkal, így hogy már nem vagytok számontartva, mint a gyülekezet tagjai?

F.G.: A szüleim a példám látva akartak kikerülni a gyülekezetből. Amíg tartottak ellenem az eljárások, addig Apu nem szólt bele semmibe, mert vén volt és a pártatlanság hiánya miatt nem akart semelyik oldalon sem állást foglalni. Amikor megszületett rólam a döntés, akkor leültünk hármasan beszélni, a szüleim és én. Elkezdtek azon agyalni a beszélgetés alatt, mennyire jól jártam, hogy engem már nem ellenőriz a gyülekezet. Akkor kiderült, hogy Apuék alapvető kérdésekben is velem értettek egyet, a gyülekezetben lévő többi vén eljárása nagyon kiábrándította őket. Anyu azt mondta, hogy az a szervezet, amelyik ilyen módon hoz meg fontos kérdéseket, az rossz hely. Így ő már a beszélgetés elején kijelentette, hogy el akar különülni. Apu sem sokat gondolkodott rajta. Szerinte a többi vénnel való bizalmas viszonyra való tekintettel a véneknek máshogy kellene kezelnie az ügyemet. Azt mondta, hogy ilyen módon mindenkit ki lehetne közösíteni, csak akarat kell hozzá. Ő már rég nem hitt a szervezetnek, sok tanítással tudatosan szembefordult, benne is megérett az elkülönülési vágy. Pár hónapot harcolnia kellett, hogy a gyülekezetben bejelentsék, mert először titkolták és még előadást is osztottak neki. Aztán megfenyegette a többi vént, hogy ő az egész gyülekezet előtt felolvassa az elkülönülő levelet, ha nem jelentik be a döntését. Így lettek elkülönültek. A rokonság fele kiközösített vagy elkülönült, soha, semmit nem befolyásolt a családon belül, hogy ki van bent és kint. Az egész gyermekkorom úgy ment el, hogy emberek hol kint vannak, hol bent. A szervezeti szabályokat megszegve a kiközösítettek, elkülönültek is családtagok maradnak, eljöttek vendégsébe, ettek, beszélgettünk, vitakoztunk. Velem sem éreztetik, hogy változott volna valami.

G.I.: A közvetlen családom egyáltalán nem tartja velem a kapcsolatot, még online sem.

E.J.: Mivel már a szüleim is elkülönültek, így nincs hatással a kapcsolatunkra a vallás. Úgy mondanám, hogy miután kiléptek a vallásból sokkal normálisabbak és nyitottabbak lettek, nem depressziósok, nyugodtabbak bár más, korábban a vallás miatt 22 évig elnyomott problémák így a felszínre kerültek, azok teljesen az ő dolguk. Sajnálom, hogy ez már az én és az öcsém gyermekkorára után következett be, de így is jobb, mint a semmi. Aki behozta a családba a vallást, az apai nagymamám és az ő férje, akik JT, velük fél évente 1x 2x találkozunk, felszínes beszélgetésekkel DE, édesanyámmal például egyáltalán nem tartják az elkülönülése óta a kapcsolatot, ha jól tudom, azóta nem is beszéltek. Az anyai nagyszülőkkel, akik "világiak" és akikkel korábban mi hanyagoltuk a kapcsolatot, velük viszont megjavult a viszony, gyakran látogatjuk őket és már az ünnepeket is együtt tartjuk velük.

K.Á.: Édesanyám már nem él, nagyszüleim sem. Apám keménylelkű JT, aki azóta minden kapcsolatot megszakított velem. Fiú féltestvérem szintén. Ezzel szemben nem JT rokonaimmal a kilépésem óta erősödött meg (vagy lett egyáltalán) kapcsolatom, aminek nagyon örülök. Sőt, most látom, hogy többségüknél jóval erősebb a családi szeretet és kötődés, mint a "szeretetről megismerhető" JT-k között.

12. Hogyan tekintetek most, felnőttként a saját gyerekkorotokra?

T.G.: A jelenből úgy látom, hogy más gyülekezeti gyerekekhez képest egyszerűbb életem volt - ami a gyülekezettel való dolgokat illeti. A szüleim nagyon máshogy gondolkodtak, mert néhány éves koromban történt egy családon belüli tragédia a vérkérdés miatt, ami megtörte őket. Ezért nagyon távol tartották a gyülekezeti előírásokat a családunktól a tragédia után. Ugyanakkor a szüleim nagyon nyitott házasságban éltek, ami bennem összekuszálta a családról alkotott képet. Volt olyan, hogy Anyu is és Apu is más mellett ébredt fel, de együtt vacsoráztunk! A "szeretők" nem voltak jelen, csak mi. Valószínűleg ez is hatott arra, hogy nem akarok magamnak férjet, gyerekeket. Nem biztos, hogy így van, de az ő kudarcuk nyomot hagyott bennem. Ők ezt nem tekintik kudarcnak, van egy különleges ideológiájuk a saját helyzetükre. Szerintük a családot nem bomlasztották fel és nem kellett elvtelen kompromisszumokat kötniük. Van bennük ragaszkodás egymás felé, de a szexuális érdeklődésük nem egymásra terjed ki. Tehát bennem a szüleimmel szemben egyszerre van harag, értetlenség, de megvan a hála és a tisztelet is. A gyülekezettel szemben csak rossz érzéseim vannak, hiszen elvették két családtagom, butaságokat tanítottak igazságként, szinte mindig szembefordultak velem, állandóan bántani akartak.

Bár engem kiközösítettek parázsnaság miatt, azért a bírói tárgyaláson teljesen felhevülten követelték a részleteket, így nem is mentem el a második tárgyalásra. Minek beszéljek nálam nálam jóval idősebb, szexuálisan felhevült emberekkel a saját magánügyeimről??? Sok dolgot tudok róluk, őket is ki lehetne zárni, sokkal inkább, mint engem. Tehát a gyülekezetre haragszom. Ez nem egy szelíd harag, hanem tele van indulatokkal. Soha, senki nem kért bocsánatot az okozott sérelmekért! Az iskolával alapvetően közömbös élményeim voltak. Gimnáziumba szerettem járni, az egyetemet szerettem, de nagyon szenvedtem. Sokszor reggel 7-kor már nem voltam otthon és este 9 előtt riktán értem haza. Érthetetlen, hogyan tudtam 3,5 évig kibírni. Ma már nem menne. Ezt csodálom magamban, mert ma már a felére sem lennék képes.

G.I.: Mindenképpen kettős gyerekkorom volt, sok jót és sok rosszat is kaptam. A jóknak örülök, a rosszakat pedig igyekszem előnyömré kovácsolni.

K.Á.: sok örömet tapasztaltam, de azokat beárnyékolta az, hogy ezek nagy részét el kellett titkolnom a gyülekezet előtt. Ugyanakkor oda is szerettem járni, de összességében mégis inkább korlátozásként éltem meg a fiatalkori életemben a JT-nevelést, hatásokat. Utólag, "felszabadult" fejjel még rosszabbul élem meg az akkori korlátozásokat. Akkoriban nem éreztem annyira rossznak.

T.M.: Rokonaimmal nem tartom a kapcsolatot, vagy csak alig, amitől eleinte nagyon szenvedtem és részben magam hibáztam, de szerencsére ez változott és már nem okolom magam azért, hogy nincs velük kapcsolat, hisz Ők hagytak el engem.

13. Szerintetek megkönnyítené egy iskolai szociális munkás jelenléte a mai JT családokban növekedő gyerekek helyzetét? Ha igen, miben, ha nem, miért nem

G.I.: Szerintem nem, mert nem nyílnának meg nekik, sőt ha a szülőknek tudomásuk van róla, akkor tiltanak a gyereket tőle. Sokkal jobbnak látnám valamilyen online segítségnyújtási forma kialakítását, ahol akár valós név nélkül is segítséget kaphatnának a fiatalok. Hasonló blog már működik felnőtteknek, de a fiatalokat is célba lehetne venni.

F.G.: Ez sok mindentől függ. Elsősorban attól, hogy az iskolai szociális munkás milyen egyéniség. A kereső időszakomban, amikor már kiábrándultam a Tanúkból, nagyon kerestem a válaszokat, sok bennem élő, nyugtalanító kérdésre. Azt kellett megélnem, hogy mindegy milyen kapun megyek be (úgy értem: mindegy melyik intézménybe), mindig azon múlt, hogy kértem-e segítséget, ki ült ott. Amikor mogorva, karcos embert láttam, elmenekültem. Értettem, hogy éppen rossz pillanata van, de attól még nem akartam megnyílni. Egy bizonyos ügy miatt elmentem a helyi családsegítőhöz is, ahol beszéltem az egyik szocmunkással. Olyan mértékű agresszivitást éreztem benne, hogy inkább hagytam az ügyet. Neki csak egy újabb akta lettem volna, akit meg kell oldani. Ilyen magatartás jellemezte az iskolai tanárok nagy részét is. Ha az iskolai szociális munkás Tanú volt, akkor a kilépésének a pillanatnyi helyzete befolyással van arra, ahogyan reagál. Gondolok olyan kérdésekre, hogy mennyiben mehet szembe a szülei akaratával a prédikálásban egy 15 éves gyerek vagy veszélyes felekezetnek tartja-e a szociális munkás Jehova Tanút. Ha pedig kívülről, aminek nagyobb az esélye, akkor nem érti meg a dilemmákat, ami fontos, mert ezeknek a gyülekezeti életéhez kötődő dilemmáknak nagyon speciális vetületei vannak. Biztosan van erre a szociális munkás szakterületnek valami megoldása, csak ezt a részét nem látom, mert soha nem foglalkoztam vele. Amit írtam, az első vélemény. Alapjában véve jó lenne, ha az iskolákban lenne pár segítségkérésre alkalmas hely: iskolaorvos, pszichológus, szociális munkás és néhány más (továbbtanulósos ügyekre, munkavállalási ügyekre is), ezek hiányát azért nagyon megéreztem.

E.J.: Szerintem csak szektaismerettel rendelkező szoc. munkás lehetne segítségére a JT elnyomás alatt sínylő gyerekeknek. A legjobban persze egy volt JT szociális munkás, aki a JT diákokat látogatná meg körözve az iskolákban beszélgetne velük. Egy mezei szoc. munkás nem sokban könnyítené egy JT gyerek életét, nem igazán értené a problémáit.

K.Á.: Nehéz kérdés. Azt gondolom, hogy az átlag JT fiatal nem fog hozzá fordulni, hiszen azt tanulja folyamatosan, hogy a világi segítség többet árt, mint használ. Ezzel szemben azok, akik már "kifelé nézegetnek", akiket nyomaszt a kettősség, akikben túl erős a világi pozitív élmények hatása, azok számára talán segítséget jelenthet. Visszagondolva magamra: szerintem én ebbe a második csoportba tartoztam, de még így is túl erős volt a gyülekezeti, és főleg az apámtól jövő hatás, emiatt úgy érzem, még én sem mertem volna segítségért folyamodni, félttem volna a következményektől.

T.M.: Szerintem Magyarországon ez még gyerek cipőben jár. A családok nem engednék, hogy bárki is beleszóljon abba, hogyan nevelik a gyermekeket, főleg nem JT családok. A gyerekek meg nem mernék a segítséget igénybe venni, mert félnének a retorziótól amit otthon kapnak a szüleiktől.

14. Befejezésként, kérlek foglaljátok össze, hogy hogyan éreztétek magatokat az interjú alatt? Mire gondoltatok, amikor megtudtátok, hogy lesz egy ilyen felmérés?

G.I.: Örültem, hogy a kérdéssel kezdenek foglalkozni egyre többen, nagyon nehéz ügy az egész, de ha senki nem

tesz semmit, akkor nem lesz előrehaladás. További sok erőt és kitartást kívánok a felmérés készítőjének.

F.G.: Amikor megtudtam, hogy lesz, nagyon örültem. Azért örültem, mert a Tanú-lét szerintem olyan komoly probléma, amivel a segítő foglalkozásokban elég keveset foglalkoznak. A legtöbbször azt életem meg, hogy abszolút értetlenek azzal kapcsolatban amit elmondok és nem is haragudtam, hiszen nincsenek a témában (nem hagyományos vallású szülők gyerekei) szakkönyvek. Azt gondolom, hogy egyre nagyobb azoknak az aránya, akik nem a hagyományos vallásokban nevelkednek. Nem csak a neoprotestáns mozgalmakból kinőtt felekezetekre gondolok, hanem a világméretű népmozgásokra is, ami előbb-utóbb eléri Magyarországot is. Én itt éve néha tapasztalom, hogy milyen az, amikor egyszerre kínaiak, sinto japánok, muzulmánok, zsidók, hinduk, mormonok és minden más egyéb nagy tömegben egyszerre vannak jelen. Ezek egyike sem "hagyományos" vallás és a Tanúk is ezek egyike. Ezért örültem ennek az interjúnak, mert a véleményeinkből kirajzolódhat valami, ami az utókor gyerekeinek segít. A gyerekek bizonyos értelemben kényszer alatt vannak és két tűz közé kerülnek, csak a hatalmas fokú alkalmazkodóképességük menti meg őket, de nem kellene így lennie. Mehetne ez konfliktusok nélkül is. Ezért örülök, ha ilyen kutatásokról hallok és drukkolok is a sikerükért. Az interjú alatt nem éreztem semmi különlegeset. Itt is járok egyetemre, otthon is jártam, már megszoktam, hogy kutatásokban kell részt vennem, mert mi (egyetemisták) könnyen elérhetők vagyunk :)

E.J.: Örülök, hogy valaki foglalkozik ezzel a problémakörrel. A kérdésekre válaszolva kicsit fura érzés volt, hogy ennyire kiadom magam, ilyen mélységekben... amúgy ilyenekről nem is kérdezett még senki. Ha jó kezekbe kerül a kutatás, a megfelelő intézkedéseket mozgathatja elő, JT romboló hatását társadalmi összefogással kell megállítanunk, ez nem csak a volt tagok felelőssége, hanem azoké is, akik tudnak ezekről a dolgokról.

K.Á.: abszolút pozitívan, lelkesen fogadtam ezt a lehetőséget, és ugyanígy várom az esetleges folytatást is. Remélem, hogy a kutatás eredménye segítségére lesz másoknak, hogy a saját életüket éljék, és ne mások által rájuk erőltetett életet.

T.M.: Örültem neki, hogy esetleg ezzel segíthetek másoknak, fiataloknak is akár akik hasonló cipőben járnak, mint én régen. Én szerettem volna ha olvashattam volna hasonló érzéseket amikor még tizenéves voltam, valószínűleg jobban éreztem volna magam attól a tudattól, hogy nem vagyok egyedül az érzéseimmel.

Ezek voltak a kérdések, köszönöm mindenkinek a részvételt.

Felhasznált irodalom

- Andorka R. (2006) *Bevezetés a szociológiába*, Budapest: Osiris kiadó
- Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 1412-es ajánlás (1999) *A szekták illegális működése*, <http://www.claritas.co.hu/dokumentumok/europaitanacs1412.pdf> [Letöltés ideje: 2013.03.04]
- Barney Zwartz (2013) *Child in Jehovah's Witness Court Bid*, In: The Age Victoria Febr 19. Letölthető: <http://www.theage.com.au/victoria/child-in-jehovahs-witness-court-bid-20130217-2elcg.html> [Letöltés dátuma: 2013.7.17]
- Barney Zwartz (2013) *Ex-Jehovah's elder facing sex charges*, In: The Age Victoria Febr 19. Letölthető: <http://www.theage.com.au/victoria/exjehovahs-elder-facing-sex-charges-20130218-2enj4.html> [Letöltés dátuma: 2013. 7.17]
- Berman, C. B. (1996. Jankó Judit szerkesztésében) *Ökológiai megközelítés az iskolai szociális munkában* In: Iskolai szociális ismeretek, Szöveggyűjtemény, Pécs: Comenius Bt.
- Biblia* (1988) Károli Gáspár fordítása, Budapest: Magyar Biblia-Tanács
- Büntető törvénykönyv (1978) IV. tv.
- Cselényi I. G. (1993) *A szekták és az iskola* In: Pedagógiai műhely, 19. évf. 3. sz. p 17-20.
- Demeter J. (2006) *Félelem vagy szeretet* Letölthető: <http://fajlok.apostoli.hu/pdf/felelem.pdf> [Letöltés ideje: 2013. 10.11]
- Eimuth K-H. (1999) *A szektások gyermekei* KAIROSZ KIADÓ
- Endraß, E. – Kratzer, S. (2006) *Megbetegítő hit? - Kiutak a válságból*, Budapest: Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója
- Fazekas Cs. (1996) *Kisegyházak és szektakérdés a Horthy-korszakban*, Budapest: Teljes Evangéliumi Diák- és Ifjúsági Szövetség Szent Pál Akadémia
- Féja G. (1984 Féja Endre összeállításában), *Reszketősök, adventisták, lélekidezők és Jehova Tanúi, Mutasson példát az egyháznak!* In: Magyar haláltánc, Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó
- Fors, A. R. (2012) *Adele, et al., Jehovah's Witnesses, Hells Angels, Serial Killers, Dissociative Identity Disorder and a 14-year-old Run-Away*, Smashword Edition, Letölthető: <http://www.smashwords.com/profile/view/adelef> [Letöltés dátuma: 2013. 7. 15.]
- Gergely J. (2003) *Szekták Magyarországon*, In: Jean Vernet: Szekták, Budapest: Új Palatinus-Könyvesház Kft.
- Hassan, S. (1990) *Combatting Mind Controll*, Vermont: Park Street Press
- Hegy Gy. (2000) *Európai szemmel a szektákról: az Európai Tanács "A szekták illegális tevékenysége" címmel közzétett ajánlásainak áttekintése* In: Theologiai szemle, 43. évf. 2. sz. p 111-115.
- Ism. (2012) *Candace Conti Awarded \$28M In Jehovah's Witness Sex Abuse Case*, In: The Huffington Post, June 16. Letölthető: http://www.huffingtonpost.com/2012/06/16/calif-jury-awards-28m-in-_n_1602997.html [Letöltés dátuma: 2013. 7. 17]
- Iványi G. (1997) *A Magyarországi Jehova Tanúi küzdelmes évtizedeiről* In: Beszélő 2.évf. p 56. Letölthető: <http://beszelo.c3.hu/cikkek/a-magyarorszag-jehova-tanui-egyhaz-kuzdelmes-evtizedeirol> [Letöltés ideje: 2013.7. 16]
- Jankó J. (Bábosik István-Torgyik Judit szerk. 2009) *Szociális szakértelem az iskolában - iskolai szociális munka* In: Az iskola szocializációs funkciói, Budapest: Eötvös József Könyvkiadó
- Jehova Tanúi (2012) *Minden Vének Testületének címzett jogi kérdésekkel kapcsolatos eljárásmodok* (április 9.) 1163 Budapest, Kövirózsa utca 1.
- Jehova Tanúi hivatalos honlapja, *Gyakori kérdések: Önök kerülnek a vallásuk korábbi tagjait?* Letölthető: <http://www.jw.org/hu/jehova-tanui/gyakori-kerdesek/kikozosites/> [letöltés ideje: 2013.08.14.]
- Kamarás I. (2009) *Vallásosság, habitus, ízlés (kutatási jelentés)*, Budapest: Loisir Kiadó
- Kinda I. (2008) *Hívők. Egyház és szekta hatása egy székely falu cigány lakosságára* In: Mediárium: Kommunikáció - Egyház - Társadalom, 2. évf. 3-4. sz. p 25.

- Lifton, R. J (1961) *Thought Reform and the Psychology of Totalism - Study of Brainwashing in China*, Harmondsworth, Middlesex, England: Penguin Books Ltd
- Lugosi Á. – Lugosi Gy. szerk. (1998) *Szekták - Új vallási jelenségek - tanulmányok, dokumentumok*, Budapest: Pannonica Kiadó
- Makkai S., Dr (1917): *A szekták keletkezésének lelki okai*, Kolozsvár: A Kálvin-Szövetség Kiadásában, Stief Jenő és társa könyvsajtója
- Máté-Tóth A. - Nagy G. D. szerk. (2008) Szegedi Vallástudományi Tanszék *Vallás a társadalomban* 3. kötet, *Vallásosság-változatok. Vallási sokféleség Magyarországon*. Szeged: Jate-Press
- Máté-Tóth A. (Gombos József – Kis Mária Rita szerk. 1998) *Szekták, vallásszociológiai megközelítésben* In: A kisebbségekből álló társadalom konfliktusai, Szeged: Multikulturális Oktatási Program, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó
- Mervay M. (2004) *A szekták a gyermekvédelem szempontjából*, JEL Könyvkiadó
- Mesterházi Á. (Mikonya György- Szarka Emese szerk. 2009) *Jehova Tanúi* In: Új vallásos mozgalmak és a pedagógia, sajátos nevelési problémák az iskolában, Budapest: ELTE Eötvös Kiadó
- Moksony F. (2005) *Társadalmi mobilitás és öngyilkosság*, In: Demográfia, 1. sz. p 7.
- Nemzetbiztonsági Hivatal Évkönyv (2007) *A Nemzetbiztonsági Hivatal fő tevékenységi irányai, A társadalomra veszélyes "vallási" mozgalmak* 7/3. Elérhető: <http://www.kszs.org.hu/archiv/jogtar/4szakany/nbhevk.htm#17> [letöltés ideje: 2013. 04. 4.]
- Sarkadi-Nagy M. (2011) *"Erőlteti a transzfúziót": az orvosoktól gyűjtöttek adatokat a jehovások*, In: HVG, Elérhető: 2011.7.27, http://hvg.hu/itthon/20110727_jehova_tanui_orvos_adatbazis (letöltés dátuma: 2013.08.13)
- Seidman, I. (2002) *Az interjú, mint kvalitatív kutatási módszer*, Budapest: Műszaki Könyvkiadó
- Síklaki I. (2006) *Vélemények mélyén*, Budapest: Kossuth Kiadó
- Sprog, A. (2013) *Jehovah's Witnesses under fire*, In: Nyheder 25/07/2013 Elérhető: http://www.dr.dk/Nyheder/Andre_sprog/English/2013/07/25/132435.htm [Letöltés dátuma: 2013. 08. 01.]
- Süle F. (1990) *Vallás vagy pszichoterápia*, Budapest: Animula kiadó
- Süle F. (1997) *Valláspatológia*, Szokolya: Gyúró Art-Press
- Szalai A. (2001) *Jehova és a szervezet*, Budapest: Apológia Kutatóközpont
- Szenes M. (2009. Mikonya Gy.- Szarka E. szerk.) *Új vallási mozgalmakba belépett fiatalok életútjellemezői a megtérést megelőzően* In: Új vallásos mozgalmak és a pedagógia, sajátos nevelési problémák az iskolában, Budapest: ELTE Eötvös Kiadó
- Szilcz D. (1996) „Hazatalálók” In: Vigilia 61. évf. 4. p 273-274.
- Török P. (2007) *És (a)mikor destruktívak?, az új vallási mozgalmak szociológiája és hazai helyzete*, Budapest: Semmelweis Egyetem mentálhigiéné Intézet, HÍD Alapítvány, Párbeszéd Alapítvány kiadásában
- Törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról (2011) CCVI. tv.
- Tóth P. szerk. (2005) *Rézler Gyula válogatott tanulmányai 1934-1944*, Budapest: Gondolat Kiadó
- Vernette, J. (2003) *Szekták*, (fordította: Molnár Miklós) Budapest: Új Palatinus-Könyvesház Kft.
- Vicsek L. (2006) *Fókuszcsoporthoz*, Budapest: Osiris Kiadó
- Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (1989) *Az Iskola és Jehova Tanúi*, Selters/Taunus: Szerző
- Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (1989) *Segítsünk másokat, hogy imádják Istent!* In: Örörony 10/1. Selters/Taunus: Szerző
- Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (1992-2013) *Jehova Tanúi Évkönyv*, Selters/Taunus: Szerző
- Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (1995) *Dicsérni fogod Jehovát?* In: Örörony, 3/15. Selters/Taunus: Szerző

- Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2004) *Fiatalok, megalapoztátok jövőtöket?* In: Órtorony, 5/1. Selters/Taunus: Szerző
- Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2005) *Fiatalok kérdezik: Mit tegyek, ha mások beszélnek nekem a gondjaikról?* In: Ébredjetek! 1/22 sz. p 21.
- Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2005) *Szervezetten Jehova akaratának cselekvésére,* Selters/Taunus: Szerző
- Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2006) *Szülők, legyetek jó példaképek gyermekeiteknek!* In: Órtorony, 4/1. Selters/Taunus: Szerző
- Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2008) *Fiatalok kérdései 2.* Selters/Taunus: Szerző
- Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2008) *Fogadd el Jehova hatalmát!* In: Órtorony, 6/15. Selters/Taunus: Szerző
- Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2008) *Gyermeknevelés egy engedékeny világban* In: Órtorony, 4/1. Selters/Taunus: Szerző
- Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2008) *Mondjunk nemet az értéktelen dolgokra!* In: Órtorony, 4/15. Selters/Taunus: Szerző
- Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2011) *Fiatalok kérdései 1.* 2. kiadás, Selters/Taunus: Szerző
- Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2011) *Megfogadod Jehova egyértelmű figyelmeztetéseit?* In: Órtorony, 7/15. Selters/Taunus: Szerző
- Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2011. Második kiadás) *Fiatalok kérdései 1.* Selters/Taunus: Szerző
- Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania (2012) *Árulás és hűtlenség az utolsó napok aggasztó vonása* In: Órtorony, 4/15. Selters/Taunus: Szerző
- Zombori Gy. (1994) *A szociálpolitika alapfogalmai,* Budapest: HRSZE

Táblázatok és grafikonok jegyzéke

Táblázatok

1. táblázat: Az interjú alanyok adatai28.
2. táblázat: A kódolás eredményeinek összefoglalása.....31.
3. táblázat: Az “iskola” értékelésének pontszámai a megadott jellemzők alapján.....34.
4. táblázat: Jehova Tanúi magyarországi taglétszámának alakulása az 1991-2012 közötti időszakban (2. számú mellékletben)42.

Grafikonok

1. ábra: Az egyes résztvevők hozzászólási spektruma százalékban kifejezve, az általuk használt szavak számát tekintve.....29.
2. ábra: Az egyes résztvevők elért pontszámai a vizsgált négy fő területen.....32.
3. ábra: Az iskolával kapcsolatos érzések az egyes résztvevők esetében.....34.